

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕТД, Фінанси та кредит
(повне найменування інституту, назва факультету)
Фінанси, банківська справа та страхування
(повна назва кафедри)

Пояснювальна записка

до магістерської роботи

магістра
(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему Репозитивна політика комерційного банку і операції по залученню коштів.

Виконав: студент IV курсу, групи ФЕУ1224
спеціальності (напряму підготовки)
Фінанси, банківська справа та страхування
(код і назва напряму підготовки, спеціальності)

Дворожня К.С.
(прізвище та ініціали)

Керівник Андрюшова О.Ф.
(прізвище та ініціали)

Рецензент Григорук І.Ф.
(прізвище та ініціали)

м.Запоріжжя
2017 рік

Запорізький національний технічний університет

(повне найменування вищого навчального закладу)

Інститут, факультет ЕТН, ФРЕУ
 Кафедра Фінанси, банківська справа та страхування
 Освітньо-кваліфікаційний рівень магістр
 Напрямок підготовки Фінанси, банківська справа та страхування
 Спеціальність Фінанси, банківська справа та страхування
(код і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри Шарова Ольга
Світлана Василівна сен. фел.
 "13" жовтня 2017 року

ЗАВДАННЯ НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТУ

Борисенко Катерина Іванівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Депозитна політика комерційного банку і стратегія по залученню коштів

керівник проекту (роботи) к.е.н. доц. Андреева О.Р.
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від "13" жовтня 2017 року № 370

2. Строк подання студентом проекту (роботи) 14 листопада 2017

3. Вихідні дані до проекту (роботи) Матеріалом законодавчі акти, фінансова звітність АТ "Свободбанк" за 2014-2016 рр.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Сутність, призначення та класифікація депозитів;

2. Аналіз депозитної політики комерційного банку на прикладі АТ "Свободбанк";

3. Інноваційний розвиток банківської системи та депозитної політики;

4. Охорона праці на банківській діяльності в умовах економічних ситуацій

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

рис. Динаміка ризику ліквідності;

рис. Стан впровадження інноваційної пропозиції у рамках стратегічного розвитку комерційного банку

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
I	к.е.н. доц Андросова С.Р.		
II	к.е.н. доц Андросова С.Р.		
III	к.е.н. доц Андросова С.Р.		
IV	ст. вик. Шуравалі С.М.		
Нормокопії доц.	ст. вик. Чередишченко Н.О.		

7. Дата видачі завдання 24 квітня 2017р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Збір матеріалу на проєктування	28.04.17	
2.	Інстрування та аналіз зібраного матеріалу. Уточнення завдань проєктування	15.05.17	
3.	Виконання теоретичної частини роботи	29.05.17.	
4.	Виконання графічної частини роботи	06.09.17	
5.	Написання та оформлення дипломної магістерської роботи	30.10.17	
6.	Перевірка роботи керівником та консультантом	14.11.17	
7.	Попередній захист роботи	15.11.17	
8.	Переглядання, оформлення дипломної магістерської роботи	04.12.17.	
9.	Захист роботи у СВ	14.12.17.	

Студент (підпис) Яворська К.С. (прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи) (підпис) Андросова С.Р. (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Дворецька К.С. **Депозитна політика комерційного банку і операції по залученню коштів.** – Дипломна магістерська робота.

Дипломна магістерська робота зі спеціальності 072 магістр фінансів, банківської справи та страхування. – Кафедра фінанси, банківська справа та страхування, Запорізький національний технічний університет, 2017.

Магістерська дипломна робота присвячена розробці теоретико-методологічних підходів та практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності депозитної програми банку та раціонального використання власних та залучених коштів.

Розглянуті питання сутності, призначення депозитної політики, основні напрямки діяльності банків у рамках депозитної політики, а також розглянуто систему гарантування вкладів в Україні та основні тенденції її розвитку. Досліджено основні недоліки депозитної політики та операції з залучення коштів, визначено головні напрямки покращення стану депозитної політики, її перспективи у довгостроковому та короткостроковому періодах.

Проведено аналіз і надано оцінку депозитної діяльності комерційного банку, досліджено вплив основних банківських ризиків на стан операцій з залучення коштів та визначено пріоритетні напрямки подальшого розвитку депозитної програми комерційного банку.

Були запропоновані напрями інноваційного розвитку банківської структури України у рамках всесвітнього розвитку фінансових технологій, а також запропоновано програму розвитку депозитної програми для комерційного банку з урахуванням міжнародних сучасних банківських тенденцій.

Ключові слова: ДЕПОЗИТ, ДЕПОЗИТНА ПОЛІТИКА, КОМІТІРОВАНИЙ ОЩАДНИЙ РАХУНОК, СИСТЕМА ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ, КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК, ВАЛЮТНИЙ РИЗИК, ПРОЦЕНТНИЙ РИЗИК, ЛІКВІДНІСТЬ, КАПІТАЛ, ЗОБОВ'ЯЗАННЯ.

ANNOTATION

Dvoreska K.S. – **Deposit policy of a commercial bank and operations to attract resources.** – Graduate Master's Work.

Graduate Masters Degree in Specialty 072 Master of Finance, Banking and Insurance. - Department of Finance, Banking and Insurance, Zaporizhzhya National Technical University, 2017.

Master's thesis is devoted to the development of theoretical and methodological approaches and practical recommendations for improving the efficiency of the bank's deposit program and the rational use of its own and borrowed funds.

The questions of essence, appointment of deposit policy, main directions of banks activity within the framework of deposit policy are considered, as well as the system of guaranteeing deposits in Ukraine and the main tendencies of its development are considered. The main disadvantages of deposit policy and fundraising operations are investigated, the main directions of improving the state of deposit policy, its perspectives in the long-term and short-term periods are determined.

The analysis and evaluation of the deposit business of the commercial bank was performed, the influence of the main banking risks on the state of money-borrowing operations and the priority directions of the further development of the deposit program of the commercial bank were determined.

The directions of innovative development of the banking structure of Ukraine within the framework of global development of financial technologies were proposed, as well as a program of development of a deposit program for a commercial bank, taking into account international banking trends.

Key words: DEPOSIT, DEPOSIT POLICY, COMMITTED SECURITY, CONTRIBUTOR'S GUARANTEE, COMMERCIAL BANK, EXCHANGE RISK, INTEREST RISK, LIQUIDITY, CAPITAL, LIABILITY.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ДО ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Дворецька К.С. Міжбанківське кредитування у системі формування ресурсів комерційного банку [Текст] / К.С.Дворецька // Вісник ЗНУ: Збірник наукових праць. – 2017. – Вип.2(34) – С.15-28;
2. Дворецька К.С. Депозитна політика комерційного банку як основа залучення ресурсів [Текст] / К.С.Дворецька // Модифікація обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграційних процесів в Україні. – 2016. – С.30-40;
3. Дворецька К.С. Формування депозитного портфелю комерційного банку в умовах кризових явищ [Текст] / К.С.Дворецька // Стан економічних реформ в Україні та їх вплив на банківську систему України в умовах кризи. – 2016. – С.15-25.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, СКОРОЧЕНЬ ТА ТЕРМІНІВ

НБУ	–	Національний банк України;
ФГВФО	–	Фонд гарантування вкладів фізичних осіб;
МФУ	–	Міністерство фінансів України;
S	–	Нарощувана сума депозиту;
P	–	Сума номіналу депозиту;
r	–	Ставка відсотка за депозитом;
n	–	Строк депозиту;
ВАТ	–	Відкрите акціонерне товариство;
ЗАТ	–	Закрите акціонерне товариство;
ПрАТ	–	Приватне акціонерне товариство;
Ч _{зоб}	–	Частка зобов'язань банку у загальній структурі діяльності комерційного банку;
тис.грн.	–	Тисяч гривень;
млн.грн.	–	Мільйон гривень;
ОЕСР	–	Організація економічного співробітництва та розвитку;
ПФІ	–	Похідні фінансові інструменти;
НФЗ	–	Непохідні фінансові зобов'язання;
ПФА	–	Похідні фінансові активи;
ОМС	–	Органи місцевого самоуправління;
Ч _{вк}	–	Частка власного капіталу;
ROA	–	Прибутковість активів;
ROE	–	Прибутковість власного капіталу;
МК	–	Мультиплікатор власного капіталу;
H ₁	–	Норматив мінімального розміру регулятивного капіталу
H ₂	–	Норматив адекватності регулятивного капіталу;

N_3	–	Коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу та сукупних активів;
РК	–	Регулятивний капітал;
ОК	–	Основний капітал;
ДК	–	Додатковий капітал;
В	–	Відвернення;
A_p	–	Активи, зменшені на суму відповідних резервів;
$C_{\text{вп}}$	–	Сукупна сума відкритої валютної позиції банку;
НКР	–	Непокритий кредитний ризик;
K_1	–	Рівень капіталу у загальній структурі пасивів банку;
K_2	–	Коефіцієнт захищеності капіталу;

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	
ВСТУП	11
РОЗДІЛ 1. СУТЬ, ПРИЗНАЧЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ДЕПОЗИТІВ БАНКУ	13
1.1. Порядок відкриття банківських депозитів, договорів з суб'єктами господарювання та фізичними особами	13
1.2. Механізм нарахування відсотків за депозитами	24
1.3. Система гарантування вкладів та тенденції її розвитку	30
1.4. Депозитна політика комерційного банку	37
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ОПЕРАЦІЙ З ЗАЛУЧЕННЯ КОШТІВ НА ПРИКАДІ АТ «ОЩАДБАНК»	44
2.1. Загальна характеристика комерційного банку АТ «Ощадбанк»	44
2.2. Аналіз структури зобов'язань (загальної та за депонентами)	47
2.3. Аналіз концентрації зобов'язань за географічним положенням та секторами економіки	56
2.4. Аналіз фінансових результатів за сегментами видів діяльності суб'єктів господарювання	64
2.5. Аналіз ризику ліквідності та ризику зміни процентної ставки	67
2.6. Аналіз впливу валютного ризику на політику залучення ресурсів	79
2.7. Аналіз структури капіталу АТ «Ощадбанк»	86
РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СТРУКТУРИ ТА ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	102

3.1. Сучасні тенденції інноваційного розвитку банківського сектору	102
3.2. Напрямки інноваційного розвитку депозитної політики комерційного банку	110
3.3. Пропозиції щодо вдосконалення депозитної політики комерційного банку АТ «Ощадбанк» у рамках інноваційного розвитку	116
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	121
ВИСНОВКИ	140
СПИСОК ВИКОРИСТАННИХ ДЖЕРЕЛ	144
Додаток А. Зведений звіт про фінансовий стан АТ «Ощадбанк» за 2014-2016рр.	149

ВСТУП

Актуальність теми. Функціонуючи в умовах ринкової економіки банк, як суб'єкт господарської діяльності, має забезпечувати такий стан своїх фінансових ресурсів, за якого він зможе зберігати здатність безперерійно виконувати свої фінансові зобов'язання перед своїми клієнтами, державою та діловими партнерами. Однією з умов стабільного фінансового стану банківської установи є стабільність у сфері залучення ресурсів та проведення ефективної депозитної політики. Саме завдяки залученим ресурсам банк здійснює свої активні операції та надає послуги і, внаслідок чого, отримує прибуток. Отже можна стверджувати, що політика залучення ресурсів є важливою складовою формування надійності комерційного банку і проявляється в депозитній програмі комерційного банку як для корпоративних клієнтів, так і для громадян. Пошук та розробка інноваційних методів та заходів щодо регулювання відносин між банком та клієнтом у рамках оптимізації депозитної політики є одним із пріоритетів діяльності банку.

Поняття «депозитна політика» є складним поняттям, і тому у сучасній науковій літературі не існує чіткого визначення. Однак, більша кількість науковців та дослідників визначають, що депозитна політика комерційного банку – це комплекс певних заходів банку, щодо формування високоякісних послуг з надання депозитів та різноманітних форм залучення коштів з метою гарантування стабільної роботи банку та його конкурентоспроможності на фінансовому ринку.

Питання сутності, недоліків та напрямків покращення стану депозитної діяльності комерційних банків висвітлюється у працях Д.В.Чеканової, К.Ф.Ковальчук, Н.Е.Аванесової, В.С.Стойки, Н.П.Дребот, Б.Кінга, Д.Тапскота, Б.Соліса та ін. У своїх працях науковці визначають основні постулати депозитної політики, порівнюють різноманітні сценарії сучасного розвитку депозитної політики та надають оцінку їх наслідкам, визначають головні слабкі сторони розвитку операції із залучення ресурсів, вплив депозитної політики на загальний фінансовий стан банку та економіки в цілому. З огляду того, що банківська сфера постійно

потребує змін та розвитку питання аналізу та дослідження депозитної політики залишається актуальним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дипломна магістерська робота виконана згідно з темою кафедри фінансів, банківської справи та страхування ЗНТУ «Депозитна політика комерційного банку та операції з залучення ресурсів».

Мета та завдання роботи. Виходячи з актуальності й ступеня наукової розробки проблеми, метою дослідження є комплексна оцінка стану депозитної політики комерційного банку, а також визначення основних напрямків її поліпшення.

Для досягнення поставленої мети в дипломній роботі були поставлені та вирішені наступні завдання:

- висвітлити теоретичні аспекти сутності депозитної політики, а також визначити основні проблеми її розвитку та напрямки вирішення даних проблем;
- надати оцінку та провести аналіз стану політики залучення ресурсів в банку;
- дослідити проблемні аспекти фінансової діяльності аналізованого комерційного банку;
- визначити напрямки поліпшення показників, що мають вплив на депозитну політику комерційного банку;
- намітити напрямки покращення показників фінансової стійкості та стабільності;
- спрогнозувати довгострокові преспективи розвитку інших показників фінансового стану комерційного банку.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є фінансові відносини, що виникають між комерційним банком та клієнтом при проведенні депозитної політики.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є депозитна політика та операції залучення коштів комерційного банку – АТ «Ощадбанк» за період з 2014 по 2016рр.

Методи дослідження. При вирішенні поставлених завдань застосовувалися такі методи, як метод експертних оцінок, кореляційно-регресійного аналізу, економічного аналізу, факторного аналізу та фінансового аналізу.

Інформаційна база. Інформаційною базою є законодавчі акти, монографічні дослідження, періодична економічна література та фінансова звітність аналізованого банку.

Елемент наукової новизни. При аналізі стану депозитної політики комерційного банку було визначено основні напрямки покращення стану депозитної політики, і, на основі даних висновків, було запропоновано комплекс інноваційних заходів, для підвищення ефективності політики залучення ресурсів у сучасних умовах світового інноваційно-технологічного розвитку.

Практична значущість даної дипломної роботи відображена у запропонованих заходах щодо покращення депозитної політики комерційного банку. Також у рамках дипломної роботи запропоновано інноваційний вид депозиту для громадян, що може бути впроваджений у діяльність аналізованого комерційного банку.

Апробація результатів роботи. При роботі над дипломним проектом були написані: стаття «Міжбанківське кредитування у системі формування ресурсів комерційного банку» для збірника наукових праць «Вісник ЗНУ» ; тези на тему: «Депозитна політика комерційного банку» у рамках участі у всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції на тему: «Модифікація обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграційних процесів в Україні»; доповідь на тему: «Формування депозитного портфелю комерційного банку в умовах кризових явищ» у рамках участі у обговоренні питань круглого столу на тему: «Стан економічних реформ в Україні та їх вплив на банківську систему України в умовах кризи».

Структура роботи. Магістерська дипломна робота «Депозитна політика комерційного банку та операції з залучення ресурсів» складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, висновку, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 148 сторінок комп'ютерного тексту, з них 147 сторінок основного тексту, 29 таблиць, 40 рисунків, 50 джерел, 1 додаток.

РОЗДІЛ 1

СУТНІСТЬ, ПРИЗНАЧЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ДЕПОЗИТІВ БАНКУ

1.1. Призначення та класифікація депозитів банківської установи

Банківська діяльність неможлива без залучення грошових коштів, оскільки власні ресурси комерційного банку складають лише невелику частку загальних ресурсів. Використання залучених коштів забезпечує ефективну роботу банку, що в свою чергу дає змогу розширювати межі надання послуг, забезпечувати відповідну ліквідність та платоспроможність, тобто зміцнювати фінансову стабільність та привабливість банку.

Згідно чинного законодавства України залучені кошти – це сукупність тимчасово вільних коштів підприємств, організацій, фондів, населення, які розміщуються їх власниками в банківській установі на певних умовах і використовуються банком з метою отримання прибутку чи забезпечення ліквідності. Розмір залучених коштів комерційним банком регулюється постановами НБУ.

Залученими коштами вважають:

- залишки на розрахункових рахунках клієнтів;
- залишки на коррахунках інших банківських установ;
- емітовані банком боргові зобов'язання;
- тимчасово вільні кошти юридичних та фізичних осіб.

Операції, пов'язані з формуванням залучених ресурсів називаються пасивними депозитними операціями, та є виключно банківськими операціями, здійснювати які має право лише юридична особа, що має банківську ліцензію.

Положенням про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами (постанова № 516 Правління НБУ від 03.12.2003 р.) встановлено, що депозит або банківський вклад – це угода, відповідно до якої одна сторона (банк), що прийняла від другої сторони (вкладника) або для неї грошову суму (вклад), що надійшла, зобов'язується виплачувати вкладникові таку суму та проценти на неї або дохід в іншій формі на

умовах та в порядку, встановлених договором [1, с.4]. У банківській практиці депозит розглядають як кошти в готівковій або в безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку та підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору.

На сучасному етапі банки прагнуть задовольнити попит різних груп клієнтів на банківські послуги, і тому різноманітність представлених на ринку депозитів можна класифікувати наступним чином (табл.1.1)

Таблиця 1.1

Класифікація банківських депозитів

Ознака класифікації	Вид депозиту
1	2
Економічна сутність	залучені кошти
	розміщенні кошти
Строк використання	вклад на вимогу
	строковий вклад
Категорія вкладників	банківська установа
	небанківська фінансова установа
	суб'єкт господарювання
	фізична особа
Вид валютних цінностей	вклад у національній валюті
	вклад у іноземній валюті
	вклад у вигляді банківських металів
Форма грошового обігу	готівковий вклад
	безготівковий вклад
Спосіб юридичного оформлення	договірний
	договірний з видачею ощадної книжки
	договірний з видачею ощадного сертифікату
	договірний з видачею платіжної картки
Вид виплачуваних відсотків	фіксована ставка відсотка
	плаваюча ставка відсотка
Платність	дешевий вклад
	дорогий вклад
Умови вкладання та вилучення коштів	без можливості поповнення та часткового зняття коштів
	з можливістю поповнення
	з можливістю поповнення та часткового зняття коштів
Цільове призначення	гарантійний вклад
	доходний вклад

За економічною сутністю розрізняють депозити залучені, тобто вклади, розміщені іншими банками, фінансовими установами, суб'єктами господарювання та фізичними особами на рахунках банку та депозити розміщені, тобто вклади (власні кошти) банку на рахунках інших банків.

За строком використання депозити поділяють на:

- вклади на вимогу – грошові кошти або банківські метали, що розміщені вкладниками в банках на умовах видачі вкладу (депозиту) на першу вимогу вкладника або здійснення платежів за розпорядженням власника рахунку. До вкладів на вимогу у банківській практиці належать: кошти на кореспондентських рахунках інших банків; кошти місцевих бюджетів та клієнтів, які утримуються за рахунок місцевих бюджетів; кошти позабюджетних фондів; кошти на поточних рахунках суб'єктів господарювання, фізичних осіб, небанківських фінансових установ.

Слід звернути увагу на те, що цей вид депозиту є нестабільним ресурсом, а тому можливості використання цих коштів у якості інвестицій банком обмежені. Тому до власників даних вкладів застосовують низьку процентну ставку, у деяких випадках нульову.

- строкові вклади (депозити) — це грошові кошти або банківські метали, розміщені вкладниками в банку на визначений договором строк. Строкові вклади за термінами класифікуються на короткострокові (до року) та довгострокові (більше року). Строкові депозити становлять найстійкішу частину депозитних ресурсів. Строковим депозитам властиві такі особливості: фіксований термін зберігання, оформлення депозитного сертифікату, можливість накладання штрафних санкцій у разі дострокового вилучення коштів та інші.

За категорією вкладників розрізняють:

- комерційні банки – фінансово-кредитні інститути акціонерного типу, які на підставі відповідної ліцензії надають послуги та здійснюють операції, пов'язані з обслуговуванням грошового потоку;

- парабанківські установи – фінансово-кредитні інститути, які не є банківською установою та надають одну або декілька фінансових послуг на підставі

відповідної ліцензії (наприклад: кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, страхові компанії, інвестиційні фонди та ін.);

– суб'єкти господарювання – учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи сукупність господарських прав та обов'язків, мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством. Суб'єктами господарювання є: господарські організації, фізичні особи-підприємці, представництва іноземних господарських організацій та ін.;

– фізичні особи – громадянин України, іноземні громадянин або особи без громадянства які є право- та дієздатними.

За видами внесених на депозит валютних цінностей розрізняють депозити у національній та іноземній валютах, а також депозити у вигляді банківських металів. Банківськими металами слід вважати: золото, срібло, платину, метали платинової групи (паладій), доведені до найвищих проб відповідно до міжнародних стандартів, у вигляді порошку або зливку та які мають відповідний сертифікат якості. Також до банківських металів належать вироблені з дорогоцінних металів монети.

Під класифікацією депозитів за формою грошового обігу мають на увазі спосіб внесення коштів на рахунок, а саме готівковий чи безготівковий. Згідно законодавства України кошти на депозитний рахунок у вигляді готівки можуть розміщувати лише фізичні особи. А суб'єкти господарювання мають право лише переказати кошти с поточного рахунку на депозитний безготівковим шляхом.

Існує декілька способів юридичного оформлення депозитних вкладів, а саме:

- договірний, тобто депозит, що оформлюється банківським договором;
- депозит, при оформленні якого до договору додається ощадна книжка;
- депозит, при оформленні якого до договору додається ощадний сертифікат;
- депозит, при оформленні якого до договору додається платіжна картка.

При виплаті відсотків за депозитами банки використовують два види процентних ставок: фіксовану чи плаваючу. Фіксованою ставкою вважається ставка відсотка, яка протягом усього періоду не змінює свій розмір. Якщо розмір

відсоткової ставки змінюється у часі, то ставка відсотка називається плаваючою. Згідно умов, зазначених у договорі між банком та клієнтом щодо депозитного рахунку, виплати відсотків можуть проводитися як авансом так і у кінці терміну використання депозитного рахунку.

Залежно від виду депозиту (строковий депозит чи депозит на вимогу) при нарахуванні та сплаті відсотків розглядають дешевий депозит (тобто депозит на вимогу, на який банк встановлює низьку відсоткову ставку через не прогнозованість вилучення коштів) та дорогий депозит, тобто строковий депозит, ставка відсотка на який зазвичай висока.

Депозитним договором також визначають умови вкладення та вилучення коштів на депозитному рахунку. Банки пропонують своїм вкладникам наступні способи:

- вкладення та вилучення депозиту без можливості поповнення та часткового зняття коштів під час користування рахунку;
- вкладення та вилучення депозиту з можливістю поповнення рахунку під час користуванням рахунку;
- вкладення та вилучення депозиту з можливістю поповнення та часткового вилучення коштів під час користуванням рахунку.

За цільовим призначенням розрізняють гарантійні депозити - це грошові кошти, що вносяться клієнтами на визначений період під відсоток, відповідно до заключеного договору, які водночас є заставою виконання зобов'язань по кредиту або гарантії, наданим банком клієнту та доходні депозити, тобто депозит метою якого є отримання певного прибутку.

Згідно зі статтею 1067 Цивільного кодексу України «банк зобов'язаний укласти договір банківського рахунка з клієнтом, який звернувся з пропозицією відкрити рахунок на оголошених банком умовах, що відповідають закону та банківським правилам. Банк не має права відмовити у відкритті рахунка, вчинення відповідних операцій за яким передбачено законом, установчими документами банку та наданою йому ліцензією, крім випадків, коли банк не має можливості

прийняти на банківське обслуговування або якщо така відмова допускається законом або банківськими правилами» [2, с.286].

Відкриття, ведення та закриття депозитних рахунків регулюється «Інструкцією про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах», затвердженої постановою Правління Національного банку України від 12 листопада 2003 року № 492, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 17 грудня 2003 року за № 1172/8493 [3, с.4].

Банкам забороняється відкривати та вести анонімні рахунки. Тому при відкритті нового рахунку банк повинен ідентифікувати клієнта чи особу, що уповноважена діяти від його імені в порядку установленому законодавством України. Підставою для ідентифікації клієнта-фізичної особи (або уповноваженої особи, що діє від її імені) у більшості випадків є паспорт. В табл.1.2 розглянуто категорії населення та необхідні для ідентифікації документи.

Таблиця 1.2

Документи, необхідні для відкриття банківського рахунку фізичною особою

Категорія		Небхідний документ
1		2
Громадянин України	постійно проживає в Україні	паспорт громадянина України або тимчасове посвідчення; для осіб молодше 16 років - свідоцтво про народження
	виїжджає за кордон на постійне місце проживання	паспорт громадянина України для виїзду за кордон з відміткою про виїзд за кордон на постійне місце проживання
	постійно проживає за кордоном	паспорт громадянина України для виїзду за кордон
Іноземний громадянин	постійно проживає в Україні	паспортний документ з відміткою про наявність дозволу на постійне проживання
	тимчасово перебувають в Україні	паспортний документ
Особа без громадянства	постійно проживає в Україні	посвідчення на постійне проживання
	тимчасово перебувають в Україні	паспортний документ
Якщо зазначені документи не дають змоги банку визначити місце проживання або тимчасового перебування фізичної особи, то банк має право витребувати від клієнта інший документ, який містить таку інформацію.		
Фізичні особи-резиденти, крім паспорта або документа, що його замінює, додатково мають пред'явити документ, виданий органом державної податкової служби, що засвідчує присвоєння їм ідентифікаційного номера платника податків.		

Складено автором за даними [3]

Окрім документа, що засвідчує особистість клієнта (паспорт або документ, що його замінює) фізична особа повинна подати до установи банку наступні документи:

- заяву про відкриття рахунку за формою, що встановлена банком;
- нотаріально завірєну картку зі зразком підпису або засвідчену працівником банку;
- довідку органів податкової служби про присвоєння йому ідентифікаційного коду платника податків.

Під час ідентифікації працівник банку повинен зробити копії необхідних документів, та засвідчити їх своїм підписом, а також підписом особи, що відкриває рахунок. Якщо власник рахунку надає право користування даним рахунком третім особам уповноважений працівник банку ідентифікує цих осіб та підтверджує ідентифікацію завірєними копіями документів.

Ідентифікація клієнта не є обов'язковою, якщо він вже має рахунки у цьому банку.

Якщо документи, які подаються до установи банку для відкриття рахунку, були видані на території іноземної держави, їх необхідно легалізувати у встановленому чинним законодавством України порядку (при умові, що інше не передбачено міжнародним законодавством).

При відкритті рахунку суб'єкти господарювання повинні подати наступні документи:

- заяву про відкриття рахунку встановленого зразка та за підписом керівника та головного бухгалтера. Якщо штатним розписом не передбачена посада головного бухгалтера або іншого фахівця, на якого покладено функцію ведення бухгалтерського обліку, то заяву підписує лише керівник;
- копію свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи органом виконавчої влади, чи іншим органом, який уповноважений здійснювати державну реєстрацію. Копія повинна бути нотаріально завірєною;
- нотаріально завірєну копію статуту або іншого установчого документа;

- копію документа, що підтверджує взяття суб'єкта господарювання на податковий облік, засвідчена уповноваженим органом, що видав цей документ;
- засвідчену нотаріально чи органом, який видав дану довідку, копію довідки про внесення суб'єкта господарювання до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України;
- копію страхового свідоцтва, що підтверджує реєстрацію юридичної особи у Фонді соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України як платника страхових внесків, засвідчену нотаріально або органом, що його видав, чи підписом уповноваженого працівника банку;
- копію документа, що підтверджує реєстрацію юридичної особи у відповідному органі Пенсійного фонду України, засвідчену органом, що його видав, або нотаріально, чи підписом уповноваженого працівника банку;
- картку із зразками підписів і відбитком печатки, засвідчену нотаріально або організацією, якій клієнт адміністративно підпорядкований, в установленному порядку.
- ксерокопії сторінок паспорта засновників (учасників), які містять прізвище, ім'я, по батькові, дату народження, серію і номер паспорта, дату видачі та найменування органу, що видав документ, місце проживання або тимчасового перебування, частка яких у статутному капіталі юридичної особи перевищує 10% від загального розміру статутного капіталу, завірені власним підписом і словами "Копія вірна";
- ксерокопії сторінок паспорта осіб, що є в картці із зразками підписів і відбитком печатки, які містять прізвище, ім'я, по батькові, дату народження, серію і номер паспорта, дату видачі та найменування органу, що видав документ, місце проживання або тимчасового перебування, завірені власним підписом і словами "Копія вірна";
- ксерокопії довідок про присвоєння ідентифікаційного номера засновників, частка яких у статутному капіталі юридичної особи перевищує 10% від

загального розміру статутного капіталу, завірені власним підписом і словами "Копія вірна";

— ксерокопії довідок про присвоєння ідентифікаційного номера осіб, що є в картці із зразками підписів і відбитком печатки, завірені власним підписом і словами "Копія вірна";

— копії документів (протоколів зборів, наказів тощо), що підтверджують повноваження осіб, що є в картці із зразками підписів і відбитком печатки, завірені підписом уповноваженої особи та печаткою юридичної особи [4].

Фізична особа-підприємець для відкриття рахунку подає наступні документи:

— заяву про відкриття поточного рахунку, що підписана фізичною особою — підприємцем;

— копію свідоцтва про державну реєстрацію фізичної особи — підприємця органом виконавчої влади, іншим органом, уповноваженим здійснювати державну реєстрацію, засвідчену нотаріально або органом, що його видав;

— копію документа, що підтверджує взяття фізичної особи — підприємця на облік в органі державної податкової інспекції, засвідчену органом, що видав документ, або нотаріально чи підписом уповноваженого працівника банку;

— копію документа, що підтверджує реєстрацію фізичної особи — підприємця у відповідному органі Пенсійного фонду України, засвідчену органом, що його видав, або нотаріально чи підписом уповноваженого працівника банку;

— картку із зразками підписів. Зразки підписів засвідчуються підписом уповноваженого працівника банку або нотаріально.

Якщо фізична особа-підприємець використовує найману працю, то ця особа під час відкриття поточного рахунку додатково має подати копію документа, що підтверджує реєстрацію фізичної особи — підприємця у відповідному органі Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, засвідчену органом, що його видав, або нотаріально чи підписом уповноваженого працівника банку. В іншому разі фізична особа —

підприємець обов'язково має зазначити про те, що вона не використовує найманої праці, у заяві про відкриття поточного рахунку [4].

Підставами для закриття банківського рахунку можуть бути:

- заява власника рахунку;
- смерть власника рахунку;
- рішення уповноваженого органу, на який покладено функції щодо ліквідації та реорганізації підприємства;
- рішення суду про ліквідацію організації;
- інші підстави, що передбачені законодавством України чи договором, який укладений між банком та клієнтом.

При відкритті рахунку банк та вкладник укладають між собою договір. За договором банківського вкладу одна сторона – банк, приймає певну суму коштів та зобов'язується виплачувати іншій стороні – вкладнику, суму та проценти (дохід) на умовах та у тому порядку, який визначений цим договором.

Деякі науковці порівнюють договір банківського вкладу з договором позики. Аргументом даної думки є те, що і договір банківського вкладу і договір позики оформлює певні кредитні відносини між банком та вкладником. Але якщо при укладанні договору позики боржником виступає клієнт, а позичальником – банк, то при укладанні договору банківського вкладу навпаки: банк є боржником, який забезпечує облік грошей на рахунку вкладника та зобов'язується повернути суму коштів та відсоткові надходження, а клієнт є позичальником коштів для банківської установи.

Банківський договір укладається у письмовій формі та у двох примірниках. Один примірник зберігається в установі банку, а другий, завірений працівником банку, надається клієнту.

Слід зазначити, що договір банківського вкладу є одностороннім, реальним та відплатним.

Односторонність договору визначається тим, що вкладник не має будь яких обов'язків перед банком і має право вимагати повернення суми вкладу та нарахованих відсотків.

Говорячи про реальність договору мають на увазі те, що договір вважається укладеним з моменту передачі вкладником (або уповноваженою особою) суми вкладу до установи банку.

Під відплатністю слід розуміти зобов'язання банку повернути вкладнику грошову суму та нараховані відсотки у термін, що зазначений даним договором.

Розмір нарахованих відсотків на суму вкладу визначається договором, але у випадках, коли розмір відсотків не встановлений договором банки зобов'язані нараховувати відсотки на депозит за обліковою ставкою НБУ. Банк має право змінювати ставку відсотка за вкладом, якщо інше не передбачено договором. Проценти нараховуються з наступного дня після дня отримання банком коштів на депозитний рахунок до дня, що передує перед днем повернення вкладу його власнику.

Договір обов'язково повинен містити наступну інформацію:

- сума вкладу;
- розмір процентної ставки, що застосовується до даного вкладу та умови її перегляду;
- відповідальність сторін договору;
- строк та умови повернення вкладу;
- умови дострокового розірвання договору;
- інші умови за згодою сторін.

Дія договору може бути припинена за заявою клієнта у будь-який момент. В свою чергу, банк має право вимагати розірвання договору при настанні хоча б однієї з наступних умов:

- якщо сума вкладу є меншою за суми мінімального розміру, встановленого банківськими правилами чи договором та якщо ця сума не була відновлена протягом місяця від дня попередження банком клієнта;
- якщо протягом року за даним рахунком відсутні операції (при умові, що інше не встановлено договором);

- у випадках, що передбачені законодавством України у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;
- інші випадки передбачені законодавством та/або договором [2, с.288].

1.2. Механізм нарахування відсотків за депозитами

Заради стимулювання розвитку банківської справи та привабливості для клієнтів банки, при проведенні своєї діяльності, пропонують клієнтам різні форми нарахування відсотків. У банківській практиці відсоток – це певна форма ціни грошей (вкладних чи запозичених), відсоток визначає не величину вартості, яку містять у собі гроші, а їх здатність надавати своєму власнику додатковий дохід. Виходячи з цього можна стверджувати, що розмір відсоткових платежів залежить від двох основних факторів, а саме: розмір вкладу та термін розміщення його на банківському рахунку. На сьогодні існує безліч класифікацій видів відсотків та відсоткових ставок. Найбільш повною та всезагальною є наступна (табл.1.3):

Таблиця 1.3

Класифікація відсотків та відсоткових ставок

Види депозитних ставок	Характеристика
1	2
Види відсотків	
Депозитні	Банк є позичальником
Позичкові	Банк є кредитором
Дискретні	Нараховуються через певні періоди часу (періоди нарахування)
Неперервні	Щоденне нарахування відсотків
Декурсивні	Нараховуються наприкінці періоду
Авансові	Нараховуються перед або на початку періоду
Звичайні	Передбачають приблизну кількість днів на місяць (30), квартал (90), рік (360) - німецька практика

Продовж. табл.1.3

1	2
Комерційні	Рік має 360 діб, кількість діб, місяць - по факту (28-31) - французька практика
Точні	Фактична кількість діб за періодами (365, 366, 28-31) - англійська практика
Види відсоткових ставок	
Ставка відсотків	Ставка, яка використовується при нарахуванні відсоткових грошей від початкової суми боргу або суми боргу з нарахованими за попередні періоди відсотками. Нараховані за нею відсоткові кошти додаються до суми боргу, як правило, наприкінці певного періоду
Облікова ставка відсотків	Це ставка, яка використовується при нарахуванні і отриманні відсотків наперед. Сума, яка видається позичальнику, менша ніж кінцева сума боргу на величину відсоткових грошей, нарахованих за обліковою ставкою
Складна відсоткова ставка	База для нарахування відсотків змінюється з кожним періодом нарахування
Проста відсоткова ставка	Постійна база нарахування відсотків
Фіксована ставка	Розмір ставки не змінюється у часі
Плаваюча відсоткова ставка	Розмір ставки змінюється у часі, в залежності від зміни базової величини, в якості якої можуть виступати індекс інфляції, ставка рефінансування НБУ та інше.
Змішана відсоткова ставка	Розмір ставки на певний період часу є фіксованим, а в подальшому - плаваючий
Еквівалентна ставка	Різні за видом відсоткові ставки, які в однотипних за призначенням фінансових операціях у розрахунках дають однакові кінцеві результати
Середня відсоткова ставка	Середня арифметично зважена ставка відсотків, де вагою виступають відрізки часу
Ефективна ставка доходності	Річна ставка складних відсотків, еквівалентна номінальній ставці при нарахуванні відсотків декілька разів на рік

Складено за даними [5, с. 199-120]

Під ставкою депозитного відсотка мають на увазі відношення суми грошових коштів, що сплачуються банком на розмір депозитного вкладу. Розмір відсоткової ставки та порядок нарахування обумовлюються під час заключення договору. Слід звернути увагу на те, що політика встановлення відсоткових ставок є одним із головних чинників конкурентоспроможності банків на ринку фінансових послуг.

Встановлення оптимального розміру відсотка за депозитами, який би приваблював вкладників, є першочерговою задачею відділу депозитування будь-якого банку. На сьогодні українські банки пропонують своїм клієнтам депозити з відсотковою ставкою 10-19% річних – для фізичних осіб, для суб'єктів господарювання – 8-25% річних.

Варто зауважити, що у 2016 році середні ставки за депозитами у національній валюті, у порівнянні з попередніми роками, знизились на 2,7-3,3 п.п. в залежності від терміну. Так середні ставки за депозитами у гривні за станом на грудень 2016 року склали: тиждень – 8%, місяць – 10,9%, 3 місяці – 13,9%, півроку – 14,6%, рік – 14,8% річних. При цьому протягом року спостерігалась стійка тенденція до зниження середніх ставок за всіма строками депозитів. Основною причиною такого зниження спеціалісти називають повернення довіри до банківської системи серед населення, і як наслідок, достатню ліквідність банківських установ. Також виділяють ще декілька умов, що призвели до зниження ставок за депозитами, а саме:

- спрощення депозитних продуктів та їх стандартизація;
- стимулювання клієнтів користуватися он-лайн обслуговуванням депозитів;
- масову пропозицію короткострокових депозитів.

Стосовно прогнозів на 2017 рік щодо руху процентних ставок науковці запевняють, що при відсутності зовнішніх негативних факторів (нестабільний курс гривні, інфляція, політична ситуація та ін.) тенденція до поступового зниження ставок продовжиться [6].

Станом на 01.02.2017 року найбільші 10 банків України пропонують наступні відсоткові ставки за класичними депозитами (з правом дострокового зняття) у національній та іноземній валюті (табл.1.4).

Таблиця 1.4

Відсоткові ставки за класичними депозитами ТОП-10 банків України

Назва	Депозити у національній валюті, за строками, %			Депозити у іноземній валюті, за строками, %		
	3 міс.	6 міс.	12 міс.	3 міс.	6 міс.	12 міс.
1	2	3	4	5	6	7
Приватбанк	13,00	14,00	15,00	4,00	4,50	5,50
Ощадбанк	-	-	-	-	-	-
Укрексімбанк	15,20	15,20	15,30	3,70	3,85	4,60
Райффйзен Банк Аваль	9,15	10,50	10,65	0,01	0,01	0,15
Укрсоцбанк	-	-	-	-	-	-
Альфа-Банк	14,00	15,00	16,00	3,00	4,00	5,00
ПУМБ	11,60	12,60	13,10	1,80	2,40	3,10
Укргазбанк	-	-	-	-	-	-
Сбербанк Росії	-	-	15,00	-	-	5,00
Укрсиббанк	6,00	7,00	8,00	-	-	-

Складено за даними [7]

Приймаючи рішення про відкриття депозитного рахунку вкладник насамперед керується наступними факторами при виборі банку:

- фінансова стабільність банківської установи;
- рівень відсоткової ставки за пропонованими депозитами;
- якість обслуговування клієнтів.

При розрахунках відсотків за депозитними операціями банки керуються двома механізмами:

– розрахунки на основі простих відсотків: нарощена сума депозиту розраховується шляхом множення номіналу депозиту на множник нарощення за формулою:

$$S=P*(1+r*n) \quad (1.1)$$

де, S – нарощувана сума депозиту;

P – сума номіналу депозиту;

r – ставка відсотка за депозитом;

n – строк депозиту.

– розрахунки на основі складних відсотків: нарощена сума депозиту розраховується шляхом множення номіналу депозиту на множник нарощення, де n є ступенем множника. Формула має наступний вигляд:

$$S=P*(1+r)^n \quad (1.2)$$

де, S – нарощувана сума депозиту;

P – сума номіналу депозиту;

r – ставка відсотка за депозитом;

n – строк депозиту.

Процес нарощування відсотків за депозитом називається капіталізацією відсотків. Кожне наступне нарахування відсотків здійснюється на нарощену у попередній період суму вкладу.

При проведенні своєї діяльності банк може використовувати один із наступних методів нарахування відсотків:

- актуарний метод;
- метод рівних частин.

При використанні актуарного методу відсотки нараховуються за складної відсотковою ставкою, тобто при кожному наступному нарахуванні відсотків базою нарахування є нарощена, у попередній період, сума, а при використанні методу рівних частин – за простою ставкою відсотка, тобто без урахування раніше нарахованих відсотків.

За методом виплати відсотків розрізняють наступні:

- за період, тобто відсотки, нараховані на депозит, виплачуються після закінчення терміну користування депозитним рахунком;
- на період, тобто виплата відсотків, нарахованих на депозит, виплачуються банком у момент внесення коштів на рахунок (авансований метод).

Контроль за встановленням розміру відсоткової ставки депозиту покладено на Національний банк України. Насамперед, проявом контролю депозитної політики комерційних банків, є встановлення державою облікової ставки. Облікова ставка

НБУ – це монетарний інструмент, за допомогою якого для суб'єктів фінансового ринку встановлюється орієнтир щодо вартості залучених та розміщених коштів. Вона встановлюється на основі комплексного макроекономічного аналізу та згідно плану грошово-кредитної політики НБУ. Рішення щодо розміру облікової ставки затверджується Правлінням НБУ на підставі пропозиції Департаменту монетарної політики та економічного аналізу. Протягом року НБУ у декілька етапів досяг зниження облікової ставки з 22% до 14% (станом на 02.03.2017 року).

На кінець 2016 року НБУ у «Огляді банківського сектору» констатував зростання депозитів на 117,6 млрд.грн. переважно за рахунок збільшення вкладів суб'єктів господарювання. Це дало змогу фінансовим установам повернути, отримані від НБУ, кошти та замінити конвертовані у капітал субординовані борги та міжбанківські кредити материнських банків. Кошти населення також зросли: у національній валюті на 9,1%, у іноземній – на 1% [8, с. 1].

Графічно динаміку змін відсоткових ставок за депозитами фізичних осіб за період 2013-2016 роки можна представлено на рис.1.1

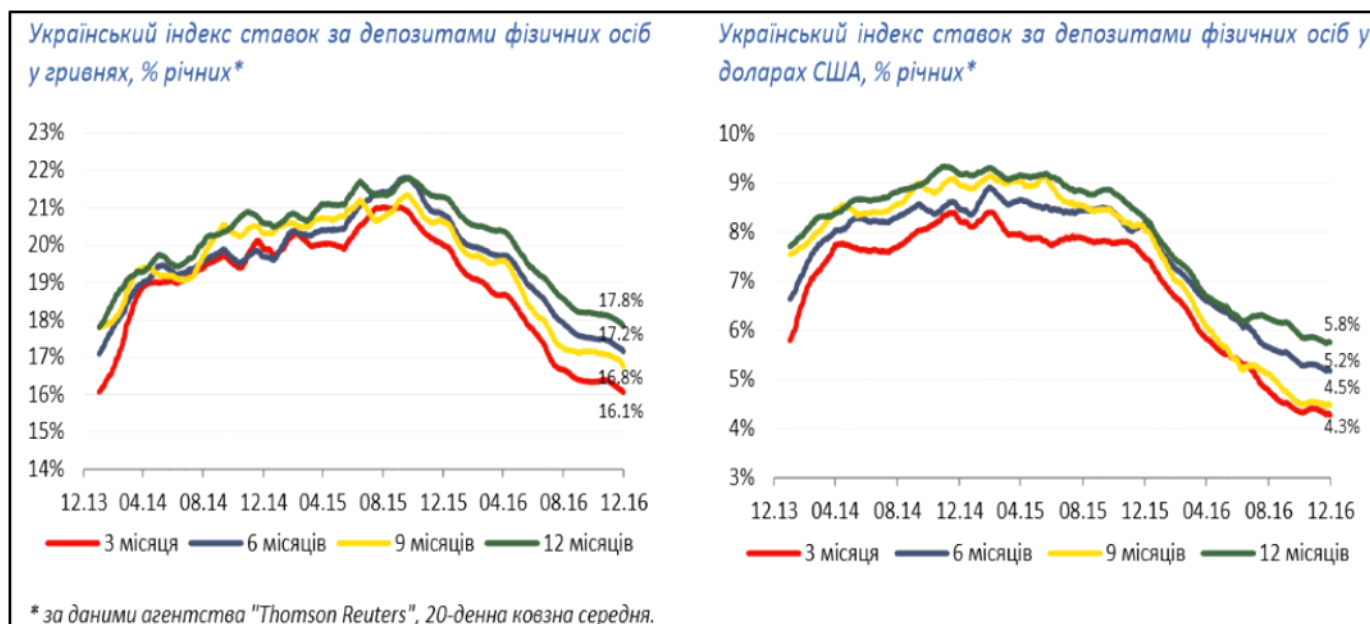

Рис.1.1 Динаміка відсоткових ставок за депозитами фізичних осіб у національній та іноземній валютах [8, с.5]

У «Засадах грошово-кредитної політики» на 2017 рік та середньострокову перспективу одним із інструментів коригування рівня інфляції та стабілізації

економічного сектору України НБУ називає управління обліковою (ключовою) ставкою. Ключова процентна ставка буде встановлюватися Правлінням Національного банку та відображатиме стан грошово-кредитної політики, слугуючи операційною ціллю для короткострокових процентних ставок на міжбанківському кредитному ринку.

Ключова процентна ставка доповнюватиметься коридором процентних ставок за кредитними та депозитними операціями овернайт з метою управління короткостроковими процентними ставками на міжбанківському ринку шляхом обмеження їх коливань навколо ключової процентної ставки [9, с. 11].

1.3. Система гарантування вкладів та тенденції її розвитку

Банківська діяльність вирізняється високим ступенем ризикованості, тому учасники банківських правовідносин мають імовірність несприятливих наслідків у процесі здійснення даної діяльності. Найменше погіршення в економіці країни призводить до паніки населення і масового відтоку вкладів, що провокує банківську кризу та банкрутство окремих банків, а це, в свою чергу, призводить до ланцюгової реакції та виникнення негативних явищ в економіці держави. Таким чином, одним із першочергових завдань є правове регулювання захисту банківських вкладів в Україні, яке має на меті створення передумов для стабільного функціонування банківської системи та мінімізації ризиків як для банків, з одного боку, так і для вкладників з іншого [10, с.28]. З цією метою в Україні був створений Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, який є самостійним органом, що звітує Верховній Раді України, Кабінету міністрів та Національному банку України. Діяльність Фонду регулюється Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб». Основною метою існування Фонду є забезпечення стабільного функціонування системи гарантування вкладів громадян та виведення і ліквідація, у порядку, що встановлений Законом України «Про систему гарантування вкладів

фізичних осіб», неплатоспроможних банків. Для забезпечення виконання своєї основної мети Фонд здійснює наступні функції:

- веде реєстр учасників Фонду;
- здійснює заходи, щодо організації виплат за вкладами фізичних осіб;
- здійснює регулювання участі банків у системі гарантування вкладів фізичних осіб;
- здійснює процедуру виведення неплатоспроможних банків з ринку, у тому числі шляхом здійснення тимчасової адміністрації та ліквідації банків, організовує відчуження всіх або частини активів і зобов'язань неплатоспроможного банку, продаж неплатоспроможного банку або створення та продаж перехідного банку;
- здійснює заходи щодо інформування громадськості про функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб, захисту прав та охоронюваних законом інтересів вкладників, підвищення рівня фінансової грамотності населення;
- бере участь в інспекційних перевірках проблемних банків за пропозицією Національного банку України;
- застосовує до банків та їх керівників відповідно фінансові санкції і накладає адміністративні штрафи;
- здійснює процедуру виведення неплатоспроможних банків з ринку, у тому числі шляхом здійснення тимчасової адміністрації та ліквідації банків, організовує відчуження всіх або частини активів і зобов'язань неплатоспроможного банку, продаж неплатоспроможного банку або створення та продаж перехідного банку та інше [11, с.5].

Участь у ФГВФО є обов'язковою для усіх банківських установ, окрім «Ощадбанку». Банк набуває статусу учасника Фонду у момент отримання ліцензії на проведення банківської діяльності. На початок 2017 року учасниками Фонду є 99 банків. Станом на 01.01.2017 рік ФГВФО було ліквідовано 32 банківських установ, ще 90 комерційних банків знаходяться у процесі ліквідації, один банк був проданий державі (ПАТ «Приватбанк») та один банк проданий іноземним інвесторам (ПАТ

«Астра Банк»), у трьох банківських установах введена тимчасова адміністрація. Динаміка кількості учасників представлена на табл.1.5:

Таблиця 1.5

**Динаміка кількості учасників фонду гарантування вкладів фізичних осіб
протягом 2014-2017рр.**

Дата	Кількість банків у Фонді	Учасники	Тимчасові учасники
1	2	3	4
01.01.14	178	178	-
01.01.15	161	161	-
01.01.16	118	118	-
01.01.17	99	99	-

Складено за даними [12]

Графічно динаміку кількості учасників Фонду протягом 2014-2017рр. представлена на рис.1.2:

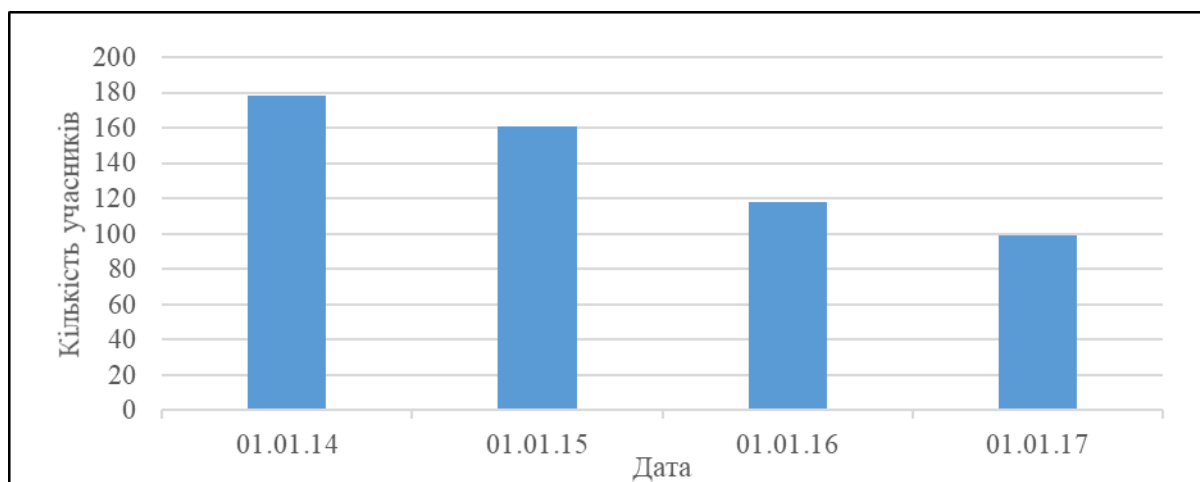

Рис.1.2 Динаміка кількості учасників ФГВФО протягом 2014-2017рр.

Складено автором

ФГВФО відшкодовує вклади громадян, які були розміщені у національній валюті у розмірі не більше 200000 гривень включаючи відсотки, станом на день початку ліквідаційних процедур щодо виведення банку з фінансового ринку. Якщо депозитний вклад був розміщений у іноземній валюті, то відшкодування здійснюється з дня початку ліквідаційних процедур щодо виведення банку-банкрута

з ринку фінансових послуг і після перерахування суми вкладу за офіційним курсом гривні НБУ до іноземних валют. Показники ефективності діяльності Фонду за період з 2014 по 2017 роки наведені у табл.1.6:

Таблиця 1.6

Дані про вклади фізичних осіб ФГВФО за 2014-2017рр.

Дата	Сума вкладу, млрд.грн.	Кількість вкладників, млн.осіб	Середній розмір вкладу, грн.	Відсоток покриття кількості вкладників, %
1	2	3	4	5
01.01.14	402,6	47,4	8486	99,4
01.01.15	382,1	46,5	8213	98,7
01.01.16	362,3	44,7	8104	98,8
01.01.17	382,1	41,1	9298	98,6

Складено за даними [12]

Графічно дані про вклади фізичних осіб можна представити наступним чином (рис.1.3):

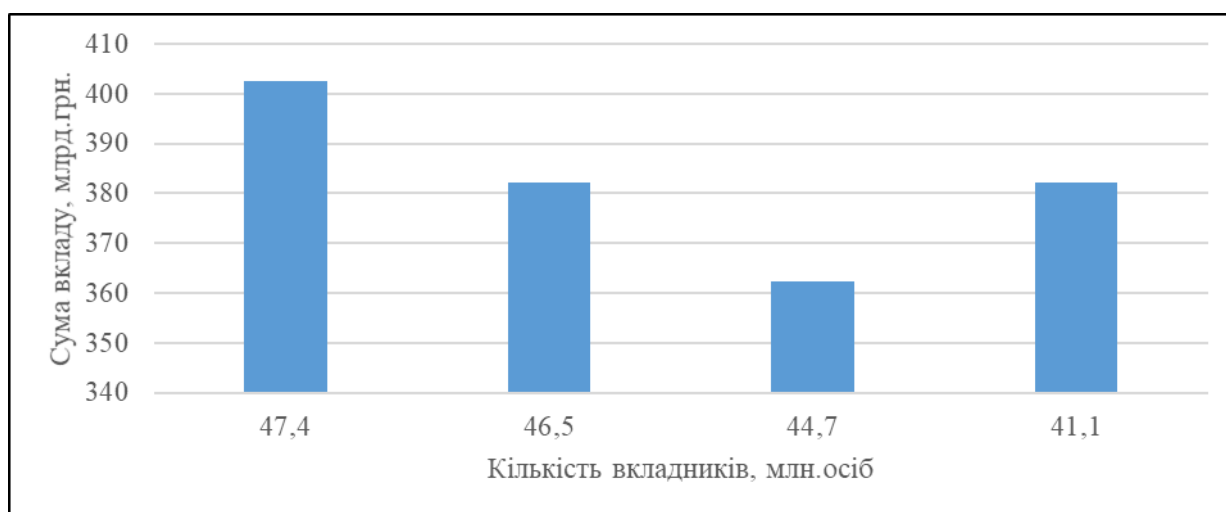

Рис.1.3 Дані про вклади фізичних осіб за період з 2014 по 2017рр.

Складено автором

Фонд гарантування вкладів фізичних осіб має право відмовити вкладнику у відшкодуванні, якщо:

– кошти вкладника були передані до установи банку у довічне користування;

- сума вкладу становить менше 10 гривень;
- вклад був підтверджений ощадним сертифікатом на пред'явника;
- вкладник розмістив свої кошти в установі банку на привілейних умовах або виплата відсотків за вкладом здійснюється на умовах, що не є поточними для сучасної ринкової ситуації;
- вклад розміщений у вигляді банківських металів;
- вклад був розміщений у філіях іноземних банків;
- рахунки вкладника перебувають під арештом за рішенням суду;
- вклад розміщений особою, що пов'язана з установою банку.

Стаття 27 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» оговорює наступний порядок визначення вкладників, що мають право на відшкодування коштів за вкладами:

- уповноважена особа Фонду складає перелік рахунків вкладників та визначає розрахункові суми відшкодування коштів за вкладами за рахунок коштів Фонду;
- уповноважена особа Фонду протягом 15 робочих днів з дня початку процедури виведення Фондом банку з ринку формує: перелік рахунків, за якими вкладники мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок коштів Фонду, із визначенням сум, що підлягають відшкодуванню; перелік рахунків вкладників, кошти яких не підлягають відшкодуванню Фондом; переліки рахунків, за якими вкладники на індивідуальній основі отримують від банку відсотки за договорами, укладеними на умовах, що не є поточними ринковими умовами на ринку; перелік рахунків вкладників, що перебувають під арештом за рішенням суду;
- виконавча дирекція Фонду затверджує реєстр відшкодувань вкладникам для здійснення виплат відповідно до наданого уповноваженою особою Фонду переліку рахунків, за якими вкладник має право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок коштів Фонду. Фонд не пізніше ніж через 20 робочих днів з дня початку процедури виведення Фондом банку з ринку розміщує оголошення про початок відшкодування коштів вкладникам на офіційному веб-сайті Фонду. Фонд

також оприлюднює оголошення про початок відшкодування коштів вкладникам у газеті "Урядовий кур'єр" або "Голос України";

– інформація про вкладника в переліку рахунків вкладників має забезпечувати його ідентифікацію відповідно до законодавства [11, с.31].

ФГВФО здійснює виплати у порядку черговості, що встановлюється Фондом, через банк-агент на підставі заключеного договору між Фондом та банком. Вкладник або його представник для отримання відшкодування повинен звернутися до установи банку, що здійснює відшкодування вкладів, з відповідною заявою, до якої додаються копії документів, що підтверджують особистість вкладника (паспорт та ідентифікаційний код платника податків). Якщо до банка-агенту звертається представник вкладника, то йому необхідно надати працівнику банку нотаріально завірнену довіреність, у якій зазначають: повноваження щодо представництва, отримання грошових коштів, подачі та отримання заяв, клопотань, листів та інше. Необхідно звернути увагу на те, що виплати відшкодувань здійснюються банком-агентом лише після отримання ним письмового повідомлення від Фонду. Виплати можуть бути виконані банком-агентом як у готівковій так і безготівковій формах. Завершення виплат відшкодувань у межах граничної суми відбувається у день занесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб запису про ліквідацію комерційного банку як суб'єкта господарювання. Станом на початок 2017 року ФГВФО виплатив в межах своєї діяльності 80865,5 млн.грн. У табл.1.7 неведена динаміка виплати коштів вкладникам неплатоспроможних банків.

Таблиця 1.7

Кошти, виплачені вкладникам неплатоспроможних банків ФГВФО

Дата	Сума коштів, млн.грн.
1	2
01.01.16	65929,80
01.06.16	74513,00
01.12.16	80319,50
01.01.17	80865,50

Складено за даними [12]

Графічно дані про відшкодування Фондом коштів неплатоспроможних банків можна представити наступним чином (рис.1.4):

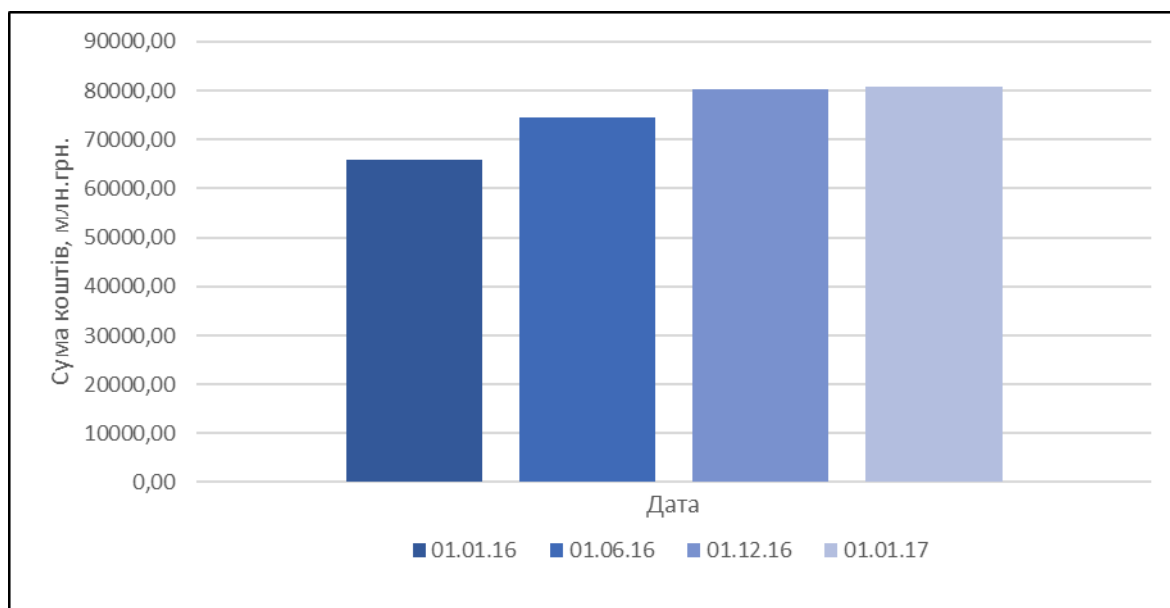

Рис.1.4 Кошти, відшкодовані ФГВФО протягом 2016-2017рр.

Складено автором

Значний вплив на сучасний стан діяльності Фонду мають кризові явища, що спостерігаються у банківському секторі починаючи з 2014 року, який став надзвичайно складним для банківської системи з огляду на масовий відплив депозитів, зростання збитків за кредитами і збільшення кількості неплатоспроможних банків. Зокрема, основними тенденціями банківської системи України 2014 року стали потужний відплив депозитів і припинення кредитної діяльності. Банки втратили 58 млрд грн (мінус 23% у річному обчисленні) і 9,2 млрд дол. США (мінус 40,3%) депозитів приватних осіб. Тенденції до скорочення депозитного портфеля банківських установ тільки збільшують кількість неплатоспроможних банків, які будуть передані Фонду гарантування вкладів фізичних осіб для виведення їх із ринку. А це, у свою чергу, збільшує навантаження на грошовий резерв системи гарантування вкладів фізичних осіб, оскільки за унеможливлення використання інших способів виведення банку з ринку, окрім його ліквідації, будуть здійснюватись виплати відшкодування вкладникам – фізичним особам збанкрутілого банку з ресурсів грошового фонду. [13, с.30].

Виходячи з вищезазначеного можна сказати, що діяльність Фонду є недосконалою і потребує суттєвих трансформацій, зокрема:

- виплати відшкодувань вкладникам неплатоспроможних банків повинні починатися не з дня початку ліквідаційних процедур щодо виведення банка-банкрута з ринку, а з моменту затримання банком виплати відсотків за депозитом, що є порушенням умов депозитного договору;
- підвищення рівня відповідальності вкладника за ступенем відсоткового ризику – для цього необхідно визначати суму гарантованого відшкодування пропорційно до величини відсотка за депозитом;
- набуття «Ощадбанком» статусу учасника ФГВФО;
- впровадження диференційованої ставки за внесками банків-учасників до Фонду;
- внесення до списку учасників Фонду не лише банківські установи, а й інших учасників фінансового ринку;
- доповнити список вкладників, вклади яких гарантовані Фондом, суб'єктами господарської діяльності та інше.

1.4. Депозитна політика комерційного банку

Депозитна політика комерційного банку – це комплекс заходів формування якісних послуг з надання депозитів та різних форм залучення ресурсів з метою гарантування стабільності та конкурентоспроможності банківської установи. Слід зауважити, що це визначення є досить умовним, так як різні науковці трактують дане поняття по-різному. Наприклад, Р.Р. Коцовська, О.П. Павлишин, Л.М. Хміль, О.І Лаврушин визначають депозитну політику як стратегію і тактику банку щодо залучення грошових коштів вкладників та інших кредиторів і визначення найефективнішої комбінації її джерел; А.С. Шульков розглядає депозитну політику в широкому та вузькому значеннях. У широкому значенні депозитна політика

характеризується як стратегія і тактика банку при здійсненні його діяльності щодо залучення ресурсів із метою повернення, а також при організації та управлінні депозитним процесом. Депозитна політика у вузькому значенні являє собою стратегію і тактику банку в частині організації депозитного процесу з метою забезпечення його ліквідності [14, с.916]. Слід звернути увагу і на те, що деякі науковці пропонують розглядати депозитну політику на макро-, мікрорівні. Розрізняють два типи депозитної політики на макрорівні. Перший — консервативна політика, або політика сильного державного регулювання депозитних установ, — здійснюється за сильної інфляції або стагфляції, коли зростання рівня сукупних цін супроводжується значним спадом обсягів сукупного виробництва. Основна її мета — посилення депозитної дисципліни. Другий тип депозитної політики — ліберальна, що передбачає значне збільшення грошово-кредитних установ, які мають право відкривати поточні рахунки. Ліберальна політика ефективна за незначного рівня інфляції. За високого рівня інфляції вона нераціональна, оскільки додатково підвищує її [15, с.167]. На мікрорівні депозитна політика визначається як стратегія окремого комерційного банку щодо залучення ресурсів та стабілізації фінансового стану. Зрозуміло, що депозитна політика окремого комерційного банку не проводиться автономно, і на неї має вплив ряд зовнішніх і внутрішніх факторів. До зовнішніх факторів, що впливають на результативність депозитної політики можна віднести:

- політичний стан в країні;
- стан економічної системи в цілому та стан фінансового ринку зокрема;
- стан соціального середовища в країні;
- рівень інфляції;
- попит на послуги банків;
- політика НБУ і МФУ щодо діяльності банків;
- рівень конкуренції у банківському сегменті та ін.

Внутрішніми факторами, що впливають на депозитну політику є: обсяг та різноманітність пропонованих банком послуг, стабільність банківської установи, кваліфікація та досвід персоналу, цінова політика банку та ін.

Основною задачею депозитної політики є визначення пріоритетних напрямків розвитку діяльності банку у сфері залучення та акумулювання грошових коштів та удосконалення системи депозитування в цілому. Для виконання основної задачі на депозитну політику покладені наступні функції:

- одержання банківського прибутку або створення умов для отримання прибутку в майбутньому;
- забезпечення диверсифікованості суб'єктів депозитних операцій та сполучення різних форм депозитів;
- забезпечення взаємозв'язку та взаємної погодженості між депозитними операціями та операціями з надання позичок за строками і сумами депозитів та кредитних вкладень;
- збільшення частки термінових депозитів, що найбільшою мірою забезпечують підтримку ліквідності балансу банку;
- проведення маркетингових досліджень ринку банківських послуг;
- проведення гнучкої процентної політики;
- постійний пошук шляхів та заходів зменшення процентних витрат за залученими ресурсами з метою підвищення прибутку;
- розвиток банківських послуг та підвищення якості й культури обслуговування клієнтів [16, с.115].

Науковці виділяють наступні етапи формування стратегії проведення депозитної політики:

- визначення основної мети та тактичних цілей депозитної політики;
- формування підрозділів, діяльність яких буде пов'язана із проведенням депозитної політики, делегування повноважень та розподіл обов'язків;
- розробка стратегії формування депозитного портфелю, визначення умов депозитування;
- організація системи контролю та нагляду у процесі впровадження та проведення депозитної політики.

Результатом реалізації депозитної політики комерційного банку є - сформована депозитна база, тобто загальна сукупність коштів клієнтів, відкритих на

депозитних рахунках. Клієнтом, що передає свої кошти на договірних умовах до установи банку, може бути як суб'єкт господарювання (у тому числі, інші фінансові інститути, бюджетні та позабюджетні установи), так і фізична особа. При прийнятті рішення щодо розміщення власних коштів в установі банку вкладник керується трьома принципами: надійність банку, якість обслуговування та умови депозитування. На сучасному етапі існує ряд причин, які спонукають вкладників відмовитись від послуг банків щодо розміщення тимчасово вільних коштів. До таких причин можна віднести:

- низька відсоткова ставка для депозитів на вимогу (враховуючи те, що депозити на вимогу є ризиковою операцією банки встановлюють мінімальну ставку відсотку за якою нараховується накопичення суми);
- ризик втрати коштів у разі банкрутства банку (криза банківського сектору, що обумовлена низькою політичних, соціальних та фінансових проблем, призводить до скорочення числа банківських установ на ринку фінансових послуг, що помітно звужує коло можливостей для вкладників);
- жорстка політика банків щодо повернення та лонгації вкладу (умови для закриття депозитного рахунку або його лонгації, тобто подовження, є доволі суровими та зазвичай не вигідними для вкладників) та ін.

На ефективність депозитної політики впливають також і проблеми породжені неправильною політикою регулятора, тобто Національного банку України. Серед найбільш важливих можна виділити:

- скорочення числа банків;
- зростання недовіри серед населення до банківських установ;
- девальвація національної грошової одиниці;
- високий рівень ризиків, пов'язаних з банківськими послугами [17].

Станом на 01.10.2016 в Україні рейтинг найбільших банків за депозитами фізичних осіб та юридичних осіб має наступний вигляд (табл.1.8):

Таблиця 1.8

Рейтинг українських банків за депозитами

Назва банку	За депозитами для фізичних осіб	Назва банку	За депозитами для юридичних осіб
	Сума, тис.грн.		Сума, тис.грн.
1	2	3	4
1.Приватбанк	155 192 576,00	1.Ощадбанк	66 621 534,00
2.Ощадбанк	61 988 279,00	2.Укрессимбанк	55 208 625,00
3.Укрессимбанк	24 407 280,00	3.Приватбанк	40 696 294,00
4.Райффайзен Банк Аваль	16 014 607,00	4.Укргазбанк	37 930 806,00
5.Укрсоцбанк	15 164 073,00	5.Райффайзен Банк Аваль	24 636 912,00
6.Альфа-банк	14 770 919,00	6.УкрСиббанк	22 006 604,00
7.ПУМБ	14 600 844,00	7.КредиАгриколь Банк	18 805 041,00
8.Укргазбанк	12 205 704,00	8.СИТИбанк	17 665 191,00
9.Сбербанк РФ	11 076 721,00	9.ПУМБ	16 479 016,00
10.УкрСиббанк	10 988 061,00	10.Альфа-банк	12 341 143,00

Складено за даними [18]

За даними «Огляду банківського сектору НБУ за 2016 рік» частка депозитів населення в державних банках збільшилась до 59,6% і разом з чистими активами банків складає 51,3%. Графічно зміна розподілу депозитів фізичних осіб за групами банків представлена на рис.1.5:

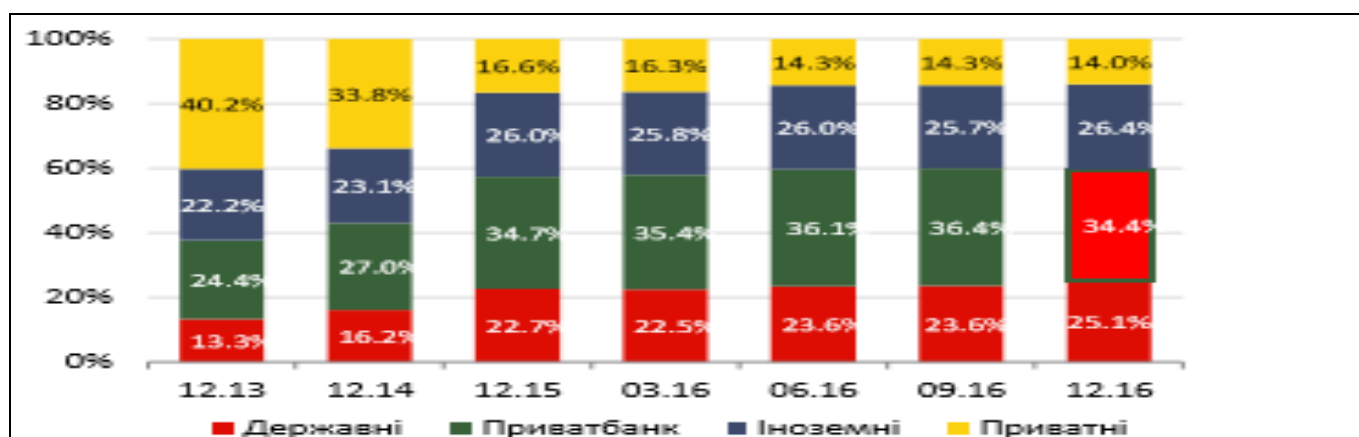

Рис.1.5 Розподіл депозитів фізичних осіб за групами банків [8, с.6]

Потягом 2016 року спостерігається збільшення депозитів корпоративних клієнтів як у національній так і у іноземній валюті. Графічно динаміка росту депозитів суб'єктів господарювання представлена наступним чином (рис.1.6):

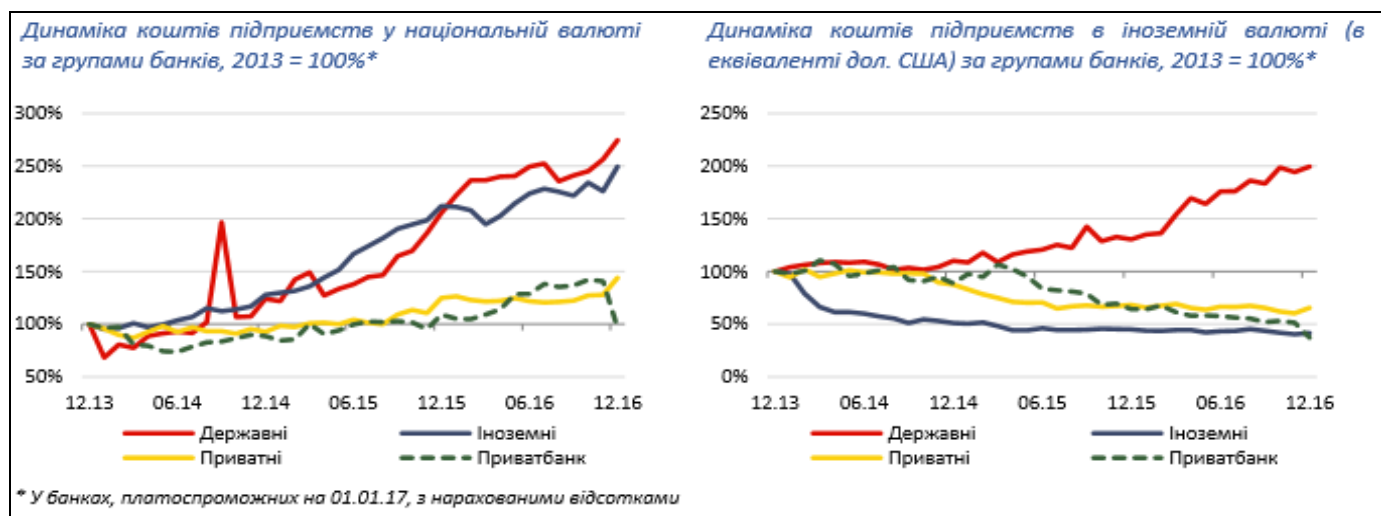

Рис.1.6 Динаміка росту депозитів суб'єктів господарювання у національній та іноземній валюті [8, с.7].

Підвищення рівня довіри серед населення до банківських установ призвело до збільшення депозитних вкладів фізичних осіб (у національній валюті та іноземній валюті). Графічно динаміка зміни стану депозитів громадян представлена на рис.1.7:

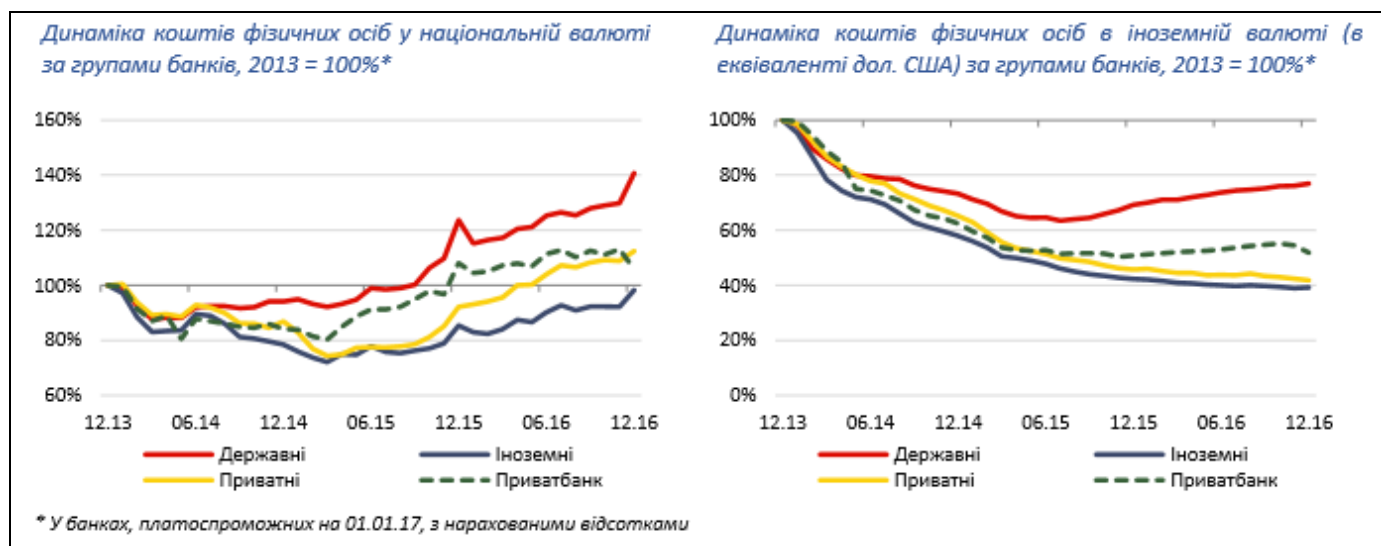

Рис.1.7 Динаміка зміни стану депозитів громадян протягом 2014-2016рр. у національній та іноземній валюті [8, с.7]

Підводячи підсумок до вище зазначеного можна сказати про те, що в умовах конкуренції банки для збереження ринкових позицій постійно повинні впроваджувати новітні банківські технології й удосконалювати методи роботи. Активний розвиток товарних і фінансових ринків, розвиток потреб клієнтів вимагають від банку зусиль не тільки з модернізації діяльності, а й безперервного вдосконалення й пошуку нових інструментів, які потрібні для підтримки конкурентоспроможності на високому рівні та забезпеченості фінансовими ресурсами. З метою підвищення власної конкурентоздатності і забезпеченості фінансовими ресурсами кожен банк повинен постійно розробляти нові види банківських послуг, розвивати нові методи обслуговування клієнтів для всебічного задоволення потреб клієнтів у банківських послугах враховуючи соціально-політичний стан країни.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ТА ОПЕРАЦІЇ ПО ЗАЛУЧЕННЮ КОШТІВ НА ПРИКЛАДІ КБ «ОЩАДБАНК»

2.1. Загальна характеристика комерційного банку «Ощадбанк»

Банк є правонаступником Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України, зареєстрованого Національним банком України (надалі – «НБУ») 31 грудня 1991 року за №4.

Відкрите акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» було утворене відповідно до Розпорядження Президента України № 106 від 20 травня 1999 року та Постанови Кабінету Міністрів України № 876 від 21 травня 1999 року шляхом перетворення Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України в Державний ощадний банк України у формі відкритого акціонерного товариства. Відкрите акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» було зареєстровано НБУ 26 травня 1999 року за № 4. Зміна назви Банку на публічне акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» була зареєстрована 7 червня 2011 року [20, с.7].

Сьогодні «Державний ощадний банк України» у рамках співпраці з міжнародними фінансовими організаціями бере участь у двох проектах. Перший є результатом співробітництва з Німецько-українським фондом і являє собою проект розширення фінансової підтримки малого та середнього бізнесу. Другий – сумісний проект «Ощадбанку» та Європейського банку реконструкції та розвитку щодо трансформації великого державного банку.

«Державний ощадний банк» є членом наступних організацій [21]:

- асоціація «Українська спілка учасників платіжного ринку» (СУПР);
- асоціація «Українські фондові торговці»;
- ВАТ «Українська біржа»;
- ВАТ «Укркарт»;
- Всесвітній інститут ощадних банків (ВІОБ);

- ЗАТ «Українська фондова біржа»;
- Міжнародна платіжна система MasterCard Worldwide;
- Міжнародна платіжна система Visa Intel.;
- Незалежна асоціація банків України (НАБУ);
- ПрАТ «Всеукраїнський депозитрій цінних паперів» (ВДЦП);
- ПрАТ «Фондова біржа ПФТС»;
- Професійна асоціація реєстраторів та депозитаріїв (ПАРД);
- Українська міжбанківська асоціація членів платіжної системи «ЕМА»;
- Українська міжбанківська валютна біржа (УМВБ);
- Український кредитно-банківський союз (УКБС);
- SWIFT;
- Європейська бізнес-асоціація (ЄБА).

Станом на 21.11.16 за даними міжнародного рейтингового агентства Fitch Ratings, яке подає міжнародним кредитним ринкам незалежну та орієнтовану на майбутнє інформацію щодо оцінки кредитоспроможності учасників фінансових відносин, «Ощадбанк» має наступні рейтингові оцінки (табл.2.1):

Таблиця 2.1

Рейтингові оцінки діяльності «Ощадбанку» за даними Fitch Ratings

Показник	Попереднє значення	Нове значення
1	2	3
Довгострокові РДЕ в іноземній та національній валютах	ССС	В-
Пріоритетний незабезпечений борг	ССС	В-
Рейтинг поверненості активів	RR4	RR4
Короткостроковий РДЕ в іноземній валюті	С	В
Рейтинг підтримки	5	5
Рівень підтримки довгострокового РДЕ	відсутній рівень підтримки	В-
Рейтинг стійкості	ССС	ССС
Національний довгостроковий рейтинг	АА-(ukr)	АА(ukr)

Складено за даними [22]

Згідно табл.2.1 комерційний банк «Ощадбанк» має наступні позиції за категоріями: суттєво недостатній рівень кредитоспроможності за показниками

«довгострокові РДЕ і іноземній та національній валютах», «пріоритетний незабезпечений борг», «рівень підтримки довгострокового РДЕ»; можливість дефолту за рівнем стійкості; високий рівень кредитоспроможності за національним рейтингом в умовах української економіки; суттєво недостатній рівень кредитоспроможності у рамках короткострокового РДЕ в іноземній валюті.

За даними міжнародного рейтингового агентства Moody`s Investors Service, основною дальністю якого є присвоєння кредитних рейтингів та аналіз ризиків, пов'язаних із сферою кредитування, станом на 24.11.15 український комерційний банк «Ощадбанк» має наступні оцінки (табл.2.2):

Таблиця 2.2

Рейтингові оцінки діяльності «Ощадбанку» за даними Moody`s Investors Service

Показник	Значення
1	2
Рейтинг базової оцінки кредитоспроможності	СAA3
Рейтинг довгострокових депозитів у національній валюті	СAA3
Рейтинг довгострокових депозитів у іноземній валюті	СA
Рейтинг пріоритетних незабезпечених зобов'язань у іноземній валюті	СAA3
Рейтинг пріоритетних незабезпечених зобов'язань у національній валюті	СAA3

Складено авторами [23]

Згідно інформації, представленої у табл.2.2 банк має суттєво низький рівень якості боргових зобов'язань з високим ступенем кредитного ризику. Значення модифікатору «3» говорить про те, що показник знаходиться у нижній частині загальної рейтингової категорії.

При аналізі фінансового стану комерційного банку використовується фінансова річна звітність комерційного банку за період з 2014 по 2016рр. включно.

2.2. Аналіз структури зобов'язань банку

При аналізі масштабів діяльності комерційного банку у сфері залучення ресурсів із зовнішніх джерел для фінансування своєї стабільної діяльності насамперед необхідно визначити частку зобов'язань у загальній структурі діяльності комерційного банку. Для цього використовують наступну формулу (2.1):

$$Ч_{зоб} = \frac{\text{Зобов'язання банку}}{\text{Валюта балансу банку}} \quad (2.1)$$

Прийнято вважати, що оптимальна частка залучених коштів у пасиві банку має становити не менше 80%. Якщо значення менше цієї величини, то банк має високу фінансову стійкість, але його ділова активність має бути покращена.

Використовуючи дану формулу та дані фінансової звітності аналізованого банку за період з 2014 по 2016 рр. можна обчислити частку зобов'язань банку за кожний рік:

$$Ч_{зоб.2014} = \frac{105328209}{124541757} = 0,84 \text{ або } 84\%;$$

$$Ч_{зоб.2015} = \frac{151792607}{159133011} = 0,95 \text{ або } 95\%;$$

$$Ч_{зоб.2016} = \frac{194867027}{210607214} = 0,92 \text{ або } 92\%.$$

Виходячи з розрахунків можна стверджувати, що протягом трьох останніх років банк цілком успішно працює з залученими ресурсами та його ділова активність є високою та стабільною. Первинна інформація для аналізу ділової активності комерційного банку у секторі залучення ресурсів розглянута на табл.2.3, джерелом даних для якої є фінансова звітність комерційного банку «Ощадбанк» та примітки до неї за період з 2014 по 2016рр.

Таблиця 2.3

Зобов'язання банку та їх структура за 2014-2016рр.

Показник	Рік						Відхилення					
	2014		2015		2016		2014/2015		2015/2016		2016/2014	
	Сума	%	Сума	%	Сума	%	Абсол.	Відн.	Абсол.	Відн.	Абсол.	Відн.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Кошти банків, у т.ч.:	22176386,00	21,05	16557088,00	10,91	4639317,00	2,38	-5619298,00	-10,15	-11917771,00	-8,53	-17537069,00	-18,67
Кредити, отримані від НБУ	18581757,00	83,79	14059825,00	84,92	2559005,00	55,16	-4521932,00	1,13	-11500820,00	-29,76	-16022752,00	-28,63
Кредити, отримані від інших банків	2448960,00	11,04	0,00	0,00	0,00	0,00	-2448960,00	-11,04	0,00	0,00	-2448960,00	-11,04
Кредити, отримані за угодою РЕПО від НБУ	1003218,00	4,52	0,00	0,00	0,00	0,00	-1003218,00	-4,52	0,00	0,00	-1003218,00	-4,52
Кореспондентські рахунки інших банків	142451,00	0,64	2497263,00	15,08	2080312,00	44,84	2354812,00	14,44	-416951,00	29,76	1937861,00	44,20
Рахунки клієнтів, у т.ч.:	56265913,00	53,42	94269726,00	62,10	145586238,00	74,71	38003813,00	8,68	51316512,00	12,61	89320325,00	21,29
Рахунки до запитання	21693336,00	38,56	44822598,00	47,55	77862043,00	53,48	23129262,00	8,99	33039445,00	5,93	56168707,00	14,93
Строкові депозити	34572577,00	61,44	49447128,00	52,45	67724195,00	46,52	14874551,00	-8,99	18277067,00	-5,93	33151618,00	-14,93
Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	19339635,00	18,36	29498132,00	19,43	33418838,00	17,15	10158497,00	1,07	3920706,00	-2,28	14079203,00	-1,21
Інші запозичені кошти	5451113,00	5,18	7200519,00	4,74	7039869,00	3,61	1749406,00	-0,43	-160650,00	-1,13	1588756,00	-1,56
Інші зобов'язання, у т.ч.:	438433,00	0,42	1731009,00	1,14	1001614,00	0,51	1292576,00	0,72	-729395,00	-0,63	563181,00	0,10
Інші фінансові зобов'язання	370783,00	84,57	1462925,00	84,51	659761,00	65,87	1092142,00	-0,06	-803164,00	-18,64	288978,00	-18,70
Інші нефінансові зобов'язання	67650,00	15,43	268084,00	15,49	341853,00	34,13	200434,00	0,06	73769,00	18,64	274203,00	18,70
Субординований борг	1656729,00	1,57	2536133,00	1,67	2807088,00	1,44	879404,00	0,10	270955,00	-0,23	1150359,00	-0,13
Відстрочені зобов'язання з ПП	0,00	0,00	0,00	0,00	374063,00	0,19	0,00	0,00	374063,00	0,19	374063,00	0,19
Усього зобов'язань	105328209,00	100	151792607,00	100	194867027,00	100	46464398,00	0,00	43074420,00	0,00	89538818,00	0,00
Власний капітал	19213548,00	-	7340404,00	-	15740187,00	-	-11873144,00	-	8399783,00	-	-3473361,00	-
Валюта балансу	124541757,00	-	159133011,00	-	210607214,00	-	34591254,00	-	51474203,00	-	86065457,00	-

Складено автором за даними [22]

На рис.2.1 проаналізуємо графічну структуру зобов'язань банку за період 2014-2016рр.:

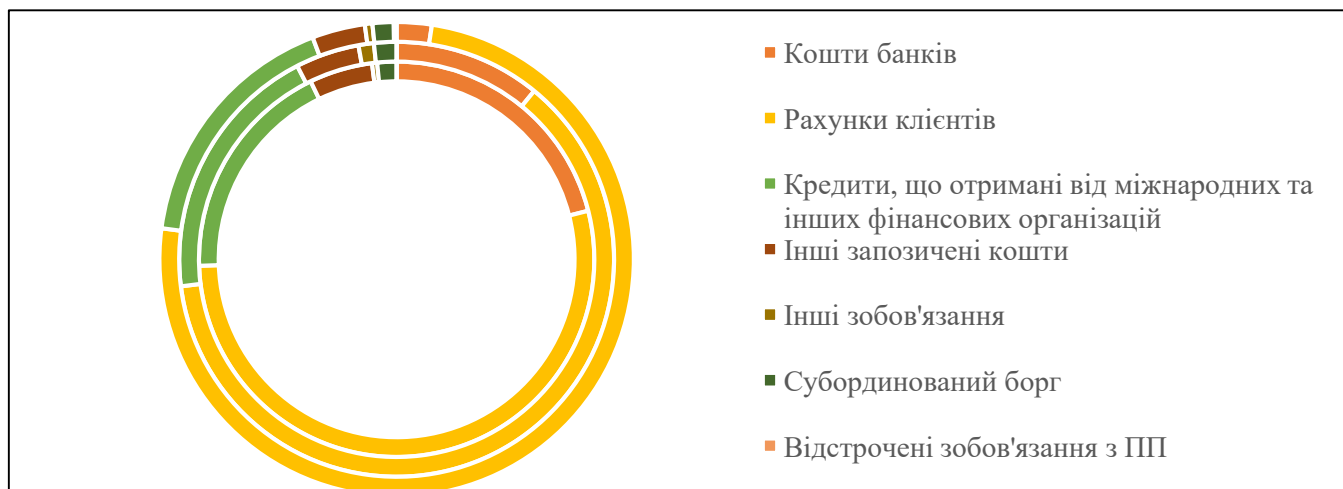

Рис.2.1 Структура зобов'язань у загальному обсязі балансу за 2014-2016рр.

Складено автором за даними табл.2.3

Розглянемо динаміку зміни структури зобов'язань за категоріями протягом 2014-2016рр. на рис.2.2.

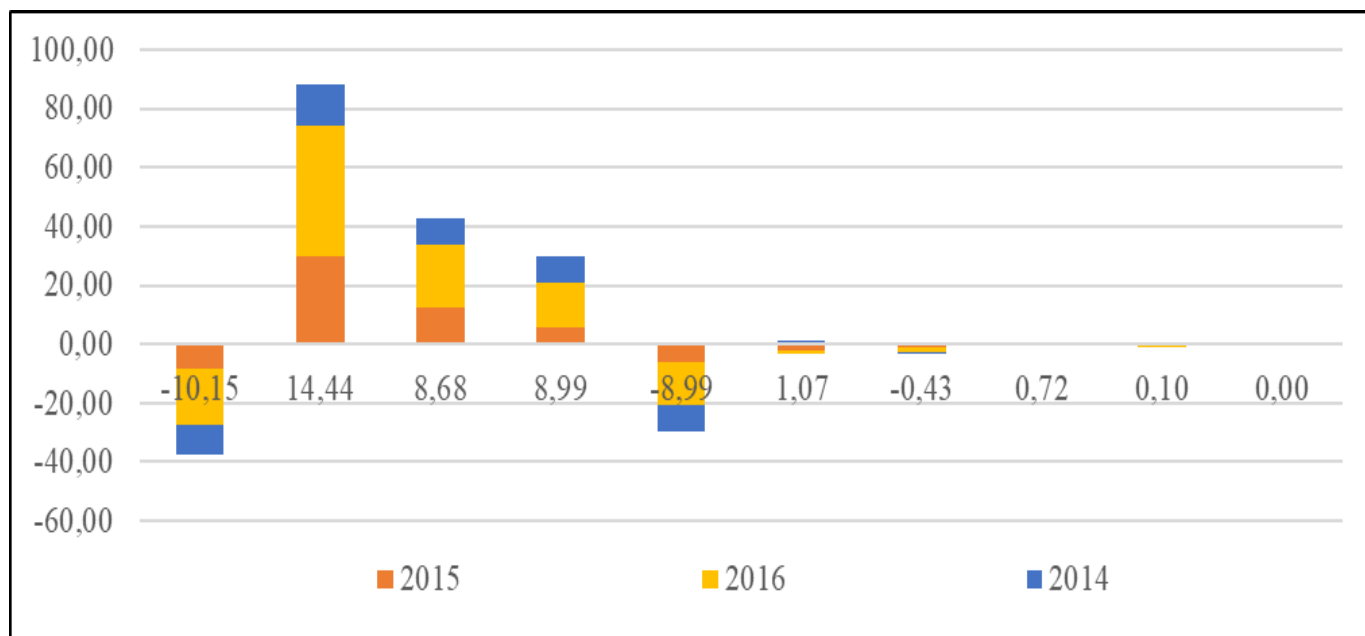

Рис.2.2 Динаміка зміни структури зобов'язань за категоріями у загальній структурі балансу протягом 2014-2016рр.

Складено автором за даними табл.2.3

Як видно з рис.2.1 найбільшу частку зобов'язань банку складають депозитні рахунки клієнтів, що займають приблизно 65% від загальної суми зобов'язань. Кошти інших банків та інші кредити, що були залучені банком за 2014-2015рр. мають відносну частку приблизно 30%. Останні 5% зобов'язань складають відстрочені зобов'язання з податку на прибуток та субординований борг.

За рис.2.2 можна спостерігати зміну відносної частки кожної групи зобов'язань у аналізованій період. Так, рахунки клієнтів за 2014-2016рр. збільшились на 21,29%, а кошти банків, навпаки зменшились на 18,67% (при порівнянні 2014 та 2016 років). Інші зобов'язання та кредити, отримані від інших банків мають тенденцію до зниження: 1,21% та 1,56% відповідно.

Така зміна структури зобов'язань банку свідчить про активне залучення нових клієнтів, збільшення депозитного портфелю банку, що говорить про стабільно ефективну депозитну програму комерційного банку.

Таблиця 2.4

Аналіз динаміки та масштабів депозитної діяльності комерційного банку за період 2014-2016рр.

Показник	2014	2015	2016	Відхилення		
				2014/2015	2015/2016	2014/2016
1	2	3	4	5	6	7
Зобов'язання банку, тис.грн.	105 328 209,00	151 792 607,00	194 867 027,00	46 464 398,00	43 074 420,00	89 538 818,00
Капітал банку, тис.грн.	19 213 548,00	7 340 404,00	15 740 187,00	-11 873 144,00	8 399 783,00	-3 473 361,00
Валюта балансу банку, тис.грн.	124 541 757,00	159 133 011,00	210 607 214,00	34 591 254,00	51 474 203,00	86 065 457,00
Частка зобов'язань у валюті балансу, %	0,85	0,95	0,93	0,11	-0,03	0,08
Коефіцієнт фінансового важеля	5,48	20,68	12,38	15,20	-8,30	6,90
Коефіцієнт надійності	0,18	0,05	0,08	-0,13	0,03	-0,10

Складено автором за даними [22]

Проаналізувавши дані табл.2.4 можна надати характеристику змінам у сумі зобов'язань банку в динаміці в абсолютному та відносному виразі. Так, із розрахунків видно, що за аналізований період банк значно розширив масштаби своєї діяльності за рахунок збільшення залучених коштів. Так, зобов'язання банку зросли на 89538818,00 тис.грн., але капітал банку зменшився на 3473361,00 тис.грн. Зростання зобов'язань банку відбулося перш за все за рахунок ефективно проведеної депозитної політики серед потенційних клієнтів банку. Таким чином, підвищення попиту на депозити даного комерційного банку протягом 3-х років призвели до зростання кількості строкових депозитів на 33151618,00 тис.грн., а депозитів до запитання - 56168707,00 тис.грн.. Варто зауважити, що протягом аналізованого періоду частка залучених коштів інших банків, як НБУ так і комерційних банків знизилась на 17537069 тис.грн., тобто на 18,67%. За іншими категоріями зобов'язань комерційного банку також спостерігається позитивна динаміка, що може свідчити про результативність роботи стратегії розвитку депозитного сектору даного банку.

Диспропорція між зростанням зобов'язань та зменшенням капіталу вплинула на мультиплікаційний ефект капіталу. Коефіцієнт надійності, що характеризує стійкість банку до кон'юнктурних змін на ринку, протягом періоду знизився з показника 0,18 до 0,08. Зауважу, що нормативне значення даного показника повинно складати більше ніж 5%. Динаміка спаду свідчить про зниження стійкості і може призвести до ризикових втрат по формуванню стійкої ресурсної бази. Аритмія може бути також свідченням тимчасових проблем з поточною ліквідністю. У свою чергу коефіцієнт фінансового важеля, який є оберненим показником до попереднього коефіцієнту і розкриває здатність банку залучати фінансові ресурси із зовнішніх джерел протягом періоду збільшився на 6,9. Нормативне значення коефіцієнта фінансового важеля повинно бути приблизно 20:1. Зростання цього показника свідчить про підвищення ділової активності комерційного банку, але також і про зниження його фінансової стабільності. Варто також зауважити, що питома вага зобов'язань у загальних джерелах формування ресурсів залишилась

майже не змінилась і залишається на рівні 93% (у 2014 році – 85%). На рис.2.3, 2.4 можна відстежити проаналізовані зміни у графічному виразі.

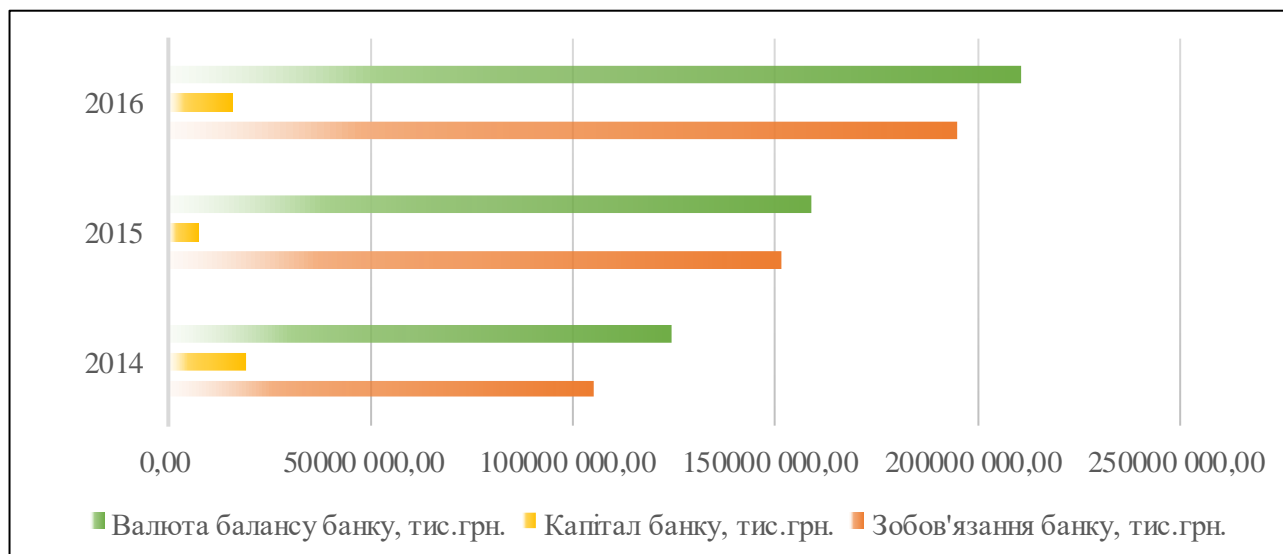

Рис.2.3 Динаміка зміни структури зобов'язань, власного капіталу і валюти балансу протягом 2014-2016рр.

Складено автором за даними табл.2.4

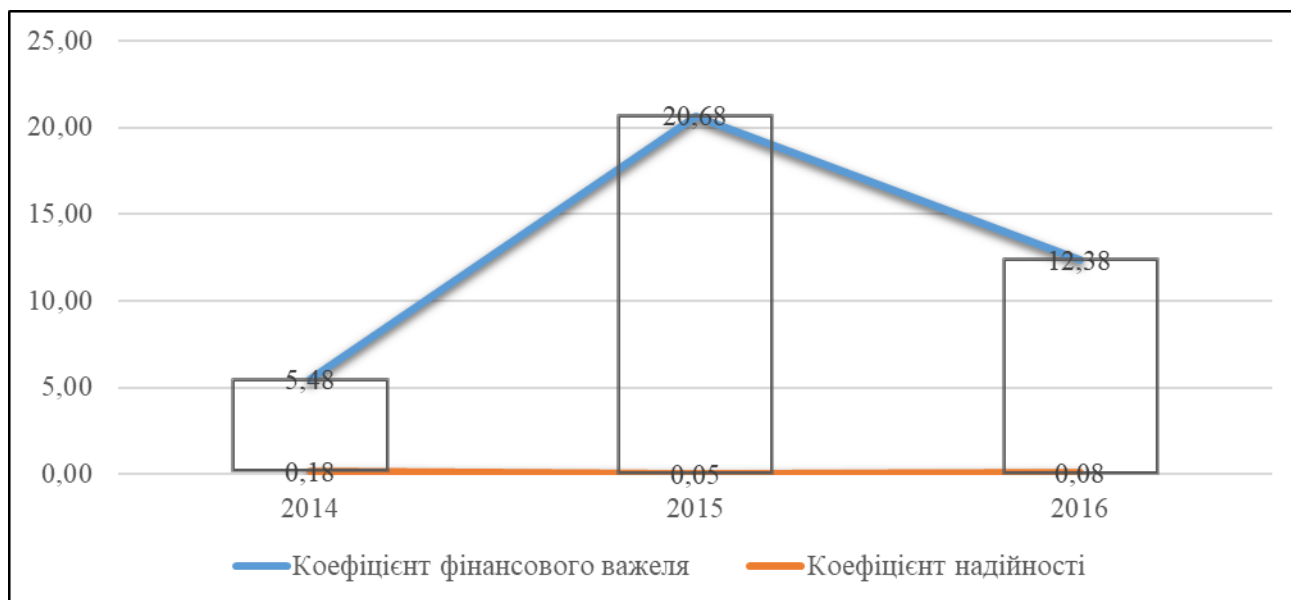

Рис.2.4 Динаміка зміни коефіцієнтів протягом 2014-2016рр.

Складено автором за даними табл.2.4

На наступному етапі пропоную більш детально розглянути та оцінити структуру залучених коштів комерційним банком за депонентами, тобто за групами

вкладників, їх тенденції та напрямки розвитку у загальній стратегії розвитку політики залучення коштів із зовнішніх джерел. Перш за все необхідно розглянути депозити за видами (строкові та депозити на вимогу), наданих фізичним та юридичним особам у національній та іноземній валюті (табл.2.5-2.6).

Таблиця 2.5

Аналіз структури депозитів громадян за 2014-2016рр.

Пок-к	Рік						Відхилення, тис.грн.		
	2014		2015		2016		2014	2015	2016
	тис.гр	%	тис.гр	%	тис.гр	%			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Строкові депозити у національній валюті	16800253	45,91	35639269	50,98	41162020	47,49	18839016	5522751	24361767
Строкові депозити у іноземній валюті	7979961	21,81	18308456	26,19	27985959	32,29	10328495	9677503	20005998
Депозити на вимогу у національній валюті	8700150	23,78	14786810	21,15	15741954	18,16	6086660	955144	7041804
Депозити на вимогу у іноземній валюті	3109760	8,50	1174399	1,68	1789313	2,06	-1935361	614914	-1320447
Усього	36592138	-	69910949	-	86681262	-	33318811	16770313	50089124

Складено автором за даними [22]

З табл.2.5 бачимо, що протягом трьох років депозитна політика банку була ефективною та мала позитивну тенденцію, але питома вага кожного елементу категорії майже не змінилась. Так, строкові депозити у національній валюті мають найбільшу питому частку у загальному обсязі (приблизно 50%) протягом усього періоду (їх кількість збільшилась на 224361767 тис.грн. у 2016 році при порівнянні з 2014 роком). Строкові депозити у національній валюті також мають позитивну динаміку (у порівнянні з 2014 роком у 2016 році відбулося збільшення на 20005998 тис.грн.), а їх питома вага у загальному обсязі складає приблизно 35%. Депозити на вимогу у національній валюті складають майже 20% у загальному обсязі наданих

депозитів громадянам і також мають позитивну динаміку. Депозити на вимогу у іноземній валюті протягом аналізованого періоду зменшились на 1320147 тис.грн., і у загальному обсязі складають не більше 3%.

Подібні незначні зміни у структурі депозитів, наданих фізичним особам говорять про рівноважний стабільний попит на депозити даного банку серед населення.

Графічно динаміка зміни структури депозитів, наданих фізичним особам представлена на рис.2.5.

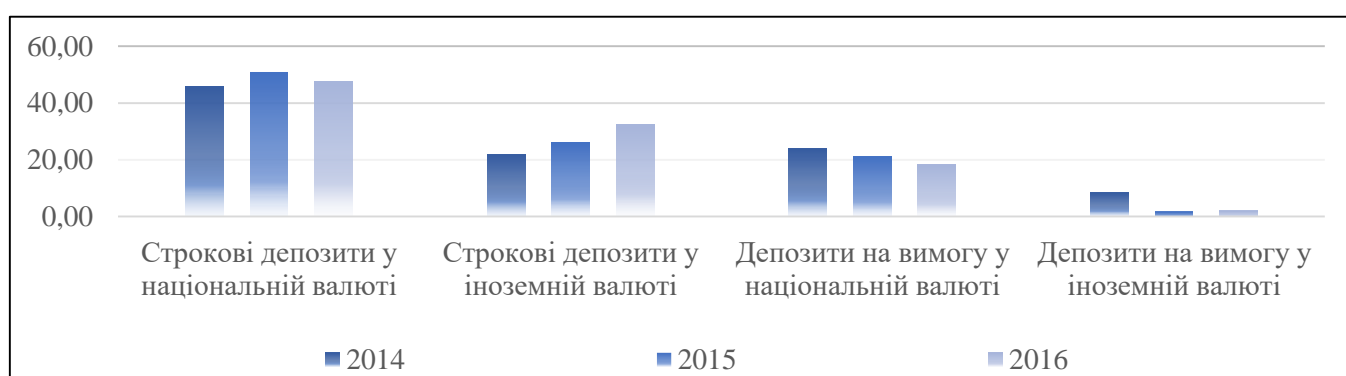

Рис.2.5 Зміна структури депозитів, наданих громадянам 2014-2016рр.

Складено автором за даними табл.2.5

Аналогічні розрахунки наданих строкових депозитів та депозитів на вимогу для корпоративних клієнтів у національній та іноземній валюті представлені в табл.2.6.

Таблиця 2.6

Аналіз депозитів, наданих корпоративним клієнтам

Пок-к	Рік						Відхилення, тис.грн.		
	2014		2015		2016		2014	2015	2016
	тис.гр	%	тис.гр	%	тис.гр	%			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Строкові депозити у національній валюті	18316426	15,84	20493799	30,35	28194973	20,97	2177373	7701174	9878547
Строкові депозити у іноземній валюті	42808876	37,01	18996168	28,13	47076298	35,02	-23812708	28080130	4267422

Продовж. табл.2.6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Депозити на вимогу у національній валюті	12913437	11,17	12930921	19,15	16413887	12,21	17484	3482966	3500450
Депозити на вимогу у іноземній валюті	41619109	35,98	15098692	22,36	42750749	31,80	- 26520417	27652057	1131640
Усього	115657848	100	67519580	100	134435907	100	- 48138268	66916327	18778059

Складено автором за даними [22]

Як видно, із табл.2.6 найбільшу питому частку у загальній структурі наданих депозитів корпоративним клієнтам займають строкові депозити та депозити на вимогу у іноземній валюті – 35 і 31% відповідно. Строкові депозити у національній валюті складають 20% загального обсягу, а депозити на вимогу у національній валюті – 12%. За усіма групами категорії протягом періоду спостерігається позитивна динаміка до збільшення. Так, строкові депозити у національній валюті збільшились на 9878547 тис.грн. (при порівнянні 2016 та 2014 років), строкові депозити у іноземній валюті збільшились на 4267422 тис.грн., загальний обсяг депозитів на вимогу (у національній та іноземній валютах) збільшився на 4632090 тис.грн. Станом на 2017 рік загальна сума депозитів корпоративних клієнтів збільшилась на 18778059 тис.грн. при порівнянні з 2014 роком.

Графічно зміна структури представлена на рис..2.6.

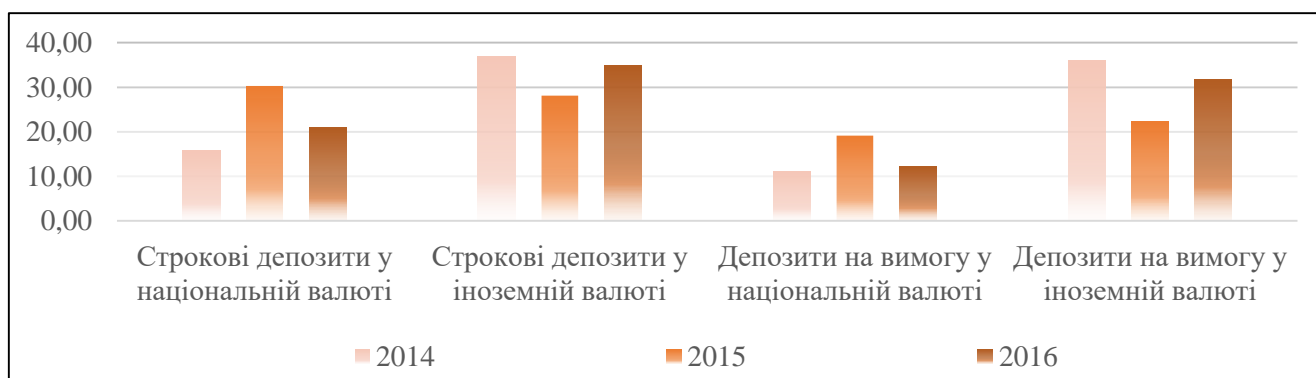

Рис.2.6 Зміна структури депозитів, наданих корпоративним клієнтам

Складено автором за даними табл.2.6

На рис.2.6 графічно відображена динаміка росту та спаду структури наданих депозитів клієнтам-юридичним особам протягом аналізованого періоду, на якому видно, що загалом дана категорія депозитів має тенденцію до росту, що свідчить про високий рівень попиту корпоративних клієнтів у послугах даного банку та вигідну депозитну політику банку у сфері надання депозитів клієнтам-юридичним особам.

2.3. Аналіз концентрації зобов'язань за географічним положенням та секторами економіки

При аналізі складу та структури зобов'язань комерційного банку слід також звернути увагу і на розподіл грошових коштів банку за різними напрямками економіки і географічним положенням клієнтів.

Географічне положення розподілу ресурсів клієнтів банку визначається належністю або не належністю країни до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Організація економічного співробітництва та розвитку була заснована у 1960 році у Парижі і мала на меті координацію міжнародного співробітництва у сфері соціально-економічної політики країн-членів ОЕСР та країн, що розвиваються. До країн-членів Організації економічного співробітництва та розвитку входять: Австралія, Бельгія, Велика Британія, Греція, Данія, Естонія, Іспанія, Ісландія, Ірландія, Італія та ін.. Дана організація надає урядам країн рекомендації по вивченню, розробці та покращенні соціально-економічної політики. У 1997р. Україна розпочала своє співробітництво з ОЕСР у рамках виконання програми конкурентоспроможності.

Дані та аналіз фінансової звітності аналізованого банку щодо розподілу ресурсів за географічним положенням представлені в табл.2.7.

Таблиця 2.7

Концентрація зобов'язань за географічним положенням

Показник	2014				2015				2016			
	Україна	Інші країни	Країни ОЕСР	Всього	Україна	Інші країни	Країни ОЕСР	Всього	Україна	Інші країни	Країни ОЕСР	Всього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Непохідні фінансові активи	109934732	7782	6400891	116343405	127240018	14223	17031375	144285616	154348314	2117	31109273	185459704
Непохідні фінансові зобов'язання												
Кошти банків	19992781	554	2183051	22176386	16556380	708	0	16557088	4636470	2847	0	4639317
Рахунки клієнтів	53010525	3218197	37191	56265913	83681188	10514761	73777	94269726	115052919	30444283	89036	145586238
Кредити міжнародних та інших організацій	0	0	19339635	19339635	0	0	29498132	29498132	0	0	33418838	33418838
Інші запозичені кошти	199213	0	5251900	5451113	48496	0	7152023	7200519	0	0	7039869	7039869
Інші фінансові зобов'язання	358858	0	0	358858	1462882	0	43	1462925	651925	0	90	652015
Субординований борг	0	0	1656729	1656729	0	0	2536133	2536133	0	0	2807088	2807088
Всього НФЗ	73561377	3218751	28468506	105248634	101748946	10515469	39260108	151524523	120341314	30447130	43354921	194143365
Чиста позиція за непохідними фінансовими інструментами	36373355	-3210969	-22067615	11094771	25491072	-10501246	-22228733	-7238907	34007000	-30445013	-12245648	-8683661
Похідні фінансові інструменти												
Фінансові інструменти, що відображаються за справедливою вартістю	4252179	0	0	4252179	10095933	0	0	10095933	17148763	0	0	17148763
Угоди валютного свопу	-1634	1681	-1507	-1460	2513	0	0	2513	25922	0	0	25922
Чиста позиція за ПФІ	4250545	1681	-1507	4250719	10098446	0	0	10098446	17174685	0	0	17174685
Чиста позиція	40623900	-3209288	-22069122	-	35589518	-10501246	-22228733	2859539	51181685	-30445013	-12245648	8491024

Продовж. табл.2.7

Показник	Відхилення																	
	2014/2015						2015/2016						2014/2016					
	Україна		Інші країни (не члени ОЕСР)		Країни ОЕСР		Україна		Інші країни (не члени ОЕСР)		Країни ОЕСР		Україна		Інші країни (не члени ОЕСР)		Країни ОЕСР	
	Абсол.	Від.	Абсол.	Від.	Абсол.	Від.	Абсол.	Від.	Абсол.	Від.	Абсол.	Від.	Абсол.	Від.	Абсол.	Відн.	Абсол.	Відн.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Непохідні фінансові активи	17305286	-6,31	6441	0,00	10630484	6,30	27108296	-4,96	-12106	0	14077898	5	44413582	-11	-5665	0	24708382	11
Непохідні фінансові зобов'язання																		
Кошти банків	-3436401	-11	154	-0,01	-2183051	-7,67	11919910	12,42	2139	0	0	0	15356311	-23	2293	0	-2183051	-8
Рахунки клієнтів	30670663	10	7296564	0,01	36586	0,06	31371731	13,36	19929522	0	15259	0	62042394	24	27226086	0	51845	0
Кредити міжнародних та інших організацій	0	0	0	0,00	10158497	7,20	0	0,00	0	0	3920706	2	0	0	0	0	14079203	9
Інші запозичені кошти	-150717	0	0	0,00	1900123	-0,23	-48496	-0,05	0	0	-112154	-2	-199213	0	0	0	1787969	-2
Інші фінансові зобов'язання	1104024	1	0	0,00	43	0,00	-810957	-0,90	0	0	47	0	293067	0	0	0	90	0
Субординований борг	0	0	0	0,00	879404	0,64	0	0,00	0	0	270955	0	0	0	0	0	1150359	1
Всього НФЗ	28187569	-	7296718	-	10791602	-	18592368	-	19931661	-	4094813	-	46779937	-	27228379	-	14886415	-
Чиста позиція за непохідними фінансовими інструментами	-10882283	-	-7290277	-	-161118	-	8515928	-	-19943767	-	9983085	-	-2366355	-	-27234044	-	9821967	-
Похідні фінансові інструменти																		
Фінансові інструменти	5843754	-	0	-	0	-	7052830	-	0	-	0	-	12896584	-	0	-	0	-
Угоди валютного свопу	4147	-	-1681	-	1507	-	23409	-	0	-	0	-	27556	-	-1681	-	1507	-
Чиста позиція за ПФІ	5847901	-	-1681	-	1507	-	7076239	-	0	-	0	-	12924140	-	-1681	-	1507	-
Чиста позиція	-5034382	-	7291958	-	-159611	-	15592167	-	19943767	-	9983085	-	10557785	-	27235725	-	9823474	-

Складено автором за даними [22]

За табл.2.7 видно, що найбільш швидкими темпами розвиваються операції з залучення ресурсів направлені на ринок корпоративних клієнтів та громадян. Друге місце займають кредити, що були надані банку міжнародними та іншими організаціями. Найменш швидкі темпи показує такий критерій зобов'язань банку як субординований борг. Графічно динаміку зміни обсягів залучених коштів за регіонами можна представити наступним чином (рис.2.7):

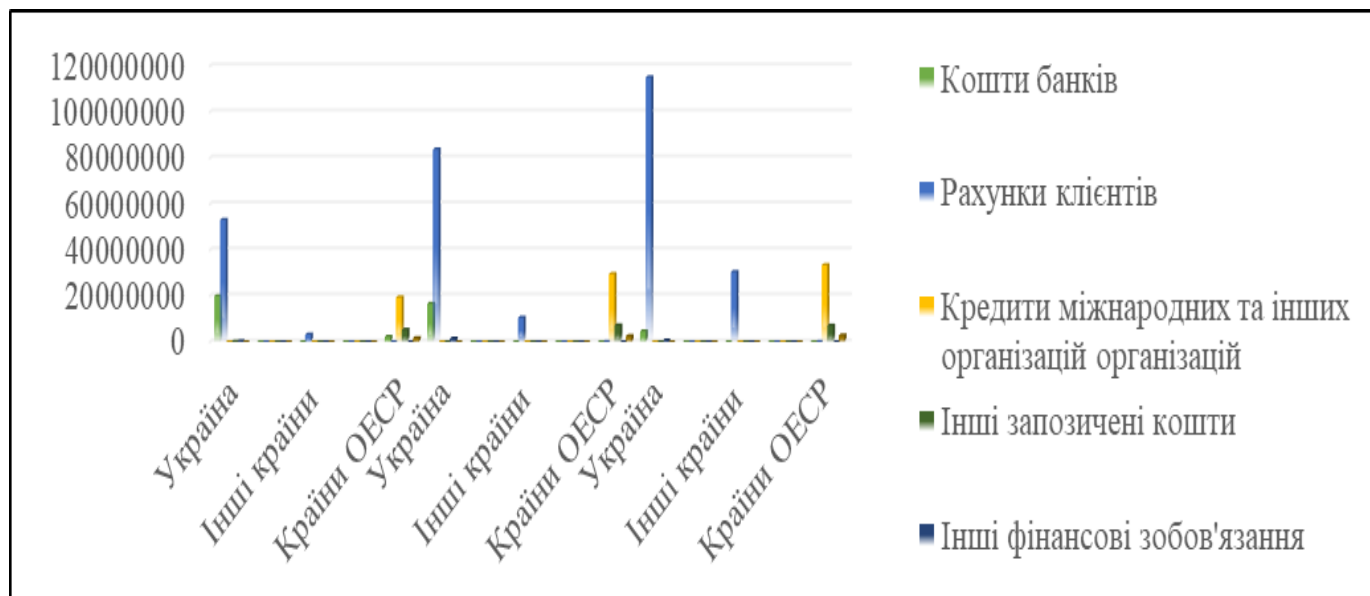

Рис.2.7 Динаміка зміни залучених ресурсів за географічним положенням

Складено автором за даними табл.2.7

Проаналізувавши рис.2.7 можна зробити висновок про те, що майже 70% усіх зобов'язань банку сконцентровано на території України, і лише 30% на території інших країн. Це свідчить про географічну обмеженість надання послуг банком з депозитування та про упущення банком можливості виходу на світовий ринок, що в свою чергу призводить до втрати додаткового доходу та клієнтів.

На рис.2.8 представлена динаміка зміни позицій ресурсів за географічним положенням:

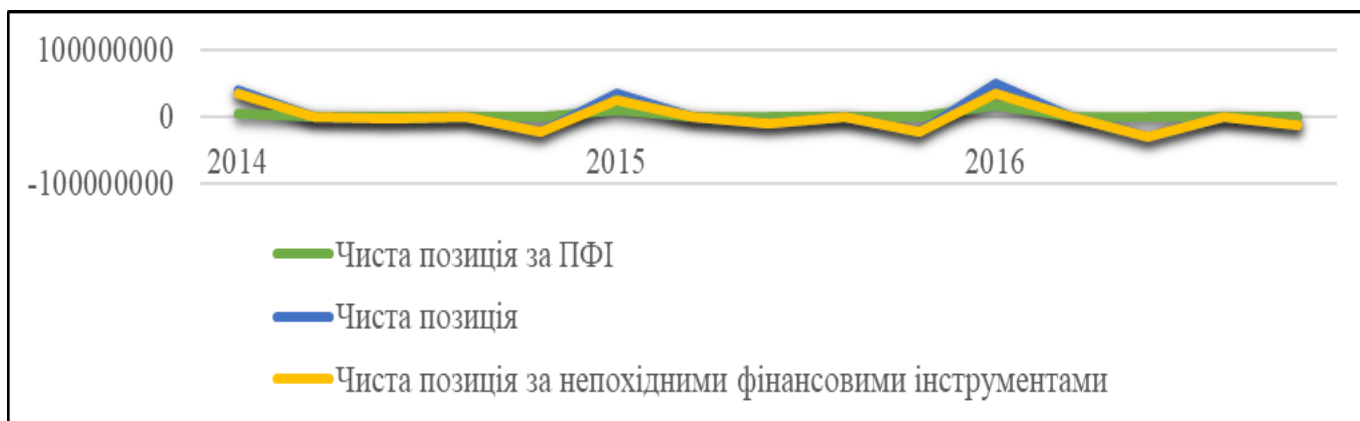

Рис.2.8 Стан позицій ресурсів згідно регіону за 2014-2016рр. [22]

Як видно з табл.2.7 у 2014 році банк, проводячи політику залучення ресурсів найбільш сконцентрований в Україні – 70%, 27% складають ресурси залучені в країнах ОЕСР і лише 3% - в інших країнах. Станом на 2015 рік концентрація за регіонами має наступний вигляд: Україна – 67%, країни ОЕСР – 26%, інші країни – 7%. У 2016 році за залучення ресурсів згідно географічного положення майже не змінились: Україна – 62%, країни ОЕСР – 22%, інші країни – 16%. Графічно структура обсягу залучених ресурсів за регіонами представлена на рис.2.9:

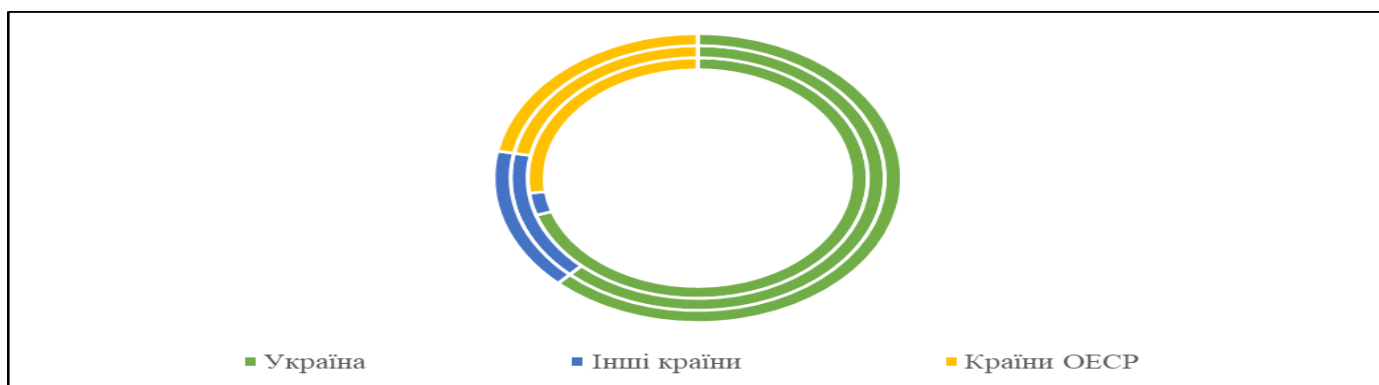

Рис.2.9 Структура залучених ресурсів за регіонами за 2014-2016рр.

Складено автором за даними табл.2.7

Згідно даних приміток фінансової звітності аналізованого комерційного банку за період з 2014-2016рр. складена табл.2.8, що являє собою розподіл коштів за секторами економіки.

Таблиця 2.8

Аналіз структури рахунків клієнтів за секторами економіки за 2014-2016рр.

Показник	Рік						Відхилення					
	2014		2015		2016		2014/2015		2015/2016		2014/2016	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%	Абсол.	Відн.	Абсол.	Відн.	Абсол.	Відн.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Фізичні особи	37084965	65,91	53874382	57,15	69163026	48,51	16789417	-8,76	15288644	-8,64	32078061	-17,41
Інвестиційна діяльність	3185450	5,66	10476862	11,11	30381483	21,31	7291412	5,45	19904621	10,19	27196033	15,65
Нафтогазова та хімічна промисловість	1835675	3,26	5422781	5,75	11835072	8,30	3587106	2,49	6412291	2,55	9999397	5,04
Транспорт	880443	1,56	6798958	7,21	8368909	5,87	5918515	5,65	1569951	-1,34	7488466	4,30
Енергетика	3638883	6,47	2606703	2,77	4869498	3,42	-1032180	-3,70	2262795	0,65	1230615	-3,05
Сільське господарство	996221	1,77	2288679	2,43	3933243	2,76	1292458	0,66	1644564	0,33	2937022	0,99
Фінансові послуги	1584337	2,82	3306892	3,51	328306	0,23	1722555	0,69	-2978586	-3,28	-1256031	-2,59
Торгівля	1805802	3,21	2266785	2,40	3051422	2,14	460983	-0,80	784637	-0,26	1245620	-1,07
Медіа та зв'язок	619519	1,10	748105	0,79	2210201	1,55	128586	-0,31	1462096	0,76	1590682	0,45
Послуги	1134336	2,02	1503302	1,59	2077285	1,46	368966	-0,42	573983	-0,14	942949	-0,56
Будівництво та нерухомість	363150	0,65	683110	0,72	1298778	0,91	319960	0,08	615668	0,19	935628	0,27
Гірничодобувна та металургійна промисловість	192012	0,34	1107084	1,17	764263	0,54	915072	0,83	-342821	-0,64	572251	0,19
Виробництво промислових товарів та ТНС	163300	0,29	373631	0,40	594366	0,42	210331	0,11	220735	0,02	431066	0,13
Машинобудування	1567331	2,79	585612	0,62	568616	0,40	-981719	-2,16	-16996	-0,22	-998715	-2,39
Харчова промисловість	92411	0,16	355160	0,38	507146	0,36	262749	0,21	151986	-0,02	414735	0,19
ОМС	269522	0,48	191588	0,20	317846	0,22	-77934	-0,28	126258	0,02	48324	-0,26
Видавництво	40537	0,07	111435	0,12	220170	0,15	70898	0,05	108735	0,04	179633	0,08
Інші	811019	1,44	1568657	1,66	2096608	1,47	757638	0,22	527951	-0,19	1285589	0,03
Всього	56264913	100	94269726	100	142586238	100	38004813	-	48316512	-	86321325	-

Складено автором за даними [22]

За даними табл.2.8 можна зробити висновок, що протягом періоду спостерігається як позитивна так і негативна динаміка. Наприклад, за такими секторами економіки як машинобудівництво, енергетика, фінансові послуги, торгівля бачимо тенденцію до зменшення (при порівнянні 2016 і 2014 років). А за такими категоріями як інвестиційна діяльність, металургійна промисловість, транспортна, нафтогазова та хімічна промисловість спостерігається тенденція до збільшення. Такі зміни обумовлені перш за все вчасною реакцією банку на зміни у державній економіці та перерозподілом ресурсів учасників економічних відносин згідно реальному становищу економіки країни.

На рис.2.10 представлено графічне відображення розподілу коштів клієнтів за секторами економіки за 2014-2016рр.

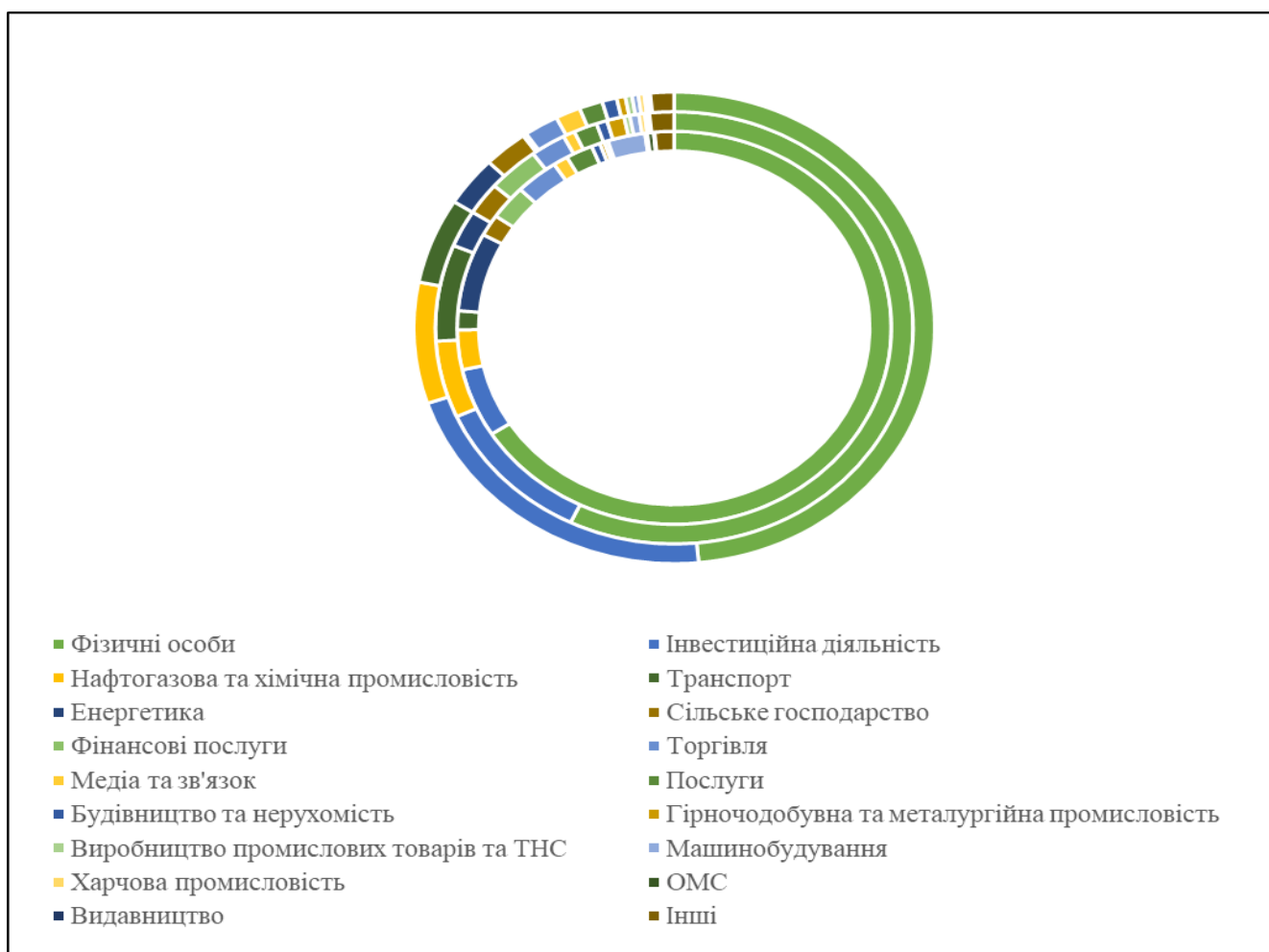

Рис.2.10 Розподіл коштів клієнтів за секторами економіку у 2014-2016рр.

Складено автором за даними табл.2.8

Проаналізувавши рис.2.10 можна зробити висновок про те, що найбільшу частку депозитів складають депозити фізичних осіб (майже 70% загальної суми зобов'язань), а за секторами економіки – нерухомість та будівництво (приблизно 25% від загальної суми усіх депозитів банку). І ще 5% розподіляються між іншими сегментами економіки (нафтогазова промисловість, енергетика, видавництво, торгівля та ін.).

На рис.2.11 представлена динаміка зміни розподілу коштів клієнтів банку за секторами економіки за 2014-2016рр.

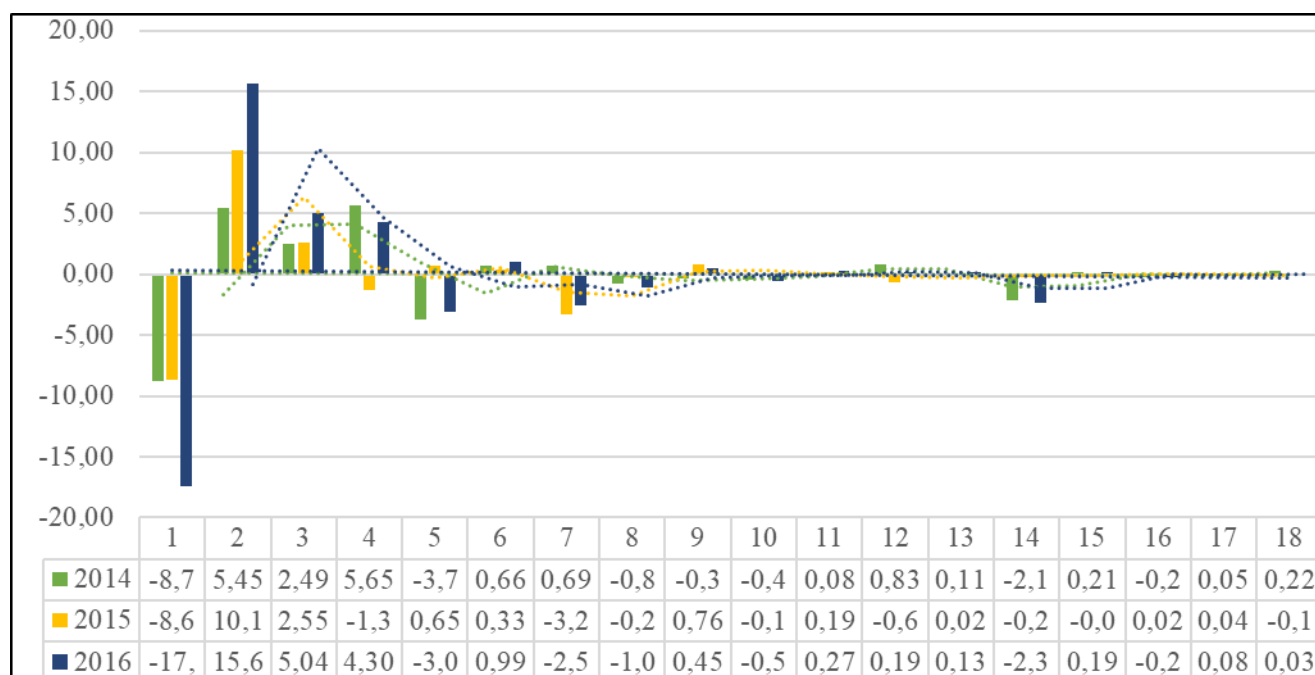

Рис.2.11 Зміна коштів клієнтів за секторами економіки у 2014-2016рр.

Складено автором за даними табл.2.8

Згідно рис.2.11 можна сказати, що протягом аналізованого періоду відбулося як зменшення наданих депозитів за секторами економіки так і їх збільшення. Так, у 2016 році відбулося зменшення виданих депозитів за наступними секторами економіки: медіа (3%), виробництво промислових товарів (2,5%), сервісні послуги (2,3%) та ін. Збільшення виданих коштів за секторами економіки у 2016 році відбулося у нафтогазовій промисловості (15,6%), енергетиці (5,04%) та ін. Дані зміни свідчать про природний перерозподіл коштів

за різними секторами економіки у рамках зміни економічної ситуації в країні та своєчасне реагування банку на світові зміни в економіці.

2.4. Аналіз зобов'язань за сегментами видів діяльності суб'єктів господарювання

Перш ніж проводити аналіз зобов'язань за сегментами необхідно визначити, що таке сегмент у економічно-банківському тлумаченні. Отже, сегментом називають відокремлений компонент, який займається постачанням окремого продукту або послуги (чи групи продуктів або послуг), є ризиковим та забезпечує прибутковість інших сегментів.

Аналізований банк розподіляє свої операції за такими сегментами:

- корпоративний бізнес – сегмент надає банківські послуги широкому спектру корпоративних клієнтів (великі, середні, малі компанії, державні компанії та ряд бюджетних установ);
- роздрібний бізнес – цей сегмент включає в собі послуги, що надаються фізичним особам;
- казначейство – сегмент надає банківські послуги іншим банкам, у тому числі НБУ, у національній та іноземній валюті. Також до цього сегменту включають портфель цінних паперів, наявних для продажу;
- загальне управління – сегмент охоплює усі не клієнтські операції (контроль та управління основними засобами, капіталом, стратегічними інвестиціями та ін.).

Банк розподіляє інформацію за сегментами з метою розподілу ресурсів та оцінки діяльності сегментів.

В табл.2.9 представлено розподіл активів та зобов'язань банку за сегментами.

Таблиця 2.9

Аналіз зобов'язань та активів за сегментами

Пок-к	2014					2015					2016				
	КБ	РБ	К.	ЗУ	Σ	КБ	РБ	К.	ЗУ	Σ	КБ	РБ	К.	ЗУ	Σ
1	2	3	4	5	6	7	8	10	11	12	13	14	15	16	17
Активи сегментів	7274632 4	4190806	4380772 1	3796906	12454175 7	67886014	5501866	6377418 0	2197095 1	15913301 1	68829611	5559226	99805008	3641336 9	21060721 4
Зобов'язання сегментів	2638365 9	3708594 7	9044645	3281395 8	10532820 9	55129615	5449043 8	2501082	3967147 2	15179260 7	79479881	6931452 7	2103968	4396865 1	19486702 7
Усього	9912998 3	4127675 3	5285236 6	3661086 4	22986996 6	12301562 9	5999230 4	6627526 2	6164242 3	31092561 8	14830949 2	7487375 3	10190897 6	8038202 0	40547424 1
Співвідношення активів та зобов'язань за сегментами	2,76	0,11	4,84	0,12	1,18	1,23	0,10	25,50	0,55	1,05	0,87	0,08	47,44	0,83	1,08
Питома вага активів у загальному обсязі коштів банку	73,38	10,15	82,89	10,37	54,18	55,18	9,17	96,23	35,64	51,18	46,41	7,42	97,94	45,30	51,94
Питома вага зобов'язань у загальному обсязі коштів банку	26,62	89,85	17,11	89,63	45,82	44,82	90,83	3,77	64,36	48,82	53,59	92,58	2,06	54,70	48,06
Відхилення															
Активи сегментів	2014-2015					2015-2016					2014-2016				
	- 4860310	1311060	1996645 9	1817404 5	34591254	943597	57360	3603082 8	1444241 8	51474203	-3916713	1368420	55997287	3261646 3	86065457
Зобов'язання сегментів	2874595 6	1740449 1	- 6543563	6857514	46464398	24350266	1482408 9	-397114	4297179	43074420	53096222	3222858 0	-6940677	1115469 3	89538818
Усього	2388564 6	1871555 1	1342289 6	2503155 9	81055652	25293863	1488144 9	3563371 4	1873959 7	94548623	49179509	3359700 0	49056610	4377115 6	17560427 5
Співвідношення активів та зобов'язань за сегментами	-2	0	21	0	0	-0,37	-0,02	21,94	0,27	0,03	-1,89	-0,03	42,59	0,71	-0,10

Складено автором за даними [22]

З табл.2.9 видно, що надходження та вибуття коштів за сегментами є не пропорційним, однак активи складають більше 50% за кожний рік аналізованого періоду. Це свідчить про спроможність банку виконати свої зобов'язання у разі потреби вчасно і з мінімальними втратами. За табл.2.9 можна зробити висновок, що найбільш прибутковим сегментом діяльності аналізованого банку є корпоративний бізнес, тобто операції, що проводяться банком для клієнтів-юридичних осіб.

На рис.2.12 графічно представлено динаміку зміни зобов'язань банку за сегментами протягом 2014-2016рр.

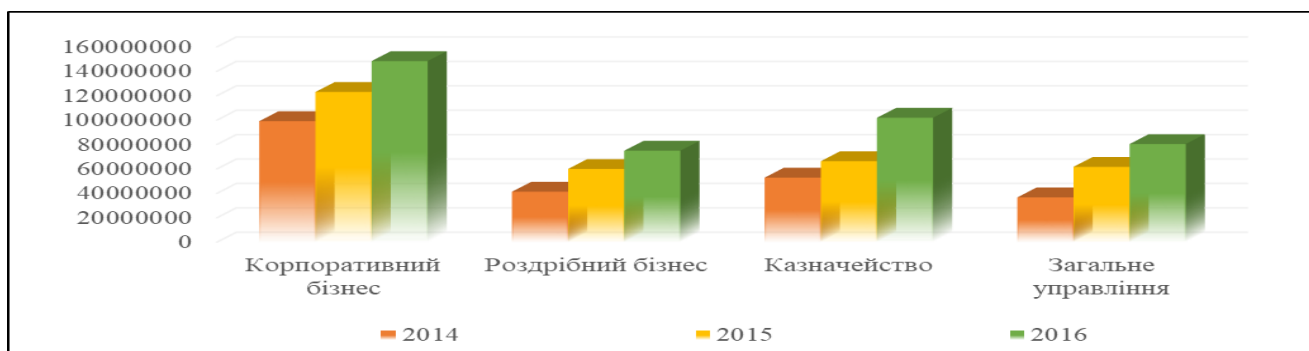

Рис.2.12 Динаміка зміни структури зобов'язань за сегментами 2014-2016рр.

Складено автором за даними табл.2.9

На рис.2.13 графічно відображено зміну питомої ваги активів і зобов'язань за сегментами у загальному обсязі коштів банку за аналізований період.

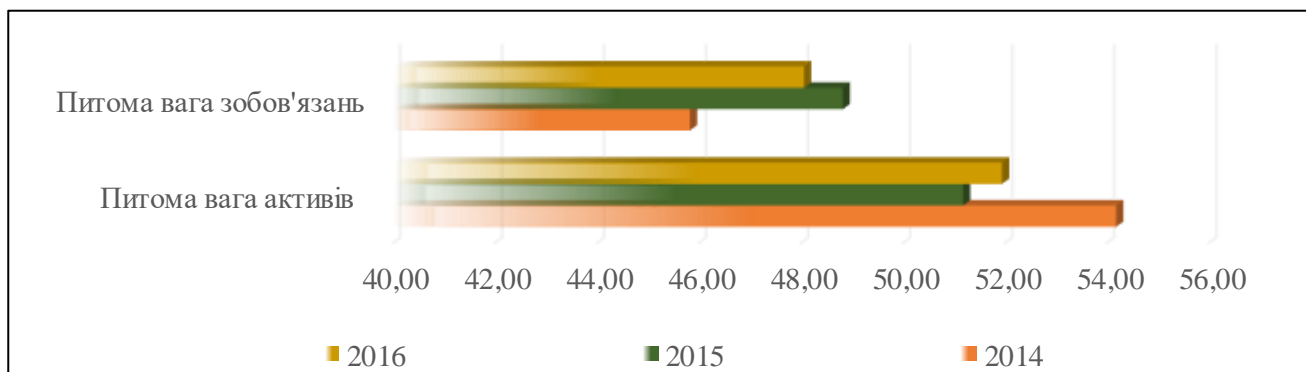

Рис.2.13 – Зміна частки зобов'язань та активів за сегментами у 2014-2016рр.

Складено автором за даними табл.2.9

При розгляді рис.2.12 бачимо, що загалом зміна структури зобов'язань за сегментами має позитивну динаміку: зобов'язання корпоративного бізнесу у 2016 році складають 68829611 тис.грн., роздрібного бізнесу – 5559226 тис.грн., казначейства – 99805008 тис.грн., загального управління – 36413369 тис.грн.

Аналізуючи рис.2.13 можна сказати, що співвідношення між активами та зобов'язаннями банку протягом аналізованого періоду має тенденцію до зменшення. Наприклад, питома вага активів корпоративного бізнесу у 2016 році складає 46,41%, що на 1,89% нижче, ніж у 2014 році. У свою чергу питома вага активів казначейства у 2016 році складає 97,94%, що на 15,05% більше, ніж у 2014 році. Така зміна може свідчити, про недостатньо активну роботу банку серед клієнтів-юридичних осіб та про підвищення рівня довіри держави до банку.

2.5. Аналіз ризику ліквідності та ризику зміни процентної ставки

Ризик ліквідності виникає внаслідок невідповідності строків і сум надходження/списання грошових коштів та полягає у загрозі виникнення витрат, недоотримання доходу або зменшення ринкової вартості капіталу банку у наслідок неспроможності банком вчасно, в повному обсязі та з мінімальними втратами покрити потреби у грошових коштах для виконання своїх зобов'язань. Основною метою управління ризиком ліквідності є забезпечення наявності обсягу ліквідних коштів, достатнього для покриття поточних та планових потреб, а також забезпечення спроможності банку покривати відтік коштів за кризовим сценарієм [20, с.75].

Аналіз розривів ліквідності проводиться на основі балансової вартості фінансових активів та зобов'язань за термінами погашення в табл.2.10.

Таблиця 2.10

**Аналіз структури зобов'язань за терміном погашення та оцінка ризику
ліквідності**

Показник	Рік			Відхилення, тис.грн.		
	2014	2015	2016	2014/2015	2015/2016	2014/2016
1	2	3	4	5	6	7
Непохідні фінансові активи, у т.ч.:	116343405	144285616	185459604	27942211	41173988	69116199
короткострокові НФА	65550997	77908361	77944103	12357364	35742	12393106
довгострокові НФА	50792408	66377255	107515501	15584847	41138246	56723093
НФА за якими нараховуються проценти	111526939	137352746	174176681	25825807	36823935	62649742
Непохідні фінансові зобов'язання, у т.ч.:	104889776	150061598	193491350	45171822	43429752	88601574
короткострокові НФЗ	75451719	100198313	143418447	24746594	43220134	67966728
довгострокові НФЗ	29438057	49863285	50072903	20425228	209618	20634846
Інші фінансові зобов'язання, у т.ч.:	358858	13419015	652015	13060157	-12767000	293157
короткострокові ІФЗ	358713	13418822	555798	13060109	-12863024	197085
довгострокові ІФЗ	145	193	96217	48	96024	96072
НФЗ за якими нараховуються проценти	104889776	150061598	193491350	45171822	43429752	88601574
Всього НФЗ	105248634	163480613	194143365	58231979	30662752	88894731
Розрив ліквідності між НФА та НФЗ	11094771	-19194997	-8683761	-30289768	10511236	-19778532
Розрив ліквідності між процентними активами та зобов'язаннями	6637163	-12708852	-19314669	-19346015	-6605817	-25951832
Похідні фінансові інструменти	4250719	10098446	17174685	5847727	7076239	12923966
Сукупний розрив ліквідності	6844052	-29293443	-25858446	-36137495	3434997	-32702498

Складено автором за даними [22]

За даними табл.2.10 можна зробити наступні висновки: у 2014 році своєчасне надходження активів та зобов'язань призвели до позитивного значення розриву ліквідності, що свідчить про спроможність банку покрити свої потреби вчасно, в повному обсязі та з мінімальними затратами. Однак, у 2015 та 2016 роках невідповідність строків та сум надходження та вибуття грошових коштів призвели до від'ємного значення розриву ліквідності. Від'ємне значення порогу

ліквідності може свідчити про загрозу недоотримання прибутку, зменшення вартості капіталу та неспроможності банком своєчасно задовольнити потреби у грошових коштах при виконанні своїх зобов'язань. З метою покращення становища банку необхідно здійснювати більш детальний моніторинг очікуваних у майбутньому грошових коштів від операцій з клієнтами.

На рис.2.14 графічно представлена динаміка надходження та вибуття грошових коштів протягом 2014-2016рр.

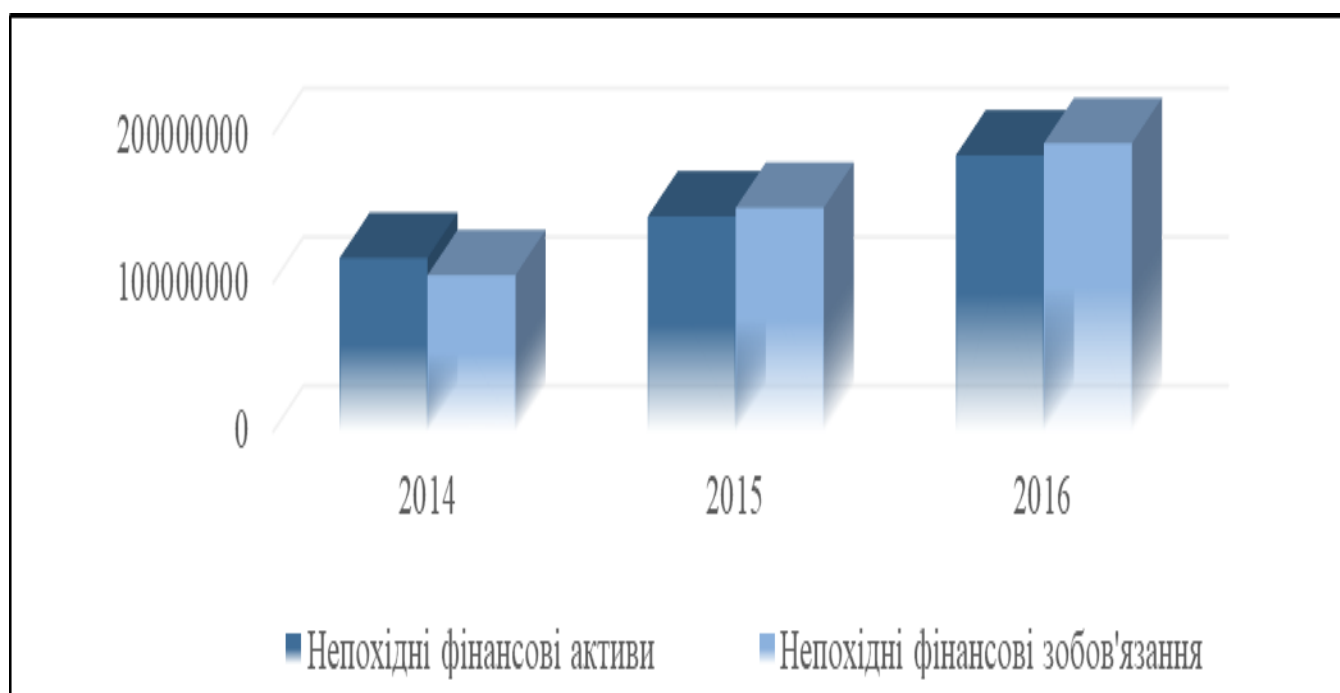

Рис.2.14 Надходження та вибуття грошових коштів протягом 2014-2016рр.
Складено автором за даними табл.2.10

Розглянувши рис.2.14 видно, що непохідні фінансові активи протягом аналізованого періоду мають тенденцію до збільшення: у 2014 році їх загальна сума складає 116343405 тис.грн., а у 2016 – 185459604 тис.грн. У свою чергу непохідні фінансові зобов'язання у 2016 році складають 1934911350 тис.грн. (у 2014 році даний показник складав 104889776 тис.грн.)

На рис.2.15 представлена динаміка зміни розриву ліквідності між активами та зобов'язаннями протягом 2014-2016рр.

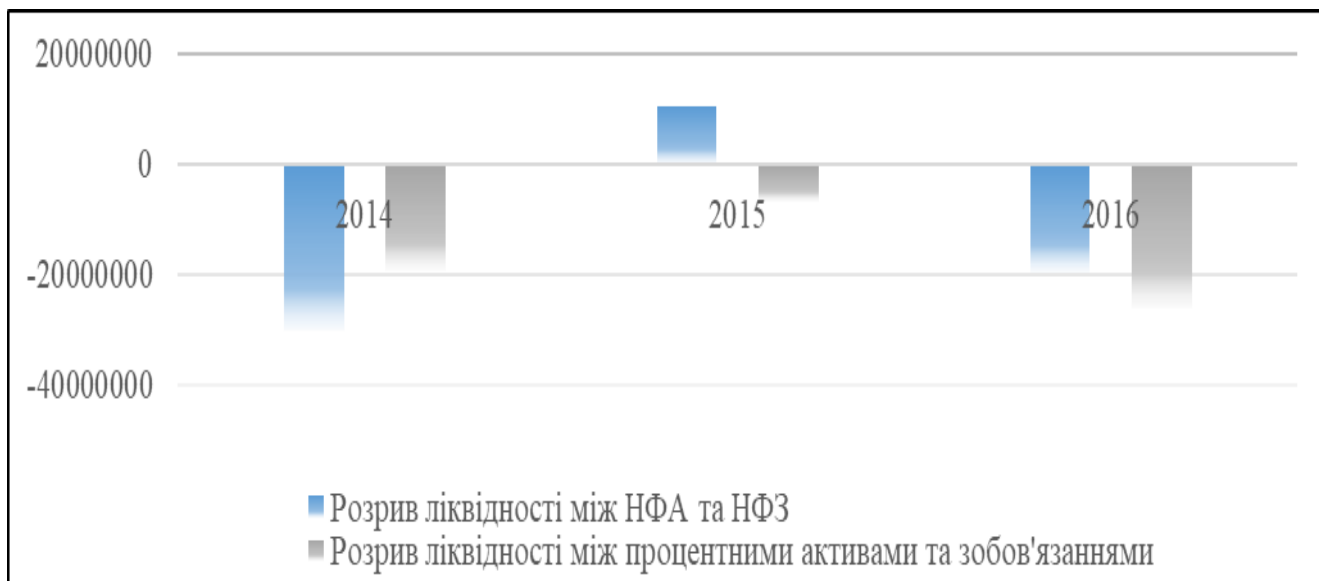

Рис.2.15 Динаміка розриву ліквідності за 2014-2016рр.

Складено автором за даними табл.2.10

За рис.2.15 можна зробити висновок про рівень розриву ліквідності між непохідними фінансовими активами та зобов'язаннями та між процентними активами та зобов'язаннями. Розмір розриву ліквідності між непохідними фінансовими активами та непохідними фінансовими зобов'язаннями у 2016 році, при порівнянні з 2014 роком, складає -19778532 тис.грн. (у 2015 році по відношенню до 2014 він складав +10511236 тис.грн.). Розрив ліквідності між процентними активами та зобов'язаннями у 2016 році, при порівнянні з 2014 роком, складає -25951832 тис.грн. (у 2015 році по відношенню до 2014 він складав -6605817 тис.грн.).

При оцінці ризика ліквідності необхідно також включити оцінку основних поточних рахунків, тобто стабільних залишків коштів клієнтів. За даними фінансової звітності аналізованого комерційного банку станом на 31.12.2016р., 31.12.2015р., 31.12.2014р. незнижувані залишки на поточних рахунках оцінювалися у сумі 27509793 тис.грн., 17068239 тис.грн., 9322604 тис.грн. відповідно. На основі припущення щодо здатності продовжувати свою діяльність не безперервній основі фактичний термін погашення незнижуваного залишку вважається невизначеним. Таким чином в табл.2.11 представлена інформація

щодо очікуваних термінів погашення поточних рахунків клієнтів та фактичний розрив ліквідності станом на 2014-2016рр.

Таблиця 2.11

Аналіз фактичного розриву ліквідності з урахуванням поточних рахунків клієнтів

Показник	Рік			Відхилення, тис.грн.		
	2014	2015	2016	2014/2015	2015/2016	2014/2016
1	2	3	4	5	6	7
НФА	116343405	144285616	185459704	27942211	41174088	69116299
НФЗ	105248634	151524523	194143365	46275889	42618842	88894731
Розрив ліквідності	11094771	-7238907	-8683661	-18333678	-1444754	-19778432
Аналіз поточних рахунків клієнтів	9322604	17068239	27509793	7745635	10441554	18187189
Розрив ліквідності на основі очікуваних строків погашення поточних рахунків клієнтів	-1772167	24307146	36193454	26079313	11886308	37965621

Складено автором за даними [22]

За даними табл.2.11 видно, що протягом аналізованого періоду розрив ліквідності з урахуванням очікуваних строків погашення має позитивну тенденцію, що свідчить про контрольованість та управління ризиком ліквідності банком і тому, можна сказати про мінімальну загрозу неспроможності банком своєчасно та в повному обсязі розрахуватись за власними зобов'язаннями. Для розрахунків банк може скористатися власним резервом ліквідних коштів, що представлені необтяженими облігаціями внутрішньої державної позики. Необхідні кошти можуть бути отримані шляхом продажу вказаних цінних паперів або отриманням кредиту від НБУ на умовах рефінансування та під заставу цих цінних паперів. За даними фінансової звітності аналізованого банку станом на 31.12.2016р. обсяг резерву ліквідних коштів становить 53097610 тис.грн., що

представлені такими цінними паперами зі строком погашення більше одного року:

- необтяженими ОВДП, що обліковуються як інвестиції, наявні для продажу;
- необтяженими ОВДП, що обліковуються як інвестиції, що відображаються за амортизованою вартістю і можуть бути використані в якості застави при залученні кредиту від НБУ на умовах рефінансування [20, с.79].

На рис.2.16 представлена динаміка зміни розриву ліквідності з урахуванням залишків на поточних рахунках.

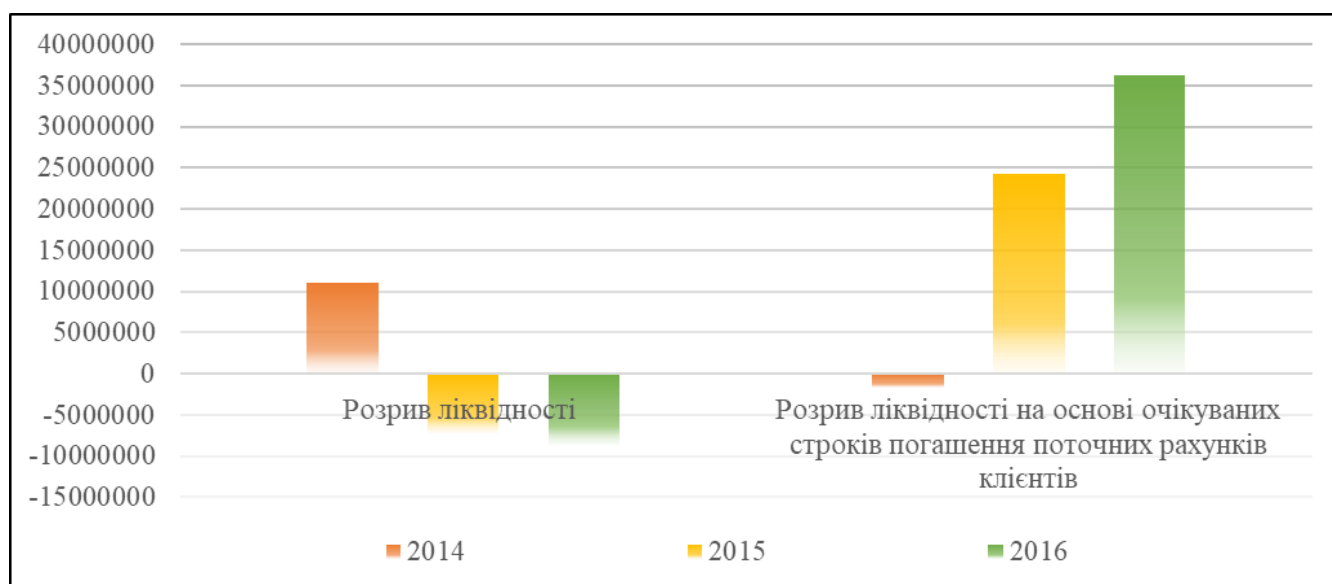

Рис.2.16 Динаміка зміни фактичного розриву ліквідності за 2014-2016рр.

Складено автором за даними табл.2.11

Згідно рис.2.16 можна зробити наступні висновки: рівень розриву ліквідності з урахуванням залишків на поточних рахунках у 2016 році при порівнянні з 2014 роком складає -19778432 тис.грн.; розмір розриву ліквідності на основі очікуваних строків погашення поточних рахунків клієнтів складає +37965621 тис.грн.

Розглянемо детально аналіз ліквідності за строками погашення фінансових зобов'язань, який відображає залишкові недисконтовані контрактні грошові потоки з урахуванням відсотків, що будуть сплачені після звітної дати по даному

інструменту та які не обліковуються на рахунках нарахованих відсотків на звітну дату, а також неамортизованого дисконту або премії (табл.2.12).

Таблиця 2.12

Аналіз ліквідності за строками погашення фінансових зобов'язань

Показник	Рік			Відхилення, тис.грн.		
	2014	2015	2016	2014/2015	2015/2016	2014/2016
1	2	3	4	5	6	7
Непохідні фінансові активи	116343405	144285616	185459604	27942211	41173988	69116199
Непохідні фінансові зобов'язання:	117074015	177479895	217159392	60405880	39679497	100085377
Короткострокові, у т.ч.:	79722920	111481390	156723146	31758470	45241756	77000226
кошти банків	23221109	8151270	2481846	-15069839	-5669424	-20739263
рахунки клієнтів	53195039	94044356	142688688	40849317	48644332	89493649
кредити міжнародних організацій	1610364	1942554	3092960	332190	1150406	1482596
інші запозичені кошти	1696408	7164003	8245692	5467595	1081689	6549284
субординований борг	0	179207	213960	179207	34753	213960
Довгострокові, у т.ч.:	31434083	61323510	55274351	29889427	-6049159	23840268
кошти банків	0	15862101	3007808	15862101	-12854293	3007808
рахунки клієнтів	5294532	2445780	6789594	-2848752	4343814	1495062
кредити міжнародних організацій	21126908	39786730	41982260	18659822	2195530	20855352
інші запозичені кошти	5012643	0	0	-5012643	0	-5012643
субординований борг	0	3228899	3494689	3228899	265790	3494689
Всього НФЗ, за якими нарах.відсотки	111157003	172804900	211997497	61647897	39192597	100840494
Інші фінансові зобов'язання	358858	1620274	652016	1261416	-968258	293158
Безвідкличні зобов'язання з надання кредитів	3714046	1387339	2263130	-2326707	875791	-1450916
Гарантії	0	623151	1312305	623151	689154	1312305
Акредитиви	0	1044231	934444	1044231	-109787	934444
Похідні фінансові інструменти	5756335	358855	1757274	-5397480	1398419	-3999061

Продовж. табл.2.12

1	2	3	4	5	6	7
Всього фінансових зобов'язань	122830350	177838750	218916666	55008400	41077916	96086316
Розрив ліквідності з урахуванням залишків недисконтованих коштів	-6486945	-33553134	-33457062	-27066189	96072	-26970117

Складено автором за даними [22]

Згідно даних табл.2.12 при оцінці ризику ліквідності за строками погашення фінансових зобов'язань залишків недисконтованих грошових потоків розрив ліквідності за кожен рік аналізованого періоду має від'ємне значення. Це може свідчити про недосконалий моніторинг надходження і вибуття грошових коштів, невідповідність строків і сум надходжень та списання коштів і може призвести до недоотримання доходу або неспроможність банком виконати свої обов'язки перед клієнтами.

На рис.2.17 представлена динаміка зміни розриву ліквідності з урахуванням строків погашення недисконтованих коштів.

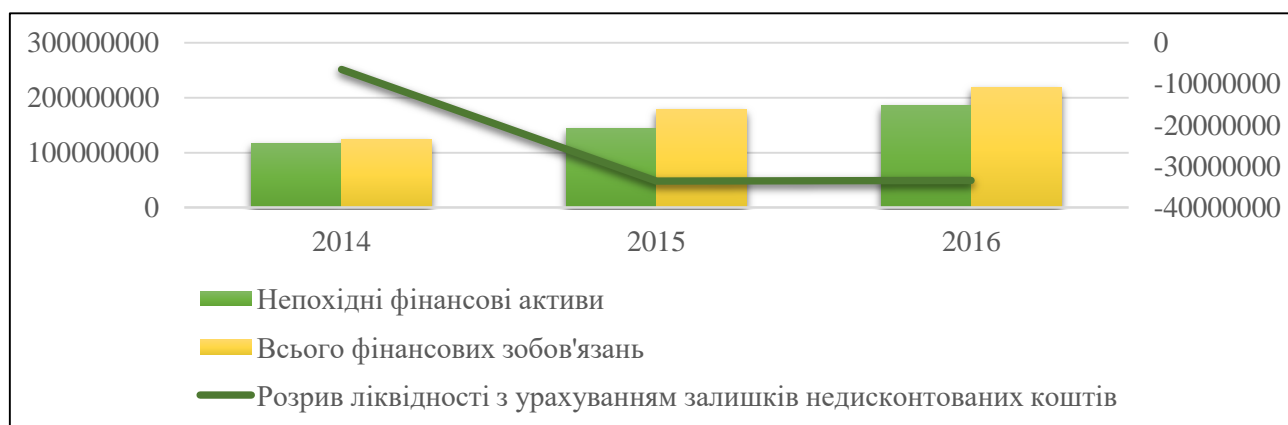

Рис.2.17 Динаміка зміни розриву ліквідності з урахуванням залишків недисконтованих коштів за 2014-2016рр.

Складено автором за даними табл.2.12

При аналізі рис.2.17 можна сказати про збільшення розміру непохідних фінансових активів протягом аналізованого періоду, що автоматично вплинуло на збільшення загальної суми фінансових зобов'язань банку. Непохідні фінансові активи у 2014 році складають 116343405 тис.грн., а у 2016 – 185459604 тис.грн. (тобто відбулося збільшення на 69116199 тис.грн.). Однак, незважаючи на зростання зобов'язань рівень розриву ліквідності протягом аналізованого періоду має тенденцію до зменшення: при порівнянні 2016 та 2014 років даний показник має значення -26970117 тис.грн..

Оскільки діяльність банку пов'язана із залученням та розміщенням процентних зобов'язань та активів відсотковий ризик є одним із основних фінансових ризиків, що пов'язаний із банківською діяльністю. Він може виникнути у наслідок несприятливої зміни відсотків на державному або міжнародному ринках, зміни стану загальної економічної системи або у разі інших економіко-соціальних проблем. Основною метою контролю та моніторингу процентного ризику є мінімізація несприятливого впливу змін відсоткових ставок на фінансове становище та капітал банку. Для управління процентним ризиком банк частіше за все використовує метод встановлення та перегляду кривих дохідності по залученню або розміщенню коштів, а також метод встановлення цільового значення процентного спреду. Заради забезпечення планового обсягу чистого процентного доходу та цільового значення процентного спреду банк реструктурує статті балансу фінансової звітності з урахуванням оптимального співвідношення процентного ризику та дохідності. Окрім вищезазначених методів управління процентним ризиком використовують наступні методи: встановлення ліміту на проведення банківських операцій; аналіз можливих сценаріїв та моделювання; аналіз процентного GAP; метод дюрації [20, с.80]. У табл.2.13 подано аналіз ризику зміни процентної ставки, і відповідно можливість виникнення прибутку або збитку. Процентні ставки представлені за категоріями активів та зобов'язань на основі річної фінансової звітності аналізованого комерційного банку.

Таблиця 2.13

Аналіз ризику зміни процентної ставки

Пок-к	2014				2015				2016			
	₴	\$	€	ІВ	₴	\$	€	ІВ	₴	\$	€	ІВ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
АКТИВИ												
Кошти в банках	17,37	2,56	1,44	0,01	3,61	0,31	-	-	2,17	0,09	-	0,17
Кредити, надані клієнтам	19,19	10,69	10,66	-	20,06	10,76	10,84	-	19,07	10,22	11,37	-
Інвестиції	6	-	-	-	6	-	-	-	6,07	-	-	-
Інвестиції для продажу, у т.ч.:												
Державні боргові ЦП	14,4	7,9	-	-	18,36	8,75	-	-	16,13	6,88	4	-
Інші ЦП	15,08	-	-	-	16,12	-	-	-	15,87	-	-	-
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ												
Кошти банків	15,54	4,02	11,67	-	18,38	-	-	-	14,14	-	-	-
Рахунки клієнтів, у т.ч.:												
Поточні рахунки	1,63	0,32	0,96	0,03	3,22	0,53	2,26	0,03	2,7	0,86	1,21	0,34
Депозити	16,88	7,75	5,91	1,17	18,64	8,01	6,4	0,82	17,01	6,71	4,89	1,42
Кредити міжнародних організацій	-	8,51	-	-	-	9,48	-	-	-	9,48	-	-
Інші запозичені кошти	13,95	7,56	4,35	-	13,9	7,07	4,35	-	-	6,39	4,35	-
Субодинований борг	-	5,57	-	-	-	7,33	-	-	-	7,87	-	-

Складено автором за даними [22]

В табл.2.14 наведений аналіз чутливості до процентного ризику, який був проведений на основі можливих змін відсоткових ставок на ринку та визначено вплив даного ризику на прибуток та капітал банку. Крім зміни прибутку банку у наслідок збільшення або зменшення чистого процентного доходу через можливу зміну відсоткових ставок за активами та зобов'язаннями (+/-1%) також здійснено аналіз впливу на капітал внаслідок збільшення або зменшення справедливої вартості інвестицій, наявних для продажу, як також чутливі до зміни відсоткової ставки.

Таблиця 2.14

Аналіз чутливості до процентного ризику

Показник	2014		2015		2016	
	↑1%	↓1%	↑1%	↓1%	↑1%	↓1%
1	2	3	4	5	6	7
Активи						
Кошти в банках	78717	-78717	172863	-172863	306136	-306136
Кредити, надані клієнтам	702363	-702363	654622	-654622	659466	-659466
Інвестиції, наявні для продажу	265282	-265282	474083	-474083	649758	-649758
Інвестиції, що відображаються за амортизованою вартістю	68907	-68907	71960	-71960	126407	-126407
Зобов'язання						
Кошти банків	-221764	221764	-165571	165571	-46393	46393
Рахунки клієнтів	-562659	562659	-942697	942697	-1455862	1455862
Кредити міжнародних організацій	-193396	193396	-294697	294697	-334188	334188
Інші запозичені кошти	-54511	54511	-72005	72005	-70399	70399
Субординований борг	-16567	16567	-25361	25361	-28071	28071
Чистий вплив на прибуток до оподаткування	-66372	66372	-127087	127087	-193146	193146

Складено автором за даними [22]

З табл.2.14 видно, що збільшення процентної ставки на 1% призведе до зменшення справедливої вартості та, відповідно, зменшення капіталу. Зменшення процентних ставок на 1% призведе до збільшення справедливої вартості та капіталу банку. На рис.2.18 графічно відображено вплив зміни відсоткових ставок на активи банку за 2014-2016рр.

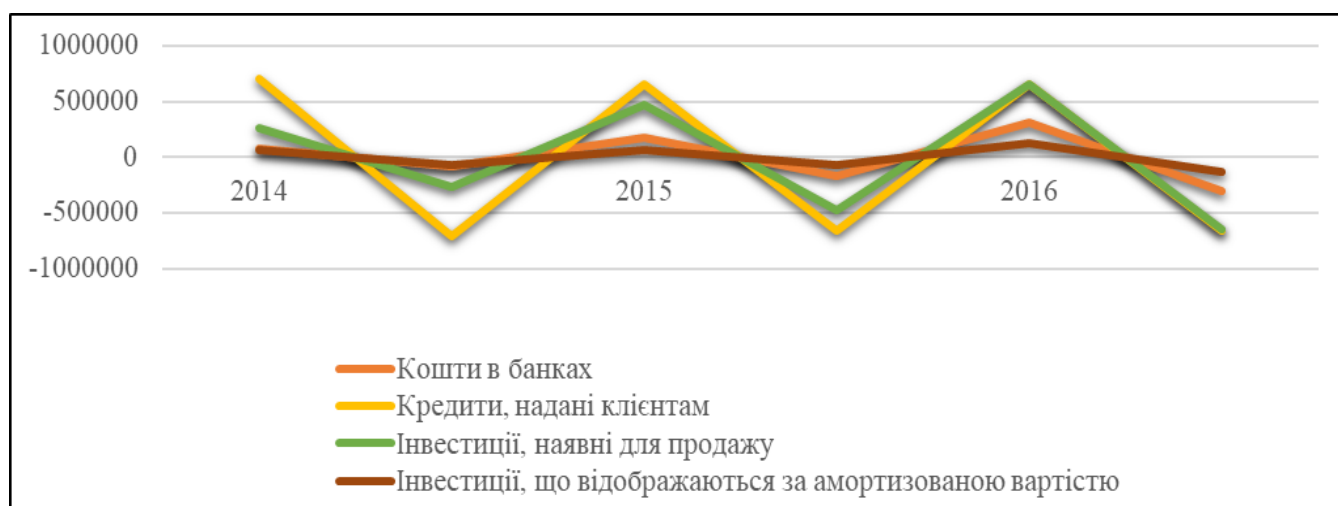

Рис.2.18 Вплив ризику зміни відсоткової ставки на активи банку [22]

Згідно рис.2.18 можна зробити висновок, що рівень ризику зміни відсоткової ставки на активи банку має вагомий вплив та може призвести до непередбачуваних збитків, при зменшенні відсоткової ставки.

Аналогічний вплив процентного ризику на зобов'язання банку відображено на рис.2.19:

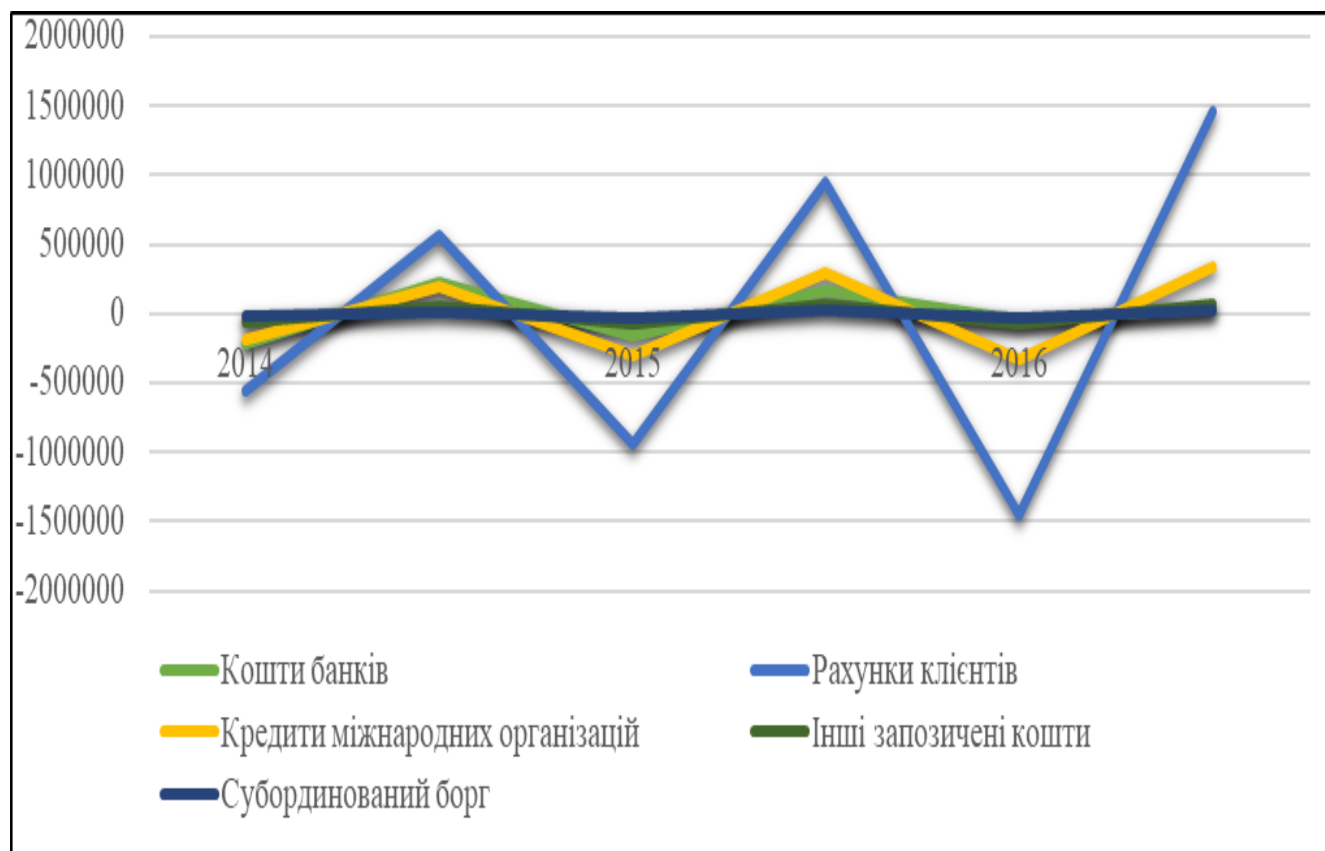

Рис.2.19 Вплив процентного ризику на зобов'язання банку

Складено автором за даними табл.2.14

За даними рис.2.19 можна зробити висновки про вплив процентного ризику на зобов'язання банку: найбільший вплив ризик зміни відсоткової ставки має на депозити, що пропонуються громадянам; найменший вплив зміни відсоткової ставки відчуває рівень субординованого боргу банку перед кредиторами.

2.6. Аналіз валютного ризику на політику залучення ресурсів

Оскільки банк здійснює свою діяльність у різних валютах він може зазнати ризик втрат, недоотримання доходу або зменшення ринкової вартості капіталу через несприятливу зміну курсу обміну валюти, банківських металів на ринку. З метою запобігання та мінімізації можливих загроз при виникненні валютного ризику банк здійснює постійне управління валютним ризиком шляхом управління валютною позицією в розрізі окремих іноземних валют та банківських металів, що забезпечує оптимальне співвідношення між ризиком та дохідністю.

Основою для виявлення валютних ризиків є:

- аналіз відкритих валютних позицій банку;
- VAR-методологія оцінки валютних ризиків;
- аналіз концентрації;
- аналіз можливих сценаріїв та моделювання;
- стрес-тестування [20, с.83].

Банк здійснює контроль за валютним ризиком на основі щоденних даних Управління валютного контролю шляхом управління відкритою валютною позицією, базуючись на прогнозному рівні знецінювання національної валюти та іншим макроекономічних показниках. Необхідно пам'ятати, що у зв'язку з встановленими НБУ обмеженнями щодо купівлі іноземної валюти здатність банку управляти валютним ризиком обмежена. В наведеній нижче таблиці (2.15) представлено аналіз впливу валютного ризику на діяльність банку за період з 2014 по 2016рр. та за офіційним курсом НБУ на дату складання банком фінансової звітності. Для 2014 року курс долара до гривні – 15,76грн., курс євро – 19,23грн.; для 2015 року – 24,00 грн., 26,22грн. відповідно. У 2016 році курс долара до гривні складає 27,19грн., курс євро до гривні – 28,42грн.

Таблиця 2.15

Аналіз валютного ризику за 2014-2016рр.

Показник	2014					2015					2016				
	₴	\$	€	IB	Σ	₴	\$	€	IB	Σ	₴	\$	€	IB	Σ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Активи															
Кошти в НБУ	4027947	431206	64237	9473	4532863	4799164	657432	159078	16691	5632365	9642418	564281	212216	20026	10438941
Кошти в банках	1084474	5294262	1414333	192196	7985265	139203	16284682	1211014	140290	17775189	19340	27246318	3794992	89899	31150549
Кредити	47271576	21701756	1262983	0	70236315	39677289	24997824	787076	0	65462189	41067811	22775114	2103659	0	65946584
Інвестиції	31039305	2437991	0	0	33477296	50113411	4549226	0	0	54662637	45514067	29889022	2271785	0	77674874
Інші фінансові активи	38135	50391	17088	6052	111666	434582	265639	41591	11424	753236	67233	149090	30311	2122	248756
Всього НФА	83461437	29915606	2758641	207721	116343405	95163649	46754803	2198759	168405	144285616	96310869	80623825	8412963	112047	185459704
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ															
Кошти банків	19627084	291703	2256068	1531	22176386	14079143	2463244	11721	2980	16557088	2578623	1836784	223606	304	4639317
Рахунки клієнтів	38558467	15964739	1618828	123879	56265913	56855140	34094643	3210260	109683	94269726	70383335	69485767	5622752	94384	145586238
Кредити міжнародних організацій	0	19339635	0	0	19339635	0	29498132	0	0	29498132	0	33418838	0	0	33418838
Інші запозичені кошти	199213	2693669	2558231	0	5451113	48496	3664001	3488022	0	7200519	0	3259288	3780581	0	7039869
Інші фінансові зобов'язання	171375	66593	120890	0	358858	16309	161816	1283647	1153	1462925	188271	96062	367524	158	652015
Субодінований борг	0	1656729	0	0	1656729	0	2536133	0	0	2536133	0	2807088	0	0	2807088
Всього НФЗ	58556139	40013068	6554017	125410	105248634	70999088	72417969	7993650	113816	151524523	73150229	110903827	9994463	94846	194143365
Відкрита балансова позиція	24905298	-	-	82311	11094771	24164561	-	-	54589	-7238907	23160640	-30280002	-	17201	-8683661
Похідні фінансові інструменти	5136328	-76096	-756333	-53180	4250719	9739399	359047	0	0	10098446	15955785	508491	710409	0	17174685
Відкрита позиція за ПФІ	5136328	-76096	-756333	-53180	4250719	9739399	359047	0	0	10098446	15955785	508491	710409	0	17174685
Відкрита позиція	30041626	-	-	29131	-	33903960	-	-	54589	-	39116425	-29771511	-871091	17201	-

Продовж. табл.2.15

Показник	Відхилення														
	2014-2015					2015-2016					2014-2016				
	₴	\$	€	IB	Σ	₴	\$	€	IB	Σ	₴	\$	€	IB	Σ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
АКТИВИ															
Кошти в НБУ	771217	226226	94841	7218	1099502	4843254	-93151	53138	3335	4806576	5614471	133075	147979	10553	5906078
Кошти в банках	-945271	10990420	-203319	-51906	9789924	-119863	10961636	2583978	-50391	13375360	-1065134	21952056	2380659	-102297	23165284
Кредити	-7594287	3296068	-475907	0	-4774126	1390522	-2222710	1316583	0	484395	-6203765	1073358	840676	0	-4289731
Інвестиції	19074106	2111235	0	0	21185341	-4599344	25339796	2271785	0	23012237	14474762	27451031	2271785	0	44197578
Інші фінансові активи	396447	215248	24503	5372	641570	-367349	-116549	-11280	-9302	-504480	29098	98699	13223	-3930	137090
Всього НФА	11702212	16839197	-559882	-39316	27942211	1147220	33869022	6214204	-56358	41174088	12849432	50708219	5654322	-95674	69116299
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ															
Кошти банків	-5547941	2171541	-2244347	1449	-5619298	-11500520	-626460	211885	-2676	-11917771	-17048461	1545081	-2032462	-1227	-17537069
Рахунки клієнтів	18296673	18129904	1591432	-14196	38003813	13528195	35391124	2412492	-15299	51316512	31824868	53521028	4003924	-29495	89320325
Кредити міжнародних організацій	0	10158497	0	0	10158497	0	3920706	0	0	3920706	0	14079203	0	0	14079203
Інші запозичені кошти	-150717	970332	929791	0	1749406	-48496	-404713	292559	0	-160650	-199213	565619	1222350	0	1588756
Інші фінансові зобов'язання	-155066	95223	1162757	1153	1104067	171962	-65754	-916123	-995	-810910	16896	29469	246634	158	293157
Субодінований борг	0	879404	0	0	879404	0	270955	0	0	270955	0	1150359	0	0	1150359
Всього НФЗ	12442949	32404901	1439633	-11594	46275889	2151141	38485858	2000813	-18970	42618842	14594090	70890759	3440446	-30564	88894731
Відкрита балансова позиція	-740737	-15565704	-1999515	-27722	-18333678	-1003921	-4616836	4213391	-37388	-1444754	-1744658	-20182540	2213876	-65110	-19778432
Похідні фінансові інструменти	4603071	435143	756333	53180	5847727	6216386	149444	710409	0	7076239	10819457	584587	1466742	53180	12923966
Відкрита позиція за ПФІ	4603071	435143	756333	53180	5847727	6216386	149444	710409	0	7076239	10819457	584587	1466742	53180	12923966
Відкрита позиція	3862334	-15130561	-1243182	25458	-	5212465	-4467392	4923800	-37388	-	9074799	-19597953	3680618	-11930	-

Складено автором за даними [22]

Аналізуючи табл.2.15 можна зробити наступні висновки:

– загальна сума активів банку (як у національній, так і у іноземній валюті) станом на 2016 рік, при порівнянні з 2014 роком, збільшилась на 5906078 тис.грн. Це відбулося за рахунок збільшення коштів НБУ, розміщення інвестиційних коштів та інших фінансових активів;

– загальна сума зобов'язань банку ((як у національній, так і у іноземній валюті) станом на 2016 рік, при порівнянні з 2014 роком, збільшилась на 88894731 тис.грн., збільшення відбулося за рахунок розширення депозитного портфелю, зменшення субординованого боргу, збільшення інших фінансових зобов'язань.

Відкрита балансова позиція банку у 2016 році має значення -8683661 тис.грн. Відкрита позиція з урахуванням похідних фінансових інструментів складає 17174685 тис.грн.

На рис.2.19 зображено динаміку зміни відкритої валютної позиції аналізованого банку за окремими валютами та за період з 2014 по 2016рр.

Рис.2.19 Динаміка зміни відкритої валютної позиції за 2014-2016рр.

Складено автором за даними табл.2.15

За рис.2.19 можна зробити висновок про нерівномірну динаміку зміни відкритої валютної позиції банку за аналізований період, що свідчить про чутке реагування банку на світові зміни у фінансовому ринку.

За даними табл.2.15 на рис.2.20 представлено динаміку зміни активів банку протягом трьох років під впливом зміни курсу обміну різних валют.

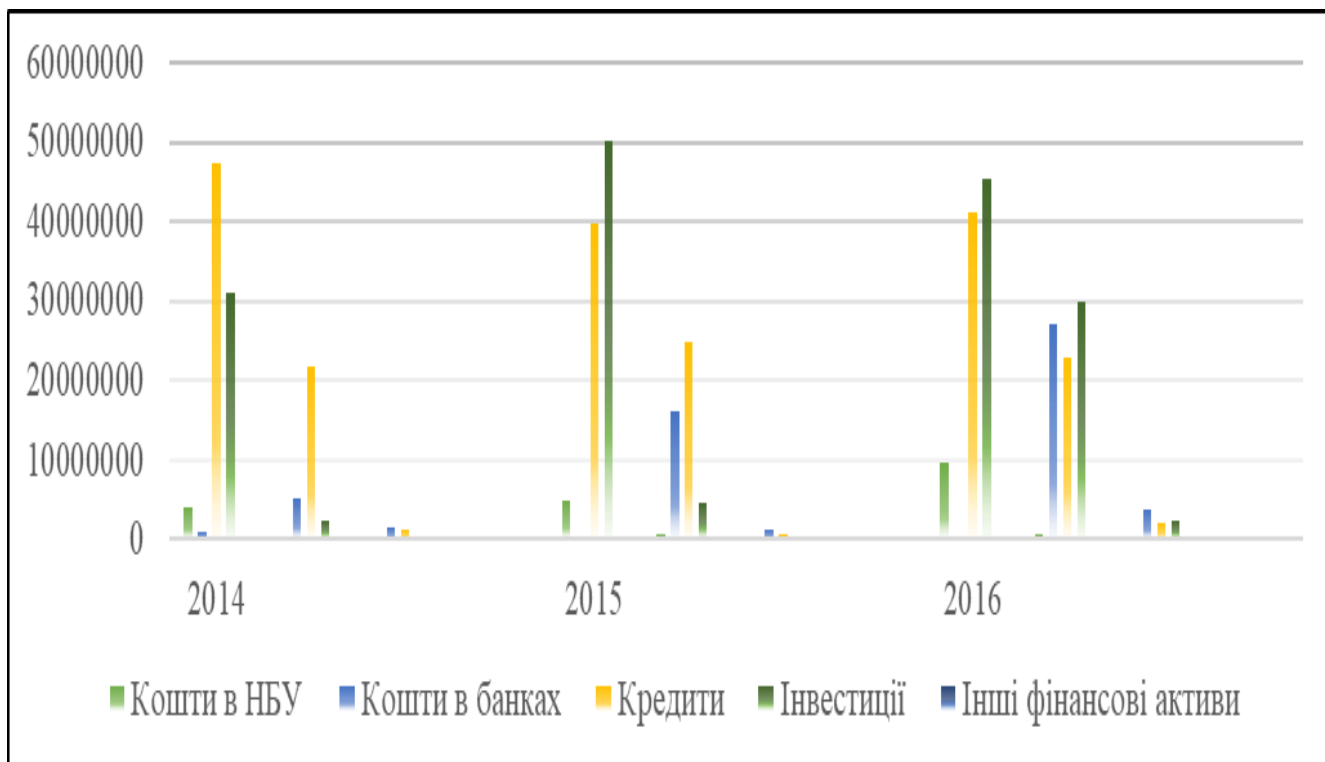

Рис.2.20 Зміна активів під впливом валютного ризику за 2014-2016рр.

Складено автором за даними табл.2.15

Проаналізувавши рис.2.20 можна сказати, що найбільший вплив від валютного ризику відчуває така категорія активів, як кредити, оскільки саме цей вид банківської послуги найсуттєвіше реагує на будь-які коливання у зміні валютного курсу. Найменший вплив валютний ризик має на розміщенні кошти в Національному банку України.

Аналогічні зміни зобов'язань під впливом ризику зміни обмінного курсу валют подані на рис.2.21.

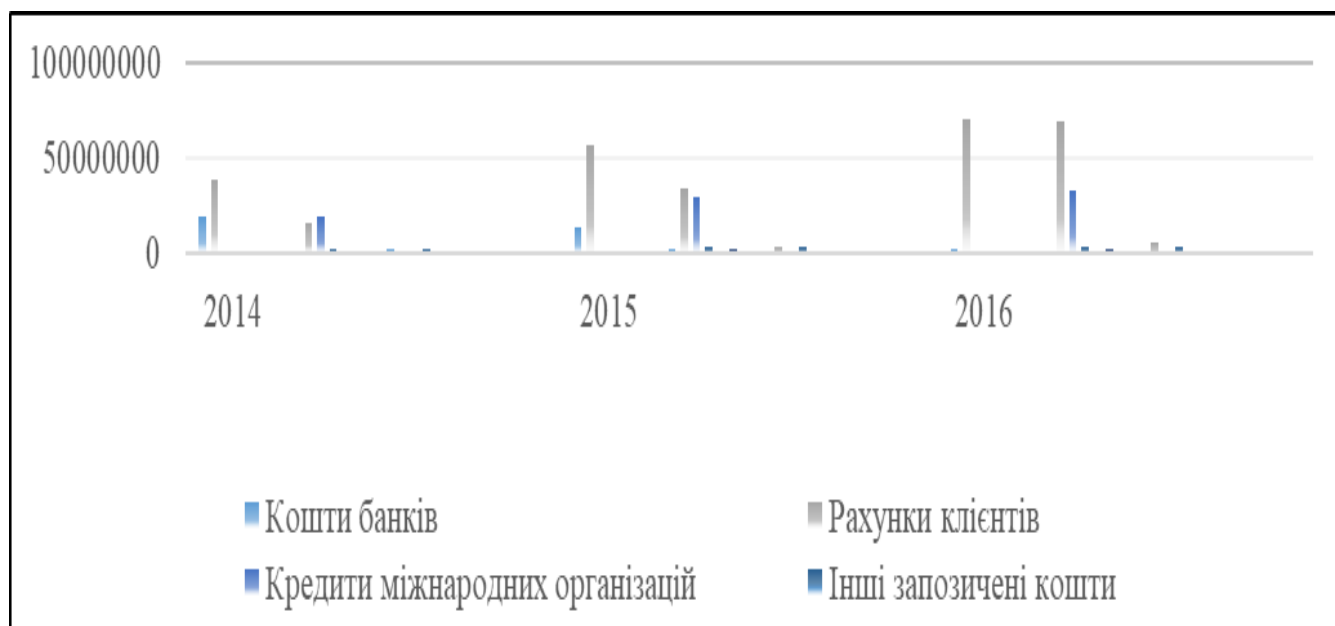

Рис.2.21 Зміна зобов'язань під впливом ризику зміни валютного курсу за 2014-2016рр.

Складено автором за даними табл.2.15

Аналізуючи рис.2.21 можна сказати, що найбільший вплив ризик зміни валютного курсу має на таку категорію зобов'язань як депозити громадян. Зниження курсу національної валюти до іноземної валюти може призвести до різкого падіння попиту на валютні депозити серед населення, та навпаки. Найменший вплив валютний ризик має на рівень субординованого боргу банку перед зовнішніми кредиторами.

Аналізуючи вплив валютного ризику на діяльність банку необхідно також визначити рівень чутливості банку до збільшення або зменшення курсу валют, насамперед долару США та євро по відношенню до національної валюти – гривні у результаті можливої зміни курсу обміну валют. При аналізі рівня чутливості використовують лише непогашені залишки монетарних активів та зобов'язань, деноміновані у іноземній валюті. При складанні аналізу дані залишки корегують на кінець періоду з використанням відповідних змінених курсів обміну валют. Табл.2.16 представляє собою аналіз чутливості банку до валютного ризику.

Таблиця 2.16

Аналіз чутливості банку до валютного ризику за 2014-2016рр.

Показник	2014		2015		2016	
	Гривня/долар США					
	↑40%	↓40%	↑40%	↓5%	↑10%	↓5%
1	2	3	4	5	6	7
Вплив на прибуток та капітал	-3 336 927	3 336 927	-3 010 208	388 350	149 766	-74 883
	Гривня/євро					
	↑40%	↓40%	↑40%	↓5%	↑10%	↓5%
Вплив на прибуток та капітал	-1 492 961	1 492 961	-1 900 724	237 590	-71 429	35 715
Відхилення (грн/долар США):	↑40%	↓40%	↑40%	↓5%	↑10%	↓5%
2014/2015	326 719	-2 948 577	3 159 974	-463 233	-149 766	74 883
2015/2016	3 159 974	-463 233	-149 766	74 883	0	0
2014/2016	3 486 693	-3 411 810	3 010 208	-388 350	-149 766	74 883
Відхилення (грн/євро):	↑40%	↓40%	↑40%	↓5%	↑10%	↓5%
2014/2015	-407 763	-1 255 371	1 829 295	-201 875	71 429	-35 715
2015/2016	1 829 295	-201 875	71 429	-35 715	0	0
2014/2016	1 421 532	-1 457 246	1 900 724	-237 590	71 429	-35 715

Складено автором за даними [22]

Проаналізувавши табл.2.16 можна зробити висновок, що валютний ризик має вагомий вплив на прибуток банку, оскільки зниження курсу призведе до втрат, і навпаки збільшення курсу – до додаткового доходу.

Станом на 31 грудня 2014 року в портфелі банку наявні облігації внутрішньої державної позики з індексованою вартістю, за умовами емісії яких передбачено індексацію номінальної вартості залежно від приросту курсу гривня/долар США за період їх обігу. Ці облігації містять вбудований дериватив, який дозволяє пом'якшити вплив девальвації гривні на фінансовий результат банку. У разі девальвації курсу гривні на 40%, вплив на прибуток та капітал складе 307 645 тисяч гривень з урахуванням балансової вартості цих ОВДП разом із справедливою вартістю вбудованого деривативу.

Станом на 31 грудня 2016 року в портфелі банку наявні облігації внутрішньої державної позики з індексованою вартістю, за умовами емісії яких передбачено індексацію номінальної вартості залежно від приросту курсу гривня/долар США за період їх обігу. Ці облігації містять вбудований дериватив, який дозволяє частково пом'якшити вплив девальвації гривні на фінансовий результат банку. У разі девальвації курсу гривні на 10%, вплив на прибуток та капітал складе 149 766 тисяч гривень з урахуванням балансової вартості цих ОВДП разом із справедливою вартістю вбудованого деривативу.

У наведених вище таблицях (2.2.12-2.16), пов'язаних з аналізом чутливості відображено ефект змін, які ґрунтуються на основному припущенні, при умові, що інші припущення залишаються незмінними. Але в дійсності існує зв'язок між припущеннями та іншими факторами, тому необхідно зауважити, що чутливість має нелінійний характер і тому проведення інтерполяції або екстраполяції неможливе. При проведенні аналізу чутливості не було враховано активне управління банком своїми активами та зобов'язаннями та зміни, які відбуваються на ринку. Також у проведеному аналізі чутливості використано лише гіпотетичні зміни на ринку з метою розкриття потенційно можливого ризику, і являє собою лише прогноз щодо майбутніх змін на ринку, які неможливо передбачити з певною мірою ймовірності.

2.7. Аналіз структури капіталу комерційного банку

У процесі організації банківської діяльності капітал виконує низку важливих функцій, що забезпечують підвищення ефективності банківських операцій, і в наслідок цього збільшення прибутку. Крім того, у сучасних умовах стану економіки капітал відіграє значну роль у зміцненні довіри до банківської

установи серед клієнтів. Тому аналіз стану власного капіталу банку є важливою складовою загального аналізу фінансового стану комерційного банку.

Першим етапом аналізу власного капіталу є визначення обсягу капіталу та його частки у зобов'язаннях банку, що з одного боку характеризує рівень фінансової стійкості комерційного банку, а з іншого – може свідчити про те, що банк не в повній мірі використовує можливості щодо залучення та запозичення коштів і тим самим втрачає можливість збільшити свій прибуток.

Частка власного капіталу у валюті балансу визначається за формулою 2.2.

$$Ч_{\text{вк}} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу}} \quad (2.2)$$

$$Ч_{\text{вк-2014}} = 19213548 / 124541757 = 0,15, \text{ тобто } 15\%;$$

$$Ч_{\text{вк-2015}} = 7340404 / 159133011 = 0,046, \text{ тобто } 4,6\%;$$

$$Ч_{\text{вк-2016}} = 15740187 / 210607214 = 0,074, \text{ тобто } 7,4\%.$$

Згідно розрахунків бачимо, що протягом трьох років питома частка власного капіталу банку зменшилась на 7,6%. Це може свідчити про зниження фінансової стійкості банку, активне залучення запозичених коштів та використання власного капіталу в загальній діяльності банку.

На наступному етапі аналізу власного капіталу вивчається структура та динаміка зміни капіталу банку за аналізований період в загальному обсязі та за позиціями. Розрахунок динаміки зміни структури власного капіталу комерційного банку протягом 2014-2016рр. представлено в табл.2.17.

Таблиця 2.17

Аналіз структури власного капіталу банку за 2014-2016рр.

Показник	Акціонерний капітал	Резерв переоцінки будівель	Резерв переоцінки інвестицій	Непокритий збиток	Всього капітал
1	2	3	4	5	6
Станом на 31.12.2014, усього	30153460	1237084	-1241604	-10935392	19213548
Збиток за рік	0	0	0	-12273078	-12273078

Продовж. табл.2.17

1	2	3	4	5	6
Інший сукупний збиток/дохід за рік з врахуванням ПП	0	-41633	441567	0	399934
Всього сукупного збитку/доходу за рік	0	-41633	441567	-12273078	-11873144
Вибуття резерву переоцінки будівель	0	-2199	0	2199	0
Станом на 31.12.2015, усього	30153460	1193252	-800037	-23206271	7340404
Прибуток за рік	0	0	0	464085	464085
Інший сукупний збиток/дохід за рік з врахуванням ПП	0	811723	1376788	0	2188511
Всього сукупного збитку/доходу за рік	0	811723	1376788	464085	2652596
Внески акціонерів сплачені та незареєстровані	4955520	0	0	0	4955520
Ефект від первинного визнання облігацій ВДП	0	0	0	791667	791667
Вибуття резерву переоцінки будівель	0	-183977	0	183977	0
Станом на 31.12.2016, усього	35108980	1820998	576751	-21766542	15740187
Відхилення, тис.грн.:					
2014-2015	0	-43832	441567	-12270879	-11873144
2015-2016	4955520	627746	1376788	1439729	8399783
2014-2016	4955520	583914	1818355	-10831150	-3473361

Складено автором за даними [22]

За розрахунками у табл.2.17 можна стверджувати, що у 2015 році, при порівнянні з 2014 роком власний капітал мав тенденцію до зменшення, що обумовлюється перш за все не ефективним використанням резервних фондів. Так резервний фонд переоцінки інвестицій збільшився на 441567 тис.грн., а резервний фонд переоцінки будівель зменшився на 43832 тис.грн. Непокритий збиток у 2015 році при порівнянні з 2014 зменшився на 12270879 тис.грн.. Станом на 2016 рік, при порівнянні з 2015 банк має позитивні зрушення власного капіталу, що може

свідчити про ефективність управління власним капіталом банку та раціональним перерозподілом власних ресурсів. Так, акціонерний капітал збільшився на 4955520 тис.грн., загальний резервний фонд збільшився на 2004534 тис.грн., непокритий збиток складає 1439729 тис.грн. При порівнянні 2014 та 2016 років видно, що власний капітал банку зменшився на 3473361 тис.грн., що обумовлено збільшенням непокритого збитку (10831150 тис.грн.).

На рис.2.22 представлено динаміку зміни власного капіталу за 2014-2016рр.

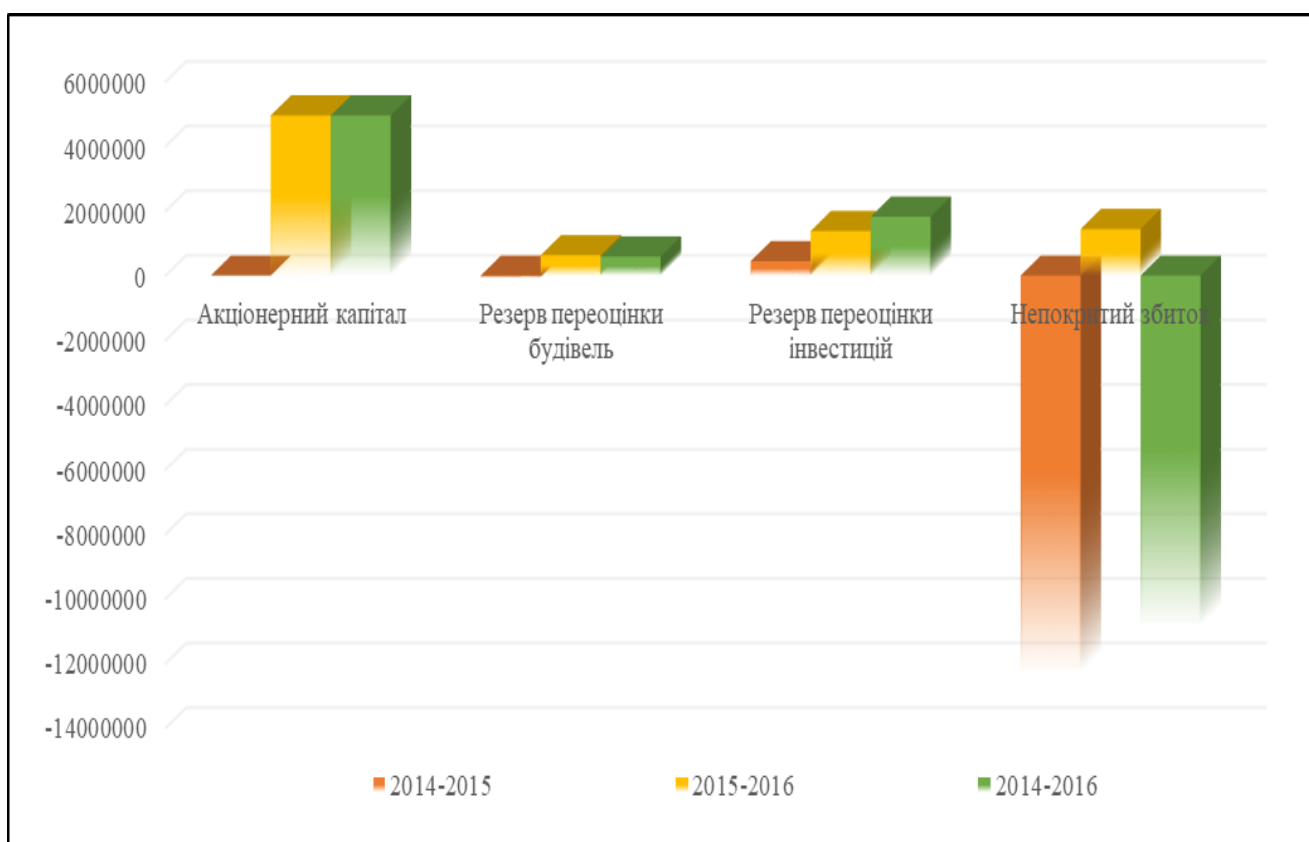

Рис.2.22 Динаміка зміни власного капіталу за період 2014-2016рр.

Складено автором за даними табл.2.17

Згідно рис.2.22 видно, що усі категорії власного капіталу протягом аналізованого періоду мають тенденцію до збільшення. Так, резерв переоцінки будівель у 2016 році, при порівнянні з 2014 складає +583914 тис.грн., резерв переоцінки інвестицій: +1818355 тис.грн., непокритий збиток: -10831150 тис.грн..

При аналізі власного капіталу слід звернути увагу на зміни у динаміці акціонерного капіталу протягом аналізованого періоду. У табл.2.18 представлена динаміка зміни акціонерного капіталу банку протягом 2014-2016рр. за даними приміток до фінансової звітності комерційного банку. Станом на 31.12.2015 рік вартість однієї акції становила 1160000 грн. Скоригована сума визначається як вартість акціонерного капіталу, яка скоригована на ефект гіперінфляції у сумі 252140 тис.грн., яка мала місце 31.12.2000р.[20, с.54].

Таблиця 2.18

Динаміка зміни акціонерного капіталу за 2014-2016рр.

Показник	Кількість акцій, шт.	Номінальна вартість, тис.грн.	Скоригована сума, тис.грн.
1	2	3	4
31 грудня 2014	25777	29901320,00	30153460,00
31 грудня 2015	25777	29901320,00	30153460,00
Додаткова емісія акцій	4272	4955520,00	4955520,00
31 грудня 2016	30049	34856840,00	35108980,00
Відхилення			
2014-2015	0	0,00	0,00
2015-2016	4272	4955520	4955520
2014-2016	4272	4955520	4955520

Складено автором за даними [22]

За даними табл.2.18 видно, що завдяки додатковій емісії 4272 акцій із номінальною вартістю 1160000 тис.грн. у 2015 році акціонерний капітал збільшився на 4955520 тис.грн. Оплата нових акцій була здійснена державними борговими цінними паперами, що дає змогу класифікувати цей внесок не як зобов'язання, а як власний капітал.

На рис.2.23 зображено динаміку зміни акціонерного капіталу за 2014-2016рр.

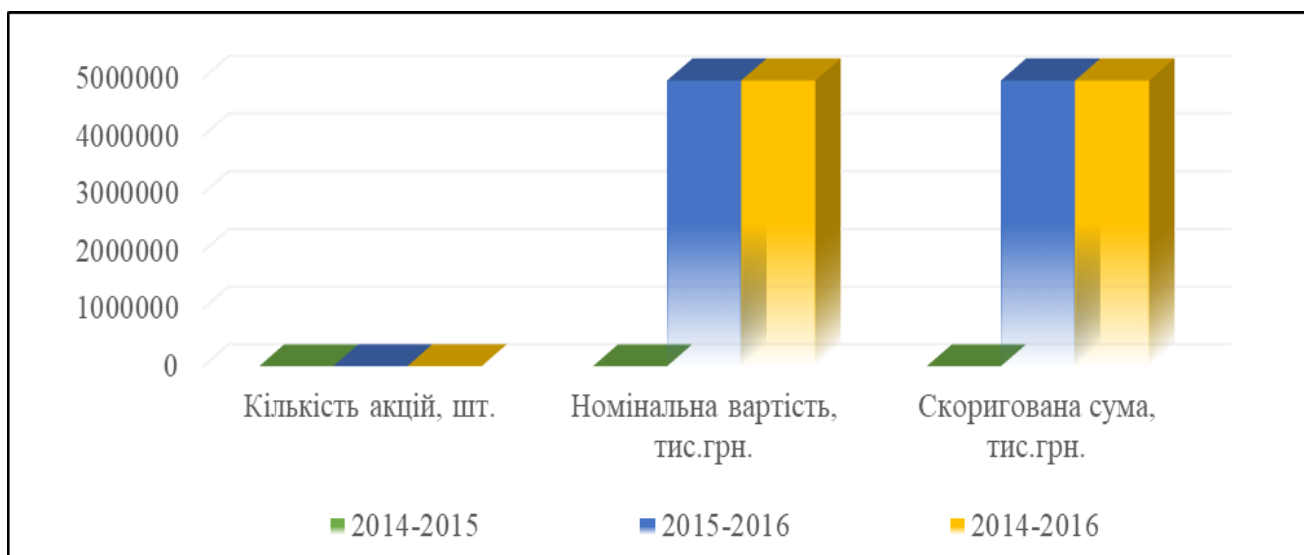

Рис.2.23 Динаміка зміни акціонерного капіталу за 2014-2016рр.

Складено автором за даними табл.2.18

На наступному етапі аналізу власного капіталу комерційного банку необхідно визначити ефективність використання власного капіталу банком.

Основними показниками ефективності використання власного капіталу є прибутковість власного капіталу та активів, мультиплікатор власного капіталу, ліквідність та рентабельність власного капіталу.

Найпоширенішим видом аналізу прибутковості є декомпозиційний аналіз власного капіталу (return on equity decomposition analysis), який являє собою розрахунок ключового показника ефективності діяльності – рентабельності власного капіталу – через три складові: рентабельність продажу, оборотність активів та фінансовий леверидж. Для оцінки ефективної банківської діяльності використовують показники прибутковості активів (return of assets – ROA) та прибутковості капіталу (return on capital/equity – ROE), оскільки вони мають вплив на ринкову вартість акцій.

Прибутковість активів розраховуються за формулою 2.3 і використовується для оцінки діяльності управлінського апарату банку.

$$ROA_i = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середня вартість активів}} * 100\% \quad (2.3)$$

$$ROA_{2014} = (10015568/164760660,67) * 100 = 6,08\%;$$

$$ROA_{2015} = (12273078/164760660,67) * 100 = 7,45\%;$$

$$ROA_{2016} = (464085/164760660,67) * 100 = 0,28\%.$$

Прибутковість власного капіталу розраховується за формулою 2.4 і являє собою співвідношення чистого прибутку до власного капіталу.

$$ROE_i = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}} * 100\% \quad (2.4)$$

$$ROE_{2014} = (10015568/19213546) * 100 = 52,13\%;$$

$$ROE_{2015} = (12273078/7340404) * 100 = 167,20\%;$$

$$ROE_{2016} = (464085/15740187) * 100 = 2,95\%.$$

Для визначення здатності банком генерувати активи є мультиплікатор власного капіталу, який розраховується за формулою 2.5.

$$MK_i = \frac{\text{Середня вартість активів}}{\text{Власний капітал}} \quad (2.5)$$

$$MK_{2014} = 164760660,67/19213546 = 8,57;$$

$$MK_{2015} = 164760660,67/7340404 = 22,45;$$

$$MK_{2016} = 164760660,67/15740187 = 10,47.$$

Табл.2.19 представляє собою зведену таблицю отриманих розрахунків із порівнянням даних за роками.

Таблиця 2.19

Аналіз ефективності використання власного капіталу за 2014-2016рр.

Показник	Рік			Відхилення		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
1	2	3	4	5	6	7
Чистий прибуток (ЧП)	10015568,00	12273078,00	464085,00	2257510,00	-11808993	-9551483

Продовж. табл.2.19

1	2	3	4	5	6	7
Середня вартість активів (СВА)	164760660,6 7	164760660,6 7	164760660,6 7	0,00	0,00	0,00
Власний капітал (БК)	19213548,00	7340404,00	15740187,00	-11873144	8399783,0 0	- 347336 1
Прибутковість активів (ROA)	6,08	7,45	0,28	1,37	-7,17	-5,80
Прибутковість власного капіталу (ROE)	52,13	167,20	2,95	115,07	-164,25	-49,18
Мультиплікатор власного капіталу (МК)	8,58	22,45	10,47	13,87	-11,98	1,89

Складено автором за даними [22]

Як свідчать дані табл.2.19 можна зробити наступні висновки: показник прибутковості активів протягом аналізованого періоду має негативну тенденцію і на кінець 2016 року складає 0,28% (у 2014 році – 6,08%). Така зміна може свідчити про неефективне використання активів та низку результативність роботи управлінського апарату. Показник прибутковості власного капіталу також має тенденцію до зниження: у 2016 році він складає 2,95%, що на 49,18% нижче ніж у 2014 році. Це може свідчити про низький рівень доходності вкладених акціонерами коштів та нераціональність інвестування коштів банку. Натомість мультиплікаторний показник власного капіталу протягом аналізованого періоду має тенденцію до збільшення і на кінець 2016 року складає 10,47%, що на 1,89; більше, ніж у 2014 році. Високе значення даного мультиплікатора свідчить про високу ризикованість банківських операцій із капіталом.

На рис.2.24 представлена динаміка зміни показників ефективного використання власного капіталу за період з 2014 по 2016рр.

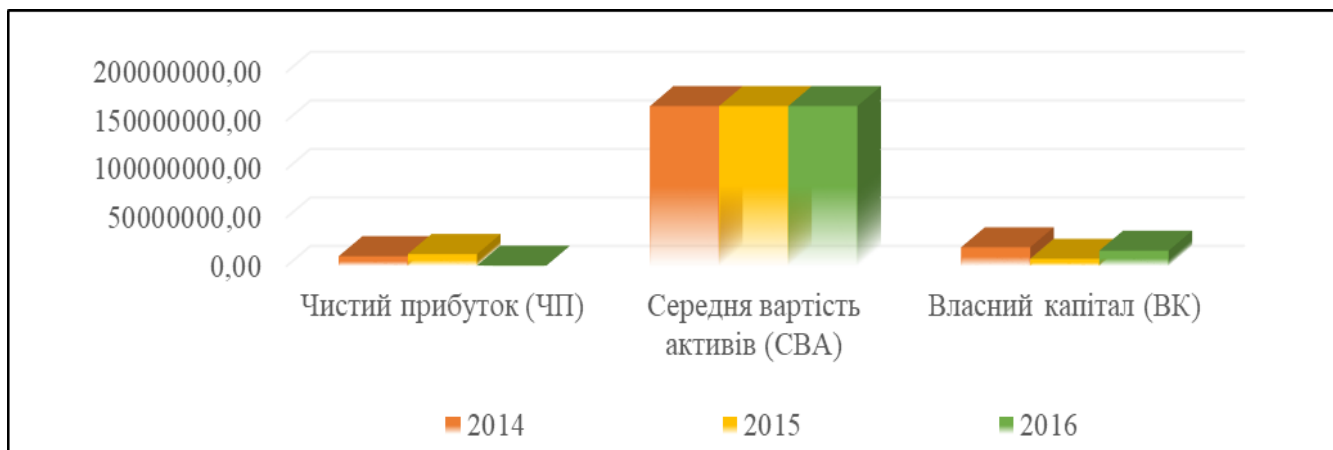

Рис.2.24 Динаміка зміни основних показників ефективного використання власного капіталу за 2014-2016рр.

Складено автором за даними табл.2.19

За даними рис.2.24 бачимо, що рівень чистого прибутку у 2016 році, при порівнянні з 2014 зменшився на 9551483 тис.грн., середня вартість активів банку залишилася незмінною, власний капітал зменшився на 3473361 тис.грн. Дана зміна може свідчити про недосконалість моніторингу та аналізу банком власних можливостей та призвести до неефективного використання капіталу у майбутньому.

На рис.2.25 зображено динаміку зміни коефіцієнтів ефективності використання власного капіталу за 2014-2016рр.

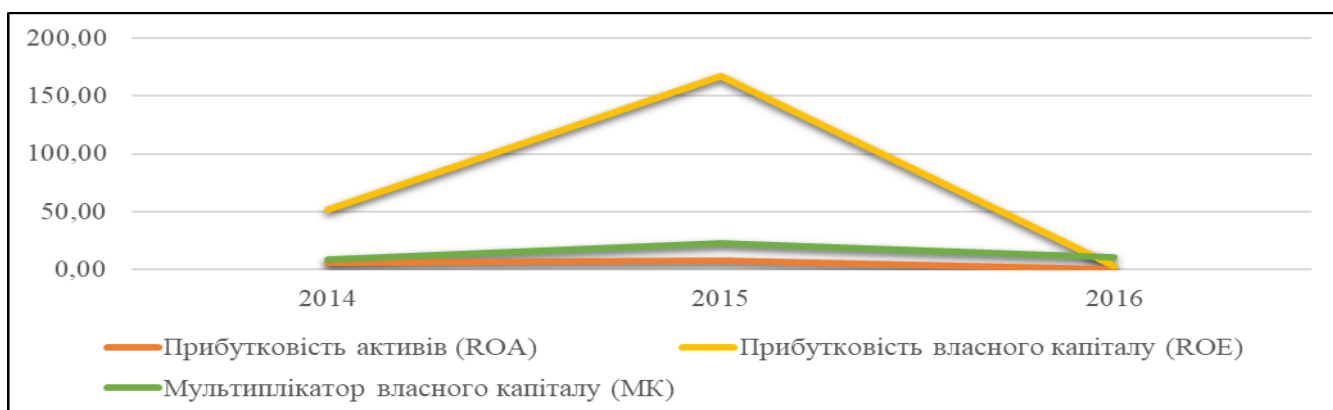

Рис.2.25 Динаміка зміни коефіцієнтів ефективності використання власного капіталу за 2014-2016рр.

Складено автором за даними табл.2.19

При аналізі рис.2.25 можна зробити висновок про стрімке зниження коефіцієнту прибутковості власного капіталу, що свідчить про неефективне використання коштів банку у своїй діяльності. Показник прибутковості активів та мультиплікатор власного капіталу має рівномірну тенденцію коливання і протягом аналізованого періоду майже не змінилися.

Після оцінки ефективності використання власного капіталу необхідно також оцінити його достатність. Достатність капіталу — це здатність банку захистити інтереси своїх кредиторів та власників від незапланованих збитків, розмір яких залежить від обсягу ризиків, що виникають у результаті виконання банком активних операцій. Для оцінки достатності капіталу банку Національним банком затверджені відповідні нормативи капіталу комерційного банку [24]. До нормативів капіталу комерційного банку відносять: норматив мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1), норматив адекватності регулятивного капіталу (Н2) і коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу та сукупних активів (Н3).

Норматив мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1) складається з розміру основного (1-го рівня) та додаткового (2-го рівня) капіталів. Регулятивний капітал розраховується за формулою (2.6) [25].

$$PK = OK + DK - B \quad (2.6)$$

де, PK – регулятивний капітал;

OK – основний капітал;

DK – додатковий капітал;

B – відвернення.

Згідно Постанови НБУ №723 від 17.10.2014 «Про затвердження змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків України» мінімальне значення показника Н1 не повинно бути меншим ніж 120 млн.грн., при умові, що банк розпочав свою діяльність до 11.07.2014 року.

Умовно вважатимо, що розмір регулятивного капіталу дорівнює нормативному значенню – 120 млн.грн.

Норматив адекватності регулятивного капіталу (Н2) відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що впливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Чим вище значення показника достатності (адекватності) регулятивного капіталу, тим більша частка ризику, що її беруть на себе власники банку; і навпаки, чим нижче значення показника, тим більша частка ризику, що її приймають на себе кредитори/вкладники банку [26]. Нормативне значення для показника Н2 складає не менше 10%.

Згідно методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні №315 від 24.12.2009р. норматив адекватності регулятивного капіталу розраховується за формулою 2.7.

$$H2 = \frac{PK}{A_p + C_{\text{вп}} - НКР} * 100\% \quad (2.7)$$

де, РК – регулятивний капітал;

А_р – активи, зменшені на суму відповідних резервів;

С_{вп} – сукупна сума відкритої валютної позиції банку;

НКР – величина непокритого кредитного ризику.

При розрахунках даних показників використовуються умовні значення нормативів, оскільки визначити фактичні значення у конкретному комерційному банку не має можливості.

Умовно будемо вважати, що розмір нормативу Н2 дорівнює значенню 10%.

Норматив Н3 (коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу та сукупних активів) відображає необхідний розмір капіталу для здійснення активних операцій банком. Значення нормативу не повинно бути меншим ніж 9%.

Значення нормативу можна знайти за наступною формулою (2.8).

$$H3 = \frac{\text{Регулятивний капітал}}{\text{Активи}} \quad (2.8)$$

$H3_{2014} = 120000000 / 124541757 = 0,96$ тобто 96%;

$H3_{2015} = 120000000 / 159133011 = 0,75$ тобто 75%;

$H3_{2016} = 120000000 / 210607214 = 0,56$ тобто 56%.

Додатково при оцінці достатності власного капіталу можна розрахувати коефіцієнт захищеності капіталу (K2) та рівень капіталу у структурі загальних пасивів банку (K1).

Рівень розміру капіталу у пасивах банку можна знайти за наступною формулою (2.9).

$$K1 = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Пасиви}} \quad (2.9)$$

Значення рівня капіталу у загальній структурі пасивів банку повинно коливатися від 0,10 до 0,30.

Використовуючи формулу 2.9 знаходимо рівень розміру капіталу у загальній структурі пасивів банку.

$K1_{2014} = 19213548 / 124541757 = 0,1$;

$K1_{2015} = 7340404 / 159133011 = 0,04$;

$K1_{2016} = 15740187 / 210607214 = 0,07$.

Як видно з розрахунків фактичне значення показника не відповідає нормативним рекомендаціям, окрім значення 2014 року.

Коефіцієнт захищеності капіталу (K2) розраховується за формулою 2.10.

$$K2 = \frac{\text{Основні засоби}}{\text{Власний капітал}} \quad (2.10)$$

$$K22014=3374366/19213548=1,75;$$

$$K22015=3945327/7340404=0,53;$$

$$K22016=6535809/15740187=0,41.$$

В табл.2.20 представлені зведені результати розрахунків показників достатності власного капіталу за аналізований період (2014-2016рр.) у АТ «Ощадбанк».

Таблиця 2.20

Аналіз показників достатності власного капіталу за 2014-2016рр.

Показник	Рік			Відхилення		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
1	2	3	4	5	6	7
Регулятивний капітал (Н1), млн.грн.	120,00	120,00	120,00	0,00	0,00	0,00
Адекватність регулятивного капіталу (Н2), %	10,00	10,00	10,00	0,00	0,00	0,00
Співвідношення регулятивного капіталу і сукупних активів (Н3)	96,00	75,00	56,00	-21,00	-19,00	-40,00
Розмір капіталу у загальних пасивах (К1)	0,10	0,04	0,07	-0,06	0,03	-0,03
Коефіцієнт захищеності капіталу (К2)	1,75	0,53	0,41	-1,22	-0,12	-1,34

Складено автором за даними [22]

Як видно з табл.2.20 протягом аналізованого періоду показник К1 зменшився на 0,03 (при порівнянні 2016 і 2014рр.), показник захищеності власного капіталу також зменшився на 1,34 (у 2016 році він становить 0,41, а у 2014 – 1,75). Показник співвідношення регулятивного капіталу Н3 у 2016 році складає 56%, що на 40% нижче ніж у 2014 році. Показники банку цілком відповідають нормативним вимогам Національного банку України, що свідчить про високий рівень капіталодостатності банку та його стабільність.

На рис.2.26 зображено динаміку зміни основних показників достатності власного капіталу за аналізований період.

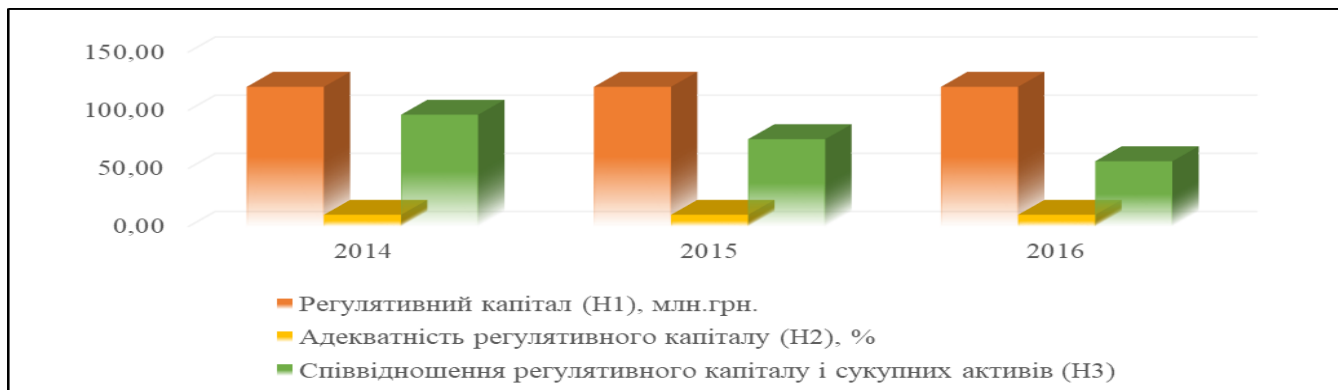

Рис.2.26 Динаміка зміни основних показників достатності капіталу за 2014-2016рр.

Складено автором за даними табл.2.20

Як видно з рис.2.26 регулятивний капітал банку протягом аналізованого періоду не змінився і складає 120 млн.грн. Показник адекватності регулятивного капіталу також не змінився і протягом трьох років складає 10%. Показник співвідношення регулятивного капіталу та сукупних активів протягом аналізованого переіоду має тенденцію до зменшення і у 2016 році складає 56,00, що на 40,00 нижче, ніж на початку аналізованого періоду у 2014 році.

На рис.2.27 зображено динаміку зміни додаткових показників достатності капіталу за аналізований період.

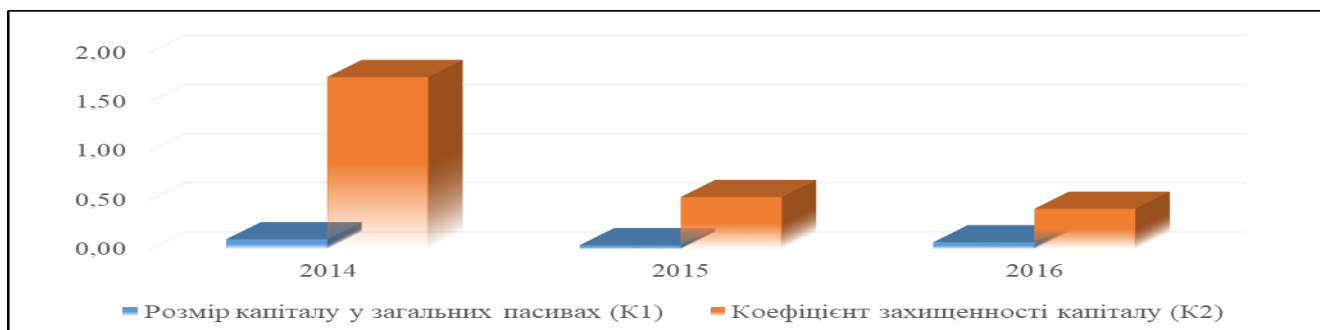

Рис.2.27 Динаміка зміни додаткових показників достатності капіталу за 2014-2016рр.

Складено автором за даними табл.2.20

Проаналізувавши рис.2.27 можна зробити наступний висновок: розміри додаткових показників достатності капіталу мають тенденцію до зниження, так показник захищеності капіталу за аналізований період зменшився на 1,34, а показник розміру капіталу у загальних пасивах на 0,03.

Виходячи з комплексного аналізу зобов'язань АТ «Ощадбанк» можна зробити висновок про високу ефективність депозитної політики банку, його здатність раціонально оцінювати власні можливості та результативне використання власних грошових коштів.

РОЗДІЛ 3

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СТРУКТУРИ ТА ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

3.1. Сучасні тенденції інноваційного розвитку банківського сектору

Вивчаючи тенденції інноваційного розвитку банківського сектору необхідно визначити, що мається на увазі під поняттям «банківські інновації» та «інноваційні стратегії».

Сучасна економіка трактує поняття «інновації» як кінцевий результат інноваційної діяльності, що знайшов втілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту (технологічного процесу) впровадженого на ринку, який використовується у практичній діяльності. Виходячи з того, що основною метою діяльності банків є отримання прибутку, можна стверджувати, що банківські інновації – це кінцевий результат інноваційної діяльності банку, який має вигляд нового або вдосконаленого продукту який впроваджено на ринок, і який забезпечує банк додатковим прибутком.

Процес євроінтеграції України вимагає від банків постійного впровадження нових послуг та вдосконалення вже існуючих, і тому в основі інноваційної діяльності будь-якого банку є розвиток науково-технологічного, соціального та економічного потенціалу, впровадження світового досвіду та ін. Варто зауважити, що основним двигуном інноваційного процесу в банківській установі є клієнт. Деякі дослідники навіть виділяють такий термін як «вимогливий інноваційний клієнт», тобто клієнт, для задоволення вимог якого банку необхідно впровадити деякі зміни, і тим самим покращити запропоновані послуги та прискорити інноваційний процес.

Банківська інновація має свої особливості. На думку І.Т. Балабанова, банківська інновація – це реалізований у формі нового банківського продукту чи операції кінцевий продукт інноваційної діяльності». Таке трактування вузьке і не

охоплює напрям удосконалення технологій. Враховуючи той факт, що на ринку представлений широкий спектр банківських послуг та продуктів, більшої уваги потребують саме технології, які використовуються банками для надання послуг. Їх безпечність, надійність, швидкість є запорукою ефективної діяльності банку [27, с. 155].

Н.М Матвійчук визначає банківську інновацію як «синтетичне поняття про діяльність банку у сфері інноваційних технологій, направлене на отримання додаткових доходів у процесі створення сприятливих умов формування і розміщення ресурсного потенціалу за допомогою нововведень, які сприяють клієнтам в отриманні прибутку» [28].

На сьогоднішній день найбільш повна класифікація банківських інновацій представлена на рис.3.1.

Рис.3.1 Класифікація банківських інновацій за основними видами характеристики

Складено автором за даними [29]

За предметом та сферою застосування виділяють: продуктові інновації – створення нових товарів та послуг; ринкові інновації – відкриття нових сфер

застосування; процесні інновації – зміна структури управління, технологій банку; фінансові інновації – впровадження нових товарів та послуг, що обертаються на ринку фінансових послуг.

За інноваційним потенціалом розмежовують такі види інновацій: радикальні (впровадження принципово нових товарів та послуг на ринку), модифікуючи (невелике, але суттєве покращення товару або послуги) та комбіновані (є основою для створення нових товарів або послуг).

За обсягом впливу на банківську діяльність виділяють наступні види інновацій – локальні інновації та системні. Локальні інновації мають місце на окремій ділянці роботи, як правило, вони пов'язані із вдосконаленням технології виконання операцій. Відмінністю системних інновацій є неможливість їх автономної реалізації без перебудови всього механізму створення цінності, а також залежність їх виникнення та ефективності впровадження від стану та технологій різних галузей.

В залежності від ситуації у макросередовищі виділяють реактивні банківські інновації – є відповіддю на нововведення, що впроваджені конкурентами, фактично вони є вимушеними і здійснюються з метою утримання ринкових позицій; стратегічні інновації – мають випереджувальний характер з метою отримання конкурентних переваг, хоч останні на банківському ринку внаслідок його високої конкурентності та прозорості, як правило, не зберігаються протягом тривалого часу.

За характером потреб виділяють інновації, що створюють нові потреби та інновації, що задовольняють вже існуючі потреби клієнтів та банку.

Важливе значення має поняття «інноваційна стратегія». Інноваційною стратегією називають узгоджену сукупність управлінських рішень, що впливають на інноваційну діяльність банківської установи і мають довгострокові наслідки. Оскільки банки, у своїй більшості мають декілька рівнів управління вони створюють не одну, а декілька інноваційних стратегій, об'єднаних загальною

метою і тим самим створюють їх ієрархічну сукупність. При розробці інноваційної стратегії банки керуються наступними принципами:

- розробка стратегії є безперервним процесом розвитку та вдосконалення власної діяльності;
- головною метою будь-якої стратегії є підвищення прибутковості банківської установи за рахунок створення нових можливостей для клієнтів та установи в цілому;
- при розробці інноваційної стратегії необхідно визначити пріоритетний напрямок розвитку;
- кожна стратегія – унікальна;
- розроблена стратегія повинна орієнтуватися на майбутнє;
- при реалізації будь-якої інноваційної стратегії банку необхідно провести внутрішні зміни (бізнес-процесів, організаційної структури та ін.);
- інноваційна стратегія повинна постійно адаптуватися до змін у макросередовищі;
- розробка та впровадження інноваційної стратегії – це загальна мета для всього колективу банківської установи.

У табл.3.1 подано характеристику основних видів банківських інноваційних стратегій.

Таблиця 3.1

Основні види інноваційних стратегій комерційного банку та їх характеристика

Вид стратегії	Характеристика
1	2
Традиційна	Банк прагне лише підтримання якості надання наявних послуг, удосконалення форми і сервісу традиційних продуктів. Фактично, це є варіантом практичної відсутності інноваційної стратегії
Сегментна	Банк шукає ідеї таких продуктів, впровадження яких не потребує значних витрат і дасть можливість певний час домінувати на частці невеликого ринку.

Продовж. табл.3.1

1	2
Імітаційна	Банк запозичує оригінальний досвід лідерів або купує ліцензії на використання певних технологій
Оборонна	Орієнтована на утримання конкурентних позицій на вже існуючих ринках, коли банк не відчуває проблем збуту у зв'язку з відсутністю конкуренції. Головна функція такої стратегії – підтримувати норму прибутку шляхом низьких витрат, зосереджуючи зусилля на забезпеченні максимального обсягу надання послуг для отримання економії на масштабі
Залежна	У сфері банківського бізнесу характерна для філій банків, яким головні офіси передають інноваційні продукти з метою розширення сфери реалізації останніх
Наступальна	Активна наступальна стратегія означає намагання стати першим, провідним (з інноваційного погляду) кредитним інститутом на певному сегменті ринку або у певному регіоні. Помірна наступальна стратегія забезпечує позиції “кращого другого”, вона притаманна компаніям, які йдуть впритул з лідером

Складено автором за даними [30]

На сьогодні у світовій банківській практиці можна виділити наступні тенденції інноваційного розвитку [32, с.190]:

- «багатоканальна діяльність» із поєднанням нових і традиційних технологій і інструментів: самообслуговування, дистанційного обслуговування, використання Інтернету, індивідуальні консультації, телефонні центри;
- віртуальні банківські і фінансові технології: управління банківським рахунком, готівкові розрахунки, електронний підпис, укладення договорів, фінансові організації (біржі, банки);
- розосередження й організаційне розділення банку на три елементи: поширення послуг, виробнича частина і портфельний банк, оптимізація банківської мережі: сегментація, зміни у філіях і філіальній мережі;
- комплексне використання нових інформаційних і комунікаційних технологій для електронного і змішаного (традиційного і нового) маркетингу (клієнт сам вибирає форму обслуговування);

– нові банківські продукти (послуги) на базі нових технологій, нові автомати самообслуговування (моно- і багатофункціональні, інформаційні).

У свою чергу відомий експерт у галузі фінансових технологій, керівник Європейської мережі форумів представників світу фінансів, автор книги «Цифровий банк» Кріс Скіннер серед основних тенденцій інноваційного розвитку банківської сфери виділяє наступні [33]:

– монетизація даних: банки вже добре розуміють, що володіють великою кількістю даних про своїх клієнтів: статті витрат, інтереси і так далі. Ця інформація до недавнього часу ніяк не використовувалася, але картина починає змінюватися. Аналіз всієї клієнтської інформації може служити для розробки більш персональних продуктів і партнерства з сторонніми гравцями, які можуть отримати клієнтів, орієнтованих на продукти чи послуги, що вони пропонують;

– активна соціальна взаємодія: представники банківської індустрії хочуть краще розуміти бажання своїх клієнтів, що породило тенденцію аутсорсингу банківських ідей для клієнтів, які мають можливість самостійно проектувати і описувати банківські продукти, що їх цікавлять. Одним з прикладів подібного підходу є італійський банк Widiba;

– роботизація фінансових послуг: робочі консультанти в сфері інвестицій - це лише одне з напрямків. UBS вже пропонує своїм заможним клієнтам аналітичні послуги оцінки їх капіталу в реальному часі за допомогою суперкомп'ютеру Watson від IBM;

– банкінг речей: поява нового фінансового напрямку, схожа на принцип роботи Інтернет-речей. Електронні гаманці, прив'язані до клієнтського рахунку, будуть вбудовані в автомобілі, холодильники, лампочки і т.д. Автомобілі зможуть автоматично розплачуватися за паркування або платити за бензин без участі людини, умні лампочки будуть оплачувати витрачену електроенергію, а холодильник оплачувати замовлення продуктів і все це буде прив'язане до рахунку клієнта;

– консалтинг нового рівня: сьогодні банки не просто можуть нагадати вам про день народження вашого знайомого, а також порекомендувати подарунок, виходячи з аналізу його переваг за рахунком та можливостями вашого доходу. При цьому аналітична платформа запропонує варіанти, де можна купити подарунок найбільш вигідно;

– карманні платіжні девайси: як щодо платного карманного пристрою, як символу статусу. Можна просто продемонструвати свій браслет, кулон або фірмову ручку, які дозволять оплачувати покупки простою доставкою до терміналу;

– голосове з'єднання: новий формат ігрової форми взаємодії в додатках онлайн-банкінга дозволить у голосовій формі застерегти клієнта від незапланованих витрат та інших подій за його рахунком;

– орієнтація на представників малого та середнього бізнесу: раніше банки не любили малий бізнес з-за високих ризиків подібних заборгованостей, сьогодні завдяки партнерству з фірмами-стартапами банки отримують нові можливості скорингу підприємців і можуть дозволити собі реанімувати цю величезну кількість потенційних клієнтів;

– робота у режимі 24/7: банки все активніше відходять від традиційного графіку роботи у сторону можливості постійного доступу клієнтів до послуг фінансових інститутів. Активно починають впроваджуватись для постійного спілкування з клієнтами такі сервіси, як WeChat, Facebook Messenger, Google Hangouts, Whatsapp і так далі;

– індивідуалізація: сьогодні з розвитком API-технологій, практично, будь-який сервіс може підключитися до платіжної банківської інфраструктури або інтегрувати нові можливості у власну платформу. Це створює нові варіанти співпраці з клієнтами.

Новим трендом у банківських інноваціях є зближення банків із соціальними мережами. Зараз передовими проектами у сфері банківських інновацій є проекти ідентифікації клієнта по світлинах у соціальних мережах. Так,

компанія Socure розробила програму Perceive, що використовує біометричні параметри клієнта для його авторизації у програмі мобільного банкінгу. Система вивчає зображення клієнта, зроблене на смартфон, та зіставляє зображення фотографією в мережах Facebook, Twitter и LinkedIn. Після перевірки система ухвалює платіж, або включає сигнал тривоги [34, с.487].

На сьогодні українські банки вже зрозуміли переваги соціальних мереж та активно працюють там із клієнтами, про що свідчать такі дані: 45 із 127 українських банків, або 35% від загальної їх кількості, мають сторінки у соціальній мережі Facebook. Стратегії, що обирають українські банки для своєї роботи у соціальних мережах, дуже різняться. Але вже сьогодні можна звернути увагу на декілька спільнот, що створилися навколо сторінок банків та за якими активно слідкують і взаємодіють як клієнти банку, так і потенційні клієнти [34, с.489].

Цікавими також є висновки фінансових експертів у рамках британської конференції Fintech щодо їх бачення банку майбутнього. Експерти визначили 10 інновацій за якими буде побудовано банк майбутнього [35]:

- банки та парабанківські установи зосередять свою увагу на відборі клієнтів;
- банки будуть безпосередньо на мобільному пристрої;
- банки впровадять робота-консультанта, який у реальному часі може надавати клієнтам поради за фінансовими операціями;
- удосконалення алгоритмів безпеки банківських даних;
- банки можуть стати інформаційно-ідентифікаційними брокерами для інших компаній;
- банки можуть стати технологічними платформами з яких ведеться лише технічне обслуговування даних клієнтів та ринку банківських послуг;
- впровадження можливості «переносити» свій особистий розрахунковий рахунок з одного банку до іншого;

- технологія блокової ланки буде використовуватись для розповсюдження, підтвердження та запису низки фінансових сервісів, що зродить фінансову систему більш децентралізованою;
- розвиток соціальної комерції за рахунок соціальних мереж;
- витиснення фінансових посередників з ринку фінансових послуг за рахунок того, що інвестиційні компанії зможуть пропонувати свої послуги безпосередньо клієнтам.

Таким чином, можна зробити висновок, що світ і Україна у галузі банківських інновацій рухається у напрямку вдосконалення інтернет-банкінгу та впровадження принципово нових видів послуг та платформ для здійснення банківської діяльності.

3.2. Напрямки інноваційного розвитку депозитної політики комерційних банків

Сучасний стрімкий розвиток технологій вимагає від банків швидкого реагування на зміни і тому, вдале впровадження інновацій у діяльність банківських установ є запорукою конкурентоспроможності та відповідності банку ринковим вимогам. Оскільки депозитна політика є невід'ємною та важливою частиною комерційної діяльності банку її розвиток є пріоритетним завданням інноваційного розвитку.

Сьогодні на ринку банківських послуг попит на депозити (як серед фізичних осіб так і серед юридичних осіб) збільшується. Це свідчить про повернення довіри до банків серед потенційних споживачів та ефективну депозитну політику банківських установ. Заради підтримки високого рівня попиту банк повинен постійно реагувати на будь-які зміни у бажаннях клієнтів, і (якщо

це можливо) змінювати структуру своєї роботи, тобто впроваджувати інновації. Впровадження інновацій займає декілька етапів:

- прийняття рішення про впровадження інноваційної програми (продукту) депозитної політики (топ-менеджери банку приймають рішення про необхідність впровадження нового виду депозитних послуг або покращення вже існуючого);
- формулювання цілі дослідження (банк повинен проаналізувати стан депозитного ринку та оцінити переваги та недоліки кожного виду депозитного продукту відповідно до вимог потенційних та існуючих клієнтів);
- пошук альтернативних джерел інформації (банк збирає усю необхідну інформацію з усіх можливих каналів її поширення та розміщення);
- ретельний аналіз отриманої інформації (банк аналізує отриману інформацію перш за все за критерієм реагування клієнтів на той чи інший вид депозиту);
- формування інноваційного продукту чи покращення вже існуючого (на основі аналізованої інформації банк складає програму інноваційного розвитку сектору);
- аналіз ефективності програми (заради перевірки актуальності програми банк може провести додаткові маркетингові дослідження, наприклад анкетування, фокус-групи, опитування та ін.)
- прийняття рішення про впровадження інновацій (після вивчення програми та результатів додаткових маркетингових досліджень топ-менеджери банку приймають рішення про впровадження або не впровадження програми інноваційного розвитку);
- впровадження інноваційної програми депозитної політики банку;
- оцінка результатів впровадженої програми інноваційного розвитку (при незадовільних результатах банку необхідно прийняти альтернативні управлінські рішення щодо інноваційного розвитку депозитної політики, тобто зробити «роботу над помилками»).

Графічно етапи впровадження інновацій у депозитну політику комерційного банку представлені на рис.3.2.

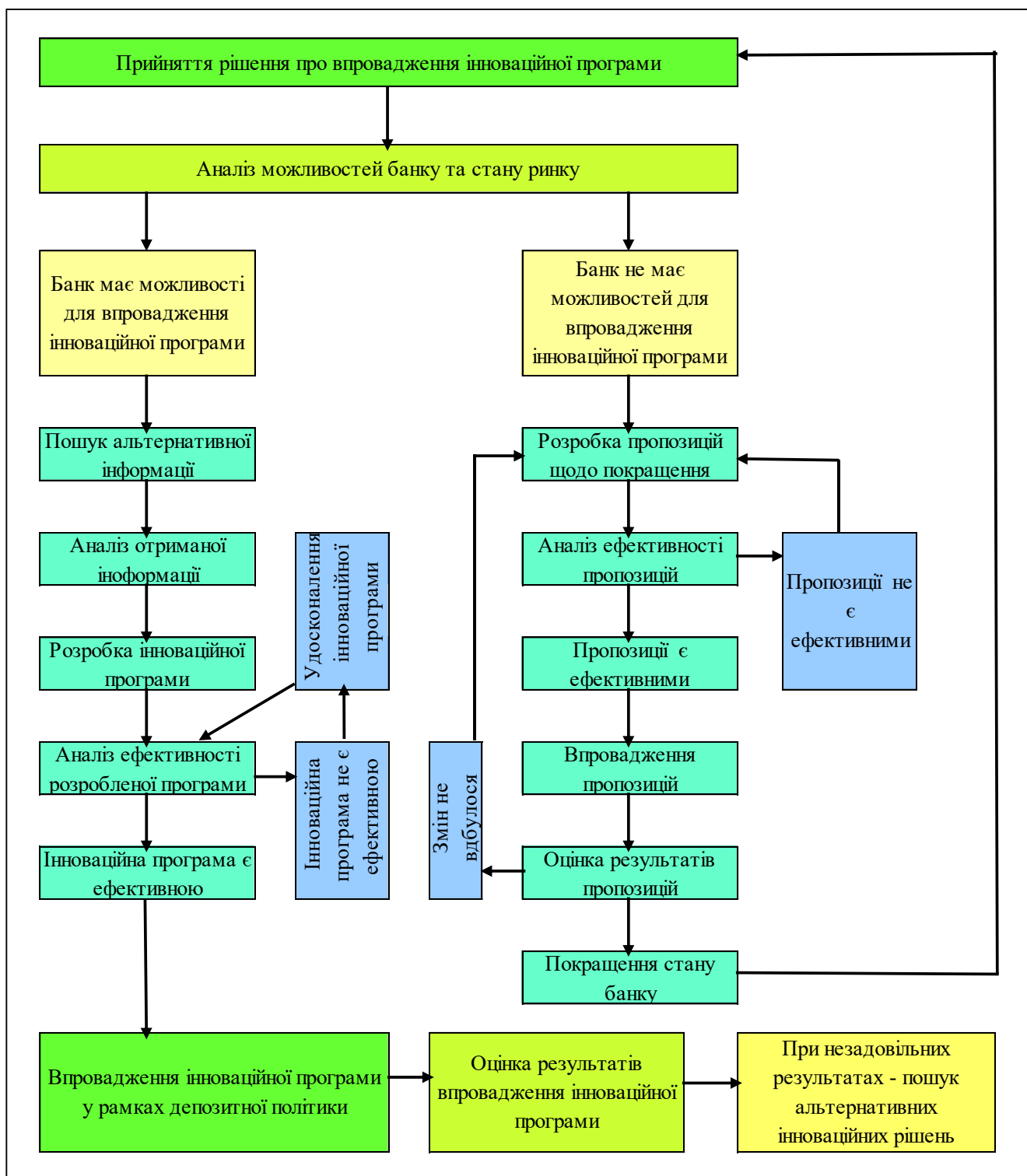

Рис.3.2 Етапи впровадження інноваційної програми у рамках стратегічного розвитку депозитної політики комерційного банку

Складено автором

Як вже було зазначено на сьогодні основним напрямком інноваційного розвитку банків є мобільність та швидкодоступність банківських послуг для усіх груп клієнтів у форматі 24/7/365. Для досягнення цієї мети все більше банків адаптують моделі надання та продажу власних послуг у формат інтернет-банкінгу.

Бретт Кінг, автор книги «Банк 3.0. Чому сьогодні банк – це не те, куди ви ходите, а те, що ви робите», розглядає сучасний комерційний банк як єдину систему трьох взаємопов'язаних елементів: мобільні технології, соціальні медіа та поведінкові ігрові моделі. Наразі концепції Кінга є основними критеріями при розробці інноваційних банківських програм та продуктів.

Першим напрямком інноваційного розвитку безперечно є розвиток інтернет-порталів та ресурсів для усіх груп клієнтів. Станом на початок 2017 року майже 75% українських банків пропонують своїм клієнтам управляти власними рахунками не через відділення та за допомогою консультантів, а через інтернет-ресурси, що значно зручніше та швидше.

На рис.3.3 схематично представлена модель отримання депозиту у відділенні банку.

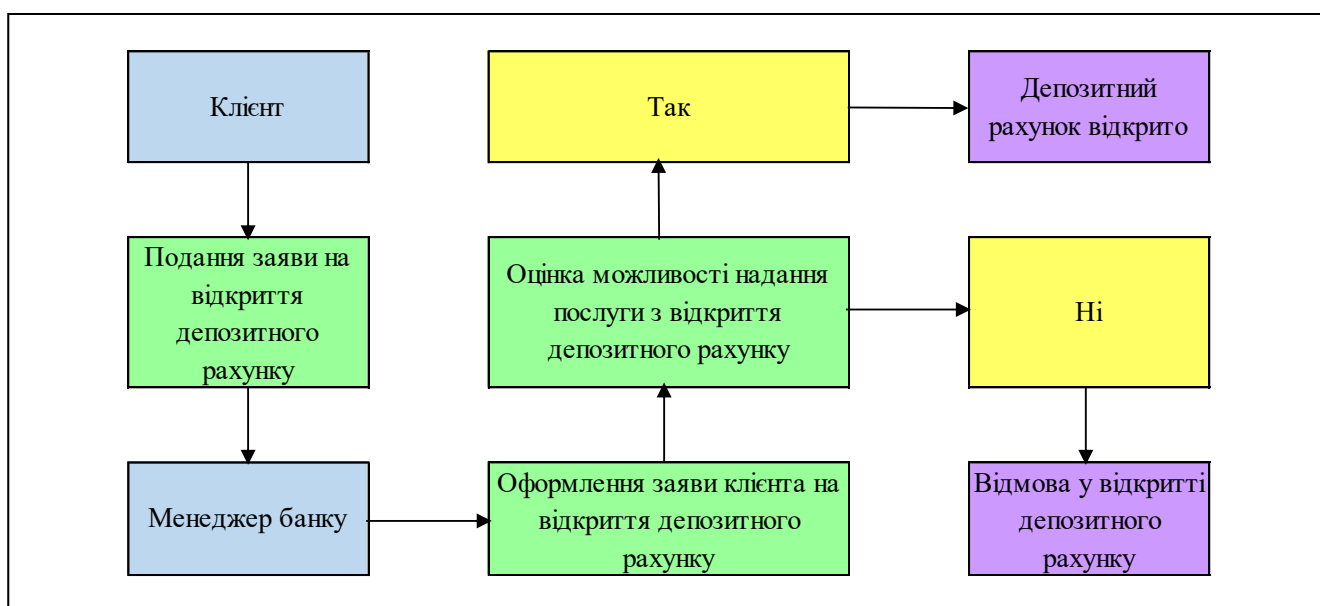

Рис.3.3 Схема отримання депозиту через відділення банку

Складено автором

На рис.3.4 схематично представлено операцію з відкриття депозитного рахунку шляхом використання інтернет-порталу або мобільного додатку (на прикладі послуги «Ощадбанку» - «Онлайн депозит»).

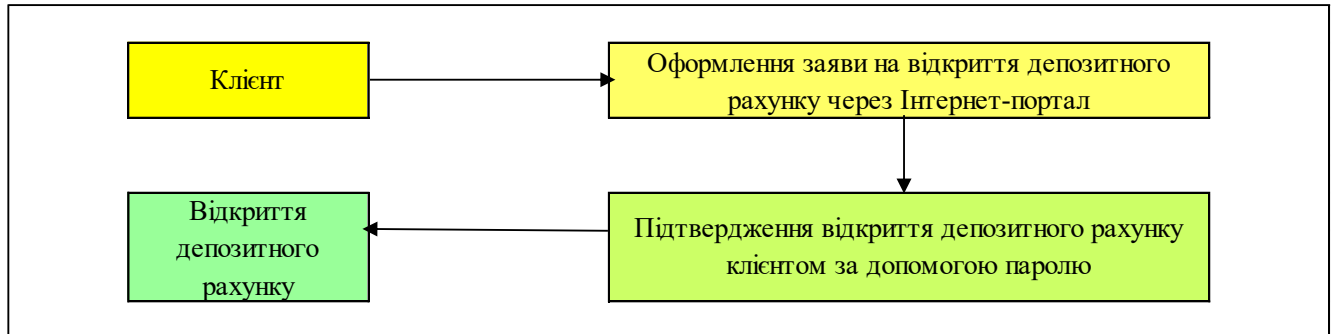

Рис.3.4 Схема відкриття депозитного рахунку за допомогою інтернет-ресурсу

Складено автором

Статистика проникнення смартфонів та планшетів свідчить про те, що даний клас пристроїв не тільки доповнює звичайні комп'ютери та ноутбуки, а все частіше повністю замінюють їх у повсякденному використанні [36, с.302]. Саме тому другим напрямком інноваційного розвитку є розробка ефективних додатків, що дозволять споживачам постійно контролювати та управляти своїми рахунками (схема отримання депозиту через мобільний додаток представлена на рис.3.4).

Наступним напрямком впровадження інновацій у банківському секторі є наявність автоматизованих відділень та терміналів самообслуговування. Статистичні джерела відображають, що значення відділень банків як каналу обслуговування клієнтів постійно знижується, головною причиною чого є рух у бік цифрових банків [36, с.303]. На сьогодні усі комерційні банки України активно використовують термінали самообслуговування та банкомати. На думку консультантів McKinsey та Європейської фінансової асоціації менеджменту та маркетингу, такий формат ведення банківського бізнесу до 2021 року принесе від 15 до 20 млрд. євро додаткових доходів європейським банкам. За останні 16 років відвідуваність банківських відділень щорічно знижується на 4% [37]. Однак, слід зазначити, що використання дистанційних методів обслуговування значною

мірою знецінює наявність офісних відділень банків, що призводить до їх скорочення та закриття, наприклад у країнах, де введено жорсткий режим економії.

У напрямку покращення депозитної політики банки пропонують своїм клієнтам самостійно здійснити через термінали самообслуговування та банкомати наступні операції з депозитним рахунком:

- поповнення депозиту;
- вилучення накопичених відсотків за депозитом;
- перевірка стану депозитного рахунку;
- закриття депозитного рахунку.

Четвертим інноваційним напрямком розвитку банків є робота у соціальних мережах. Така робота має включати в себе декілька елементів: маркетинговий канал, підтримка клієнтів, соціальні платежі, соціальна CRM-система, скорингові системи та програми соціального кредитування та заощадження.

Під маркетинговим каналом розуміють програму продажу та реклами банківських продуктів за допомогою соціальних мереж, а також відстеження та підтримку репутації банку (наприклад, за рахунок опитування у соціальних мережах).

Під підтримкою клієнтів за допомогою соціальних мереж слід розуміти проактивне спілкування, консультування та вирішення проблем клієнтів у online-форматі (наприклад, call-центр, призначення особистого фінансового консультанта для VIP-клієнтів, створення сторінки звернень та допомоги у соціальних мережах та ін.)

Говорячи про соціальні платежі мають на увазі платежі за допомогою спеціальних додатків до соціальних мереж, що розроблені банківською або небанківською фінансовою установою, що дозволяють в режимі реального часу здійснювати мікроплатежі між користувачами соціальних мереж (наприклад, SMS-banking, який дозволяє проводити банківські операції за допомогою смс-повідомлень).

Соціальна CRM-система – це моніторинг та аналіз інформації про клієнтів представленої у соціальних мережах.

Скорингова система – це система оцінки кредитоспроможності клієнта за даними портфоліо у соціальній мережі.

3.3. Пропозиції щодо вдосконалення депозитної політики комерційного банку АТ «Ощадбанк» у рамках інноваційного розвитку

При вивченні депозитної політики не слід забувати, і про поведінкову економіку, яка є невід’ємною частиною інноваційного розвитку депозитної політики.

Поведінкова економіка – це напрямок економічної теорії, у межах якого досліджують вплив психологічних факторів на рішення людей при вирішенні економічних питань. Фактично, поведінкова економіка при аналізі депозитної політики дає відповідь на наступні запитання: «навіщо клієнту відкривати депозит?», «на яких умовах він згоден відкрити депозитний рахунок?». Основний постулат поведінкової економіки наголошує на тому, що люди, як правило, починають накопичувати грошові кошти із конкретною метою, і тому, існує безліч способів залучити потенційних клієнтів до накопичення, наприклад пенсійні відрахування, різдвяні клуби. Враховуючи сучасний стрімкий розвиток життя який не дозволяє потенційним клієнтам витратити багато часу на відвідування офісу банку з метою управління власними коштами вагомим аргументом при виборі банку для клієнта є наявність швидкодоступного мобільного додатку для управління власними коштами.

У рамках пошуку нових інноваційних моделей та течій банківського сектору для АТ «Ощадбанк» пропонується принципово новий вид банківської послуги, що народилась внаслідок стрімкого розвитку фінансових технологій та

на основі постулатів поведінкової економіки – коммітірований ощадний рахунок. Сутність даного рахунку полягає у тому, що він дозволяє своєму власнику встановити бажаний грошовий поріг на ту суму, яку він планує накопичити за відповідний період часу при умові, що клієнт бере на себе відповідальність вносити щомісячні регулярні платежі. У свою чергу банк пропонує клієнту винагороду за виконання умов даного виду депозиту у вигляді додаткових відсотків. Гейміфікація також притаманна даному виду депозиту і проявляється у SMS-сповіщенні клієнта о меті накопичення, витратах накопичень та ін.

На сьогоднішній день такий вид депозитного рахунку набуває широкого поширення, насамперед у країнах, що розвиваються, тому що, 75% громадян цих країн проживають у сільських районах, передмісті, бідних кварталах міста і щоденно відчують незручність, оскільки мешкають у ізоляції від фінансових технологій. Для даної категорії населення кожний похід до установи банку супроводжується додатковими витратами, і тому, можливість самостійно управляти власними рахунками за допомогою цифрових технологій є для них головним аргументом при виборі банку та виду депозиту. Першим банком, який ввів у свою практику коммітірований ощадний рахунок, вважається мексиканський банк Bankaool. Проаналізувавши реалії мексиканського банківського ринку даний банк розробив цифрову платформу, яка дозволяє віддаленому користувачу відкрити рахунок без зайвої метушні за допомогою цифрових технологій.

Таким чином, фінтех дійсно може вплинути на популярність банку. За думкою журналу «The Economist»: «...мобільні технології допомагають людям економити...Завдяки мобільним технологіям вкладники отримують доступ до коммітірованих ощадних рахунків і самостійно можуть встановити комфортний накопичувальний поріг. Мексиканський банк Bankaool є підтвердженням цього...Клієнт самостійно обирає суму та термін накопичення» [37, с.149].

Даний вид депозиту може бути привабливим в Україні для клієнтів, що мешкають у віддалених регіонах і не мають можливості постійно звертатись до

банку, а також для усіх груп клієнтів, які запланували витратити певну грошову суму через певний проміжок часу з метою придбання якісного товару або послуги.

В свою чергу для банківської установи привабливість даного виду депозиту полягає у наступному:

- підвищення конкурентоспроможності через унікальність пропозиції;
- залучення нових клієнтів, що обумовлено потенційним попитом на даний вид депозиту, оскільки для клієнтів подібна послуга є більш вигідною, ніж звичайний депозитний рахунок;
- підвищення прибутковості депозитного портфелю і відповідно загальної прибутковості банку внаслідок збільшення клієнтів-вкладників;
- вихід банку на новий інноваційний рівень розвитку, що дає банку перевагу перед конкурентами та підвищує ймовірність вибору даного банку потенційними клієнтами.

Відкриття коммітірованого ощадного рахунку має два способи. Перший спосіб – звернутися до відділення банку та відкрити рахунок у стандартному порядку. Другий спосіб – відкрити рахунок за допомогою цифрової платформи.

При обранні першого способу відкриття коммітірованого ощадного рахунку потрібно виконати декілька етапів.

На першому етапі клієнт звертається до установи банку з метою відкриття депозитного рахунку. На даному етапі банк та клієнт визначають мету відкриття депозиту та оптимальні умови для відкриття депозитного рахунку (у даному випадку клієнт та банк обирають коммітірований ощадний рахунок).

На другому етапі клієнт самостійно визначає термін депозитування та суму, яку він бажає отримати наприкінці даного терміну. У свою чергу банк, на цьому етапі, встановлює відповідну відсоткову ставку, суму регулярного платежу та додатковий відсоток винагороди за виконання умов договору.

При умові погодженості банку та клієнта з умовами депозитування вони переходять до третього етапу – заключення договору депозитування. У даному

договорі обов'язково визначають умови відкриття, обслуговування, закриття депозитного рахунку, реквізити вкладника та банку, умови дострокового розторгнення договору та інші умови, що передбачені нормативно-законодавчими актами України та установчими документами банку.

Четвертий етап можна назвати контрольньо-наглядацьким і його сутність полягає у моніторингу виконання умов договору як банком, так і клієнтом. Даний етап здійснюється за допомогою мобільного додатку або інтернет-банкінгу.

На рис.3.5 графічно зображено алгоритм відкриття коммітірованого ощадного рахунку.

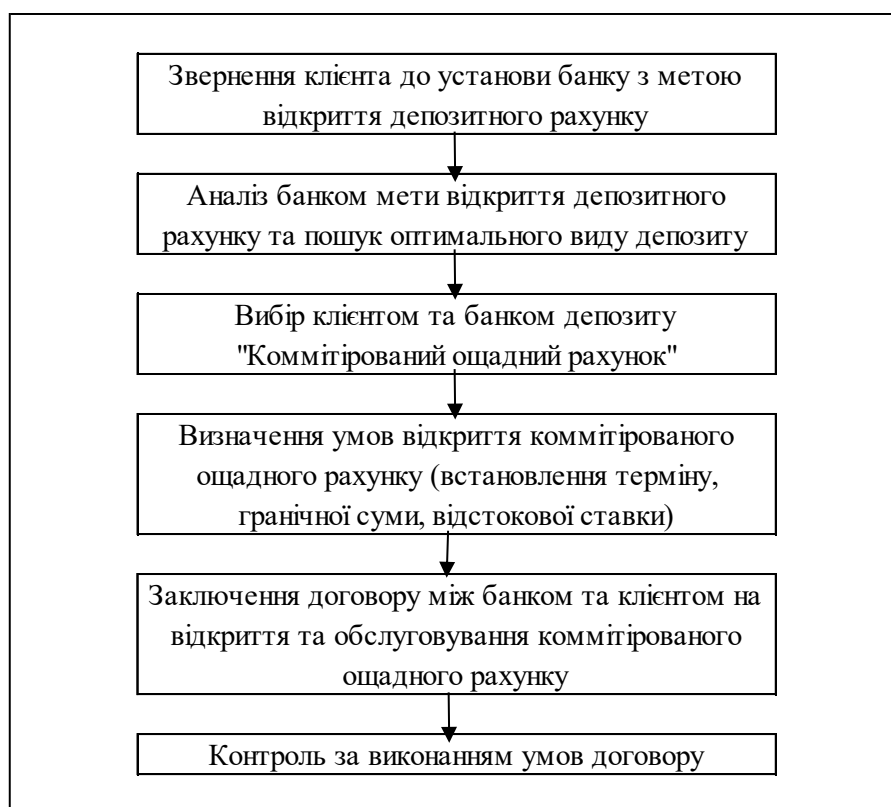

Рис.3.5 Алгоритм відкриття коммітірованого ощадного рахунку у стандартному порядку

Складено автором за даними [37]

При обранні другого способу відкриття коммітірованого ощадного рахунку клієнту необхідно:

- авторизуватися на сайті банку або у мобільному додатку;

- обрати вид депозиту (у даному випадку – коммітірований ощадний рахунок);
- вказати бажаний термін та кінцеву суму та розглянути запропоновані банком умови (відсоткову ставку, розмір регулярного платежу);
- підтвердити відкриття рахунку за допомогою смс-команди.

Підводячи підсумок із усього вище зазначеного можна сказати, що сьогодні найперспективнішим шляхом розвитку, який би дозволив банку існувати у майбутньому, є цифровий розвиток у рамках розвитку фінансових технологій, оскільки лише при умові впровадження інновацій, зміни консервативного устрою банківської внутрішньої системи, реагування на коливання попиту серед потенційних клієнтів традиційний банк зможе конкурувати із новими фінансовими платформами, стартапами та парабанківськими установами.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

При написанні диплому на тему: «Депозитна політика комерційного банку та операції з залучення коштів» об'єктом мого дослідження з питання охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях було моє робоче місце у відділенні з обслуговування клієнтів-фізичних осіб комерційного банку «Ощадбанк» за адресом: проспект Соборний, 149, де була пройдена навчальна практика. Для виконання трудових обов'язків на робочому місці було забезпечено наступне обладнання: робочий стіл та стілець, персональний комп'ютер, шафа для зберігання документів, різноманітні канцтовари. Офіс обладнано системою опалення, автоматичної пожежної сигналізації, кондиціонером та переносним вогнегасником. В офісі є природне та штучне освітлення. Природне освітлення здійснюється через світлові прорізи, орієнтовані на північ. Штучне освітлення забезпечують люмінесцентні лампи. В офісі ведеться відеоспостереження.

При виконанні безпосередніх трудових обов'язків на робочому місці є ймовірність зіткнутися з наступними видами потенційних небезпек:

- ураження електричним струмом, у наслідок несправності електроробототехнічного обладнання, невиконання правил техніки безпеки при користуванні електричним обладнанням, що може призвести до електротравм або летального наслідку;
- механічне травмування в наслідок не раціонального розташування робочих місць;
- нервово-психічні навантаження в наслідок специфіки виконуваних робіт, що призводить до захворювань загального характеру;
- негативні відносини у колективі в наслідок постійних емоційних зривів, які призводять до підвищених емоційних навантажень;

– кістково-м'язові порушення, у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг, що призводить до ушкодження опорно-рухового апарату;

– негативний вплив електромагнітних, в тому числі і рентгенівських випромінювань при використанні моніторів персональних комп'ютерів (далі ПК) з електронно-променевою трубкою, що призводить до погіршень зору, зниження імунітету;

– недостатнє освітлення виробничих приміщень і робочих місць, у зв'язку з несправністю, або хибного вибору освітлювальних приладів, що призводить до погіршення зору;

– підвищений рівень шуму, який створюється перетворювачем напруги електронно-обчислювальної машини (далі ЕОМ), її технічною периферією, а також людьми, що працюють у приміщенні, і який призводить до погіршення слуху;

– незадовільні параметри мікроклімату робочого місця, у зв'язку із відсутністю приладів, що забезпечують необхідний повітряобмін та опалювальної системи, які можуть викликати загальні захворювання;

– вірогідність загоряння, у зв'язку із несправністю електричного обладнання, недотримання, або порушення правил протипожежної безпеки обслуговуючим персоналом, що призводить до пожежі;

– неправильні дії персоналу в умовах надзвичайних ситуацій, які призводять до паніки та загибелі людей;

– напруженість праці – характеристика трудового процесу, що відображає навантаження переважно на центральну нервову систему, органи чуттів, емоційну сферу працівника. До факторів, що характеризують напруженість праці, відносяться: інтелектуальні, сенсорні, емоційні навантаження, ступінь монотонності навантажень, режим роботи;

– недостатність робочого досвіду працівників front-office, що може вплинути на якість роботи з клієнтами та рівень авторитетності співробітника у

колективі, що в свою чергу впливає на рівень психічного стану працівника та призводить до стресу, подавленого настрою, апатії та ін.;

Заходи по забезпеченню безпеки.

У приміщенні офісу застосовується широке різноманіття електроприладів: персональні комп'ютери, принтери, ксерокси, факси, освітлювальні прилади, кондиціонери, побутові електроприлади тощо. Небезпека ураження електричним струмом при використанні цих приладів з'являється при недотриманні заходів обережності, а також при відмові або несправності цього обладнання. Наслідки ураження електричним струмом залежать від багатьох факторів: опору організму, величини, тривалості дії, роду і частоти струму, шляхів його проходження через життєво важливі органи, умов зовнішнього середовища.

Для запобігання ураження електричним струмом встановлено електроустаткування, яке відповідає вимогам: ПУЕ («Правила устрою електроустановок») і ГОСТ 12.1.030-81 (2001) «ССБТ. Электробезопасность. Защитное заземление, зануление», величина опору захисного заземлення електрообладнання приміщення - 4 Ом; НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила устройства электроустановок. Электрооборудование специальных установок», приміщення, в якому розташовуються ЕОМ, різноманітне устаткування, відноситься до класу пожеженобезпечної зони П-Па, тому передбачений мінімальний ступінь захисту ізоляції обладнання IP44; ГОСТ 12.1.009-76 (1999) «ССБТ. Электробезопасность. Термины и определения» обладнання офісу має подвійну ізоляцію, яка складається з робочої та додаткової ізоляції; ГОСТ 12.2.007.0-75* (2001) «ССБТ. Изделия электротехнические. Общие требования безопасности» ЕОМ, периферійні пристрої ЕОМ та устаткування для обслуговування, ремонту та налагодження ЕОМ по способу захисту людини від ураження електричним струмом, належать до І класу, оскільки мають подвійну ізоляцію, елемент для заземлення та провід для приєднання до джерела живлення, що має заземлюючу жилу і вилку з заземлюючим контактом. Експлуатація електроустановок і електроустаткування проводиться відповідно до НПАОП 40.1-

1.01-97 «Правила безпечної експлуатації електроустановок» та НПАОП 40.1-1.21-98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів»

Ймовірність механічного травмування може виникнути внаслідок не раціонального розташування робочих місць, захаращення робочих місць або у зв'язку з недбалістю та неухважністю обслуговуючого персоналу. Для виключення травматизму зроблено більш зручне та раціональне розташування робочих місць, таким чином збільшена відстань між ними.

У зв'язку із стресовими ситуаціями та нервово-емоційними навантаженнями у працівників може виникнути ймовірність захворювань загально-невротичного характеру.

З метою зниження нервово-емоційного напруження, стомлення зорового аналізатора, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, передбачені перерви у роботі – 15 хвилин кожні дві години, а також спеціально обладнане приміщення – кімната відпочинку.

Для оптимізації відносин у колективі проводяться тренінги з залучанням психологів на теми: «Адаптація у новому колективі», «Поведінка в суспільстві».

Для запобігання кістково-м'язових порушень у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг необхідно виконувати фізичні вправи 2-3 рази протягом робочого часу.

У профілактиці стомлення і перевтоми працівника значна роль належить організації раціонального режиму праці і відпочинку. Фізіологи обґрунтували такі умови підвищення працездатності, що сприяють ефективному попередженню стомлення:

- у будь-яку роботу потрібно входити поступово;
- умовою успішної працездатності є розміреність і ритмічність;
- звичність, послідовність і плановість;
- недбалість і квапливість у праці не припустима;

- фізіологічно обґрунтоване чергування праці і відпочинку, а також зміна форм діяльності (найбільш ефективним є відпочинок, зв'язаний з активним діяльним станом);

- сприятливе відношення суспільства до праці (мотивація праці і соціальні умови).

У рамках запобігання некомпетентності співробітників банк постійно проводить моніторинг якості наданих послуг працівниками відділень, навчальні тренінги, брифінги, майстер-класи та ін. Наприклад, у АТ «Ощадбанк» існує наступна програма підвищення та перевірки кваліфікаційного досвіду персоналу:

Курси підвищення кваліфікації для працівників Front-office, що проводяться із залученням провідних спеціалістів. Метою курсу є підвищення кваліфікації, формування у персоналу корпоративної культури і системи цінностей банку, поглиблене вивчення банківських продуктів, нормативної бази, етики поведінки банківського службовця;

Тематичні семінари організовуються для співробітників відділу продаж, що проводяться головним управлінням банку або лінійним керівником. Завдання тематичних семінарів для співробітників філій — підвищення кваліфікації з актуальних питань окремих напрямів банківської діяльності;

Тренінги проводяться з метою вироблення у персоналу навиків поведіння в стандартних і нестандартних ситуаціях. Зміст тренінгів визначається у кожному конкретному випадку програмами тренінгів;

Стажування проводиться в управліннях головної контори банку та у відділах при прийомі нового співробітника. Програма стажування включає в себе теоретичні відомості щодо діяльності банку, його корпоративних цінностей, продуктів та послуг, які банк пропонує потенційним клієнтам та практичні завдання, які безпосередньо пов'язані із напрямком роботи.

Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці.

Внаслідок роботи за ПК, на фізіологію людини негативно впливають електромагнітні випромінювання. Щоб зменшити наслідки впливу на людину та

знизити негативні показники у робочій зоні до допустимих значень, згідно з ГОСТ 12.2.007.0-75 «Изделия электротехнические. Общие требования безопасности», вироби, які створюють електромагнітні поля, повинні мати захисні елементи (екрани, поглиначі і т.д.). Вимоги до захисних елементів повинні бути вказані в стандартах та технічних умовах на конкретні види виробів. Згідно з НПАОП 0.00-1.28-10 «Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин» та ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин», на робочих місцях обладнаних ПК встановлені рідкокристалічні монітори, які не є джерелами рентгеновського та електромагнітного випромінювань.

Основними причинами недостатньої або нераціональної освітленості робочих місць є несправність або нераціональний вибір освітлювальних приладів.

Незадовільна освітленість на робочому місці або на робочій зоні може бути причиною зниження продуктивності та якості праці, отримання травм. Недостатнє освітлення викликає зоровий дискомфорт, що виражається у відчутті незручності або напруженості. Тривале перебування в умовах зорового дискомфорту призводить до розсіювання уваги, зменшення зосередженості, зоровій і загальній втомі.

У офісному приміщенні, згідно ДБН В.2.5-28-2006 «Інженерне обладнання будинків і споруд. Природне і штучне освітлення» передбачене природне та штучне освітлення. Природне освітлення здійснено через світлові прорізи, які забезпечують коефіцієнт природної освітленості (КПО) не нижче 1,5%. Для захисту від прямих сонячних променів, які створюють прямі та відбиті відблиски на поверхні екранів і клавіатури, передбачено сонцезахисні пристрої, на вікнах встановлені жалюзі або штори.

Розрахунок оптимальності штучного освітлення: розмір приміщення – 14/9/3,6м.; тип світильника – ЛПО; колір стелі – 70%, колір стін – 50%, колір підлоги – 30%. Числове значення коефіцієнта світильника дорівнює 1,4.

Освітленість робочих поверхонь – 400лк. Коефіцієнт запасу дорівнює 1,4. Коефіцієнт використання світлового потоку – 54%. Коефіцієнт нерівномірності освітленості – 1,1. Кількість ламп у світильнику – 2.

1. Розрахувати кількість рядів світильників у приміщенні N_p :

$$N_p = \frac{B}{(H - h_p) \cdot [L/h]}, \text{ шт} \quad (4.1)$$

де, B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$[L/h]$ – числове значення коефіцієнта світильника.

$$N_p = \frac{9}{(3.6 - 0.8) \cdot 1.4} = 2.29 \approx 3 \text{ шт.}$$

Тобто, кількість рядів світильників в приміщенні складає три ряди.

2. Визначити максимально припустиму відстань між рядами світильників

$L_{\max}$:

$$L_{\max} = \frac{B}{N_p}, \text{ м} \quad (4.2)$$

де, B – ширина приміщення, м;

N_p – кількість рядів світильників у приміщенні, шт.

$$L_{\max} = \frac{9}{3} = 3 \text{ м.}$$

Максимальна припустима відстань між світильниками складає 3 метри.

3. Визначити значення індексу приміщення i , що характеризує співвідношення розмірів освітлювального приміщення і висоти розміщення світильників:

$$i = \frac{A \cdot B}{(H - h_p) \cdot (A + B)}; \quad (4.3)$$

де, A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м.

$$i = \frac{14 \cdot 9}{2,8 \cdot 23} = 1,96$$

Індекс приміщення, що характеризує співвідношення розмірів освітлювального приміщення та висоти розміщення світильників дорівнює 1,96.

4. Визначити значення коефіцієнта використання світлового потоку η , створюваного світильниками вибраного типу.

Коефіцієнт використання світлового потоку дорівнює 54% при індексі приміщення 1,96.

5. Визначити сумарний світловий потік освітлювальної установки у даному приміщенні Φ_Σ :

$$\Phi_\Sigma = \frac{E_H \cdot A \cdot B \cdot k_3 \cdot z}{\eta}, \text{ лм} \quad (4.4)$$

де, E_H – рівень нормованого загального освітлення, лк;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості (відношення середньої освітленості до мінімальної освітленості);

η – коефіцієнт використання світлового потоку.

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{400 * 14 * 9 * 1,4 * 1,1}{54\%} = 143733,3 \text{ лм.}$$

Сумарний світловий потік світлової установки дорівнює 143733,3 лм.

6. Визначити умовну загальну кількість світильників у приміщенні N_{ce}^* :

$$N_{ce}^* = \frac{A \cdot B}{L_{\max}^2}, \text{ шт} \quad (4.5)$$

де, A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

$L_{\max}$ – максимально припустима відстань між рядами світильників, м.

$$N_{ce}^* = \frac{14 * 9}{9} = 14 \text{ шт.}$$

Умовна загальна кількість світильників у приміщенні складає 14 штук.

7. Розрахувати світловий потік умовного джерела світла Φ_l^* :

$$\Phi_l^* = \frac{\Phi_{\Sigma}}{N_l^*}, \text{ лм} \quad (4.6)$$

де, Φ_{Σ} – сумарний світловий потік освітлювальної установки, лм;

N_l^* – загальна кількість ламп у світильнику, яка розраховується за формулою:

$$N_l^* = N_{ce}^* \cdot n, \text{ шт} \quad (4.7)$$

де, n – кількість ламп у світильнику, шт.

$$\Phi_l^* = \frac{143733,3}{28} = 5133,3$$

$$N_l^* = 14 \cdot 2 = 28$$

Світловий потік умовного джерела дорівнює 5133,3 при загальній кількості ламп у світильниках 28.

8. Вибрати тип стандартної лампи з найближчим значенням фактичного світлового потоку лампи Φ_l , і знайти коефіцієнт m (співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи Φ_l^* та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи Φ_l):

$$m = \frac{\Phi_l^*}{\Phi_l} \quad (4.8)$$

Обраний тип стандартної лампи - L 36W/640, тип лампи – BASIC T8, потужність – 36 Вт, світловий потік – 2850 лк. Кольорова температура – 4000.

$$m = \frac{5133,3}{2850} = 1,8$$

Співвідношення між розрахунковим показником світлового потоку та фактичним показником світлового потоку дорівнює 1,8.

10. Визначити оптимальну (фактичну) кількість світильників у приміщенні N_{ce} :

$$N_{ce} = N_{ce}^* \cdot m, \text{ шт} \quad (4.9)$$

де, N_{ce}^* – умовна загальна кількість світильників у приміщенні, шт.;

m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи.

$$N_{ce} = 14 * 1,8 = 25,2$$

Фактична кількість світильників у приміщенні при округленні до цілого значення кратного кількості рядів світильників дорівнює 24.

11. Визначити фактичну кількість ламп у приміщенні N_n :

$$N_n = N_{ce} \cdot n, \text{ шт} \quad (4.10)$$

де, N_{ce} – оптимальна (фактична) кількість світильників у приміщенні, шт;

n – кількість ламп у світильнику, шт.

$$N_n = 24 * 2 = 48 \text{шт.}$$

Фактична кількість ламп у приміщенні дорівнює 48 шт.

12. Визначити загальну розрахункову освітленість E_p у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп:

$$E_p = \frac{\Phi_l \cdot N_n \cdot \eta}{A \cdot B \cdot k_3 \cdot z}, \text{ лк} \quad (4.11)$$

де, Φ_l – фактичний світловий потік вибраної стандартної лампи, лм;

N_n – фактична кількість ламп у приміщенні, шт;

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_3 – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості.

$$E_p = \frac{2850 * 48 * 54\%}{14 * 9 * 1,4 * 1,1} = 380,7 \text{лк.}$$

Загальна розрахункова освітленість у приміщенні дорівнює 380,7лк при використанні звичайних ламп, при нормованому значенні 400 лк, можна зробити висновок, що освітленість у приміщенні офісу відповідає вимогам стандартів та нормативів.

Штучне освітлення в приміщенні, здійснено системою загального рівномірного освітлення. Як джерела штучного освітлення в приміщенні застосовані люмінесцентні лампи типу ЛБ. При застосуванні яких дотримались наступних умов:

- температура навколишнього повітря не повинна бути нижче, ніж 5°C;
- напруга на освітлювальних приладах повинна бути не менше, ніж 90% номінальної.

Рівні звукового тиску в октавних смугах частот, рівні звуку та еквівалентні рівні звуку на робочих місцях приміщення відповідають вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» та ДСН 3.3.6.037-99 «Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку». Зниження рівня шуму в приміщенні здійснено за допомогою:

- використання більш сучасного обладнання;
- розташування принтерів та різноманітного устаткування колективного користування на значній відстані від більшості робочих місць працівників;
- переведення жорсткого диска в режим сну (Standby), якщо комп'ютер не працює протягом визначеного часу;
- використання блоків живлення ПК з вентиляторами на гумових підвісках;

Неправильне проектування або несправність систем опалення та вентиляції в приміщенні офісу може призвести до негативних впливів на здоров'я працівників у вигляді простудних захворювань, перегрівань, проблем із дихальними шляхами тощо.

Метеорологічні умови в приміщенні офісу – температура повітря, відносна вологість повітря й швидкість його переміщення відповідають встановленим санітарно-гігієнічним вимогам ДСН 3.3.6.042-99 «Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень» і ГОСТ 12.1.005-88 (1991) «ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны». Роботи в офісному приміщенні, належать до категорії Іб - легка робота, тому передбачені наступні оптимальні значення параметрів мікроклімату:

- у холодний період року: температура 21-23°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,1 м/с;

- у теплий період року: температура 22-24°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,2 м/с.

Забезпечення таких параметрів мікроклімату досягається оснащенням приміщень пристроями кондиціонування, вентиляції та дезодорації повітря, системами опалювання.

Оптимальні рівні позитивних (n+) і негативних (n-) іонів у повітрі приміщення з ВДТ відповідають вимогам ГН 2152-80 «Санітарно-гігієнічні норми допустимих рівнів іонізації повітря виробничих та громадських приміщень» і становить: n+=1500-30000 (шт. на 1см³); n- = 3000-5000 (шт. на 1см³). Підтримку оптимального рівня легких позитивних і негативних аероіонів у повітрі на робочих місцях забезпечуються за допомогою біполярних коронних аероіонізаторів.

Заходи з пожежної безпеки

Забезпечення пожежної безпеки є важливою частиною політики відділення АТ «Ощадбанку» щодо охорони життя та здоров'я своїх працівників.

Пожежна безпека в даній банківській установі регламентується державними стандартами НАПБ А.01.001-2014 «Правила пожежної безпеки в Україні».

При прийомі на роботу з працівниками проводиться інструктаж з техніки пожежної безпеки, періодично здійснюються перевірки приміщення на предмет дотримання норм пожежної безпеки.

У приміщенні відділення АТ «Ощадбанк» знаходяться дерев'яні й пластикові меблі, паперова документація та ін. Таким чином, відповідно до стандартів безпеки НАПББ.03.002-2007 «Норми визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою» та ДБН В.1.1.7-2002 «Пожежна безпека об'єктів будівництва» дане приміщення відноситься до категорії Д, а саме: негорючі рідини і матеріали у холодному стані, а за класами робочих зон з вибухової та пожежної небезпеки – до класу А (пожежі твердих речовин) та класу Е (пожежі, пов'язані з горінням електроустановок).

Основними причинами пожежі можуть бути:

- коротке замикання електропроводки;
- несправність комп'ютерної техніки та іншого електрообладнання.

Для відводу надлишкової теплоти від персонального комп'ютера служать системи вентиляції та кондиціонування повітря. При цьому можливе оплавлення ізоляції сполучних проводів, їх оголення, і, як наслідок, коротке замикання, яке супроводжується іскрінням.

У відділі передбачені заходи як щодо попередження виникнення пожежі, так і щодо успішної евакуації людей та матеріальних цінностей, у випадку її виникнення.

Площа офісу складає 126 кв.м. і згідно рекомендаціям щодо оснащення приміщень переносними вогнегасниками оснащена наступними засобами протипожежної безпеки:

- порошковим вогнегасником ВП-5 місткістю 5л ;
- вуглекислотний вогнегасник ВВК-5 місткістю 5л;
- система автоматичного спринклерного пожежогасіння;
- пожежна сигналізація комбінованого типу що реагує на зміну температури та дим.

На стіні перед виходом з приміщення банку є план та схема евакуації при виникненні пожежі, а також тривожна кнопка виклику пожежної служби. Оскільки відстань від найбільш віддаленого місця до виходу з приміщення не перевищує 25м застосування одного евакуаційного виходу є припустимим. При цьому вимоги щодо розмірів проходу дотримані: висота повинна бути не менше 2м (2,3м), а ширина – 1м.

Отже, можна зробити висновок про достатнє забезпечення пожежної безпеки у відділі продажу банківських продуктів, а також в цілому по відділенню «Ощадбанку».

Заходи по забезпеченню безпеки у надзвичайних ситуаціях (Організація дослідження стійкості роботи промислового об'єкта).

Під стійкістю роботи промислових підприємств розуміють їх можливість в умовах надзвичайних ситуацій мирного і воєнного часу виробляти продукцію в запланованому обсязі і номенклатурі, а при слабких пошкодженнях відновлювати виробництво в мінімальні терміни. Стійкість роботи промислового підприємства складається із :

- стійкості інженерно-технічного комплексу до дії зовнішніх факторів при аваріях, катастрофах, стихійному лихові, а також при застосуванні щодо них сучасної зброї;

- стійкості виробничої діяльності.

Під стійкістю роботи об'єктів, які не виробляють матеріальних цінностей, розуміють їх можливість виконувати свої функції в умовах надзвичайних ситуацій.

Фактори, від яких залежить стійкість роботи об'єктів в надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу :

- надійність захисту робітників і службовців;
- безпечність розташування об'єкту відносно зон можливих зруйнувань;

- можливість інженерно-технічного комплексу протистояти ударній хвилі будь-якого вибуху і вражаючим діям ядерної зброї;
- безперервність постачання електроенергією, паливом, сировиною, газом і всім необхідним для випуску продукції;
- надійність управління виробництвом, силами і засобами цивільної оборони;
- підготовленість підприємства до проведення рятувальних та інших невідкладних робіт і поновлення виробництва.

Із перерахованих факторів впливають такі шляхи і засоби підвищення стійкості роботи промислових підприємств і галузей господарства України:

- нагромадження фондів захисних споруд і засобів індивідуального захисту;
- будівництво важливих підприємств за межами зон можливих зруйнувань;
- будівництво підприємств-дублерів;
- розширення шляхів сполучення і розвиток всіх видів транспорту;
- підсилення і дублювання енергетичних потужностей;
- розширення зв'язків між галузями промисловості і підприємствами;
- утворення матеріально-технічних резервів;
- підтримання сил цивільної оборони в постійній готовності.

Основним керівним документом, відповідно до якого повинні плануватися та здійснюватися інженерно-технічні заходи цивільної оборони є "Будівельні норми і правила", що зберігають свою чинність на всій території України.

Інженерно-технічні заходи ЦО - це комплекс заходів, спрямованих на:

- захист населення та зниження можливих втрат і збитків від наслідків великих виробничих аварій, катастроф та стихійних лих, а також застосування засобів озброєної боротьби під час конфліктних ситуацій;

- підготовку галузей промисловості та об'єктів господарювання до стабільної роботи при загрозі і виникненні великих виробничих аварій, катастроф, стихійних лих та під час розгортання конфліктних ситуацій;

- створення умов для проведення рятувальних та інших невідкладних робіт та ліквідації наслідків виробничих аварій, катастроф, стихійних лих та застосування засобів озброєної боротьби.

Дослідження стійкості роботи об'єкта господарської діяльності - це всебічне вивчення обстановки, яка може скластися під час надзвичайної ситуації та визначення її впливу на виробничу діяльність підприємства.

Мета дослідження полягає в тому, щоб виявити слабкі місця в роботі об'єкта та виробити найбільш ефективні пропозиції, спрямовані на підвищення його стійкості.

Дослідження стійкості роботи ОГД проводиться силами інженерно-технічного персоналу із залученням спеціалістів науково-дослідних та проектних організацій. Організатором та керівником досліджень є керівник підприємства. Увесь процес планування і проведення досліджень поділяється на три етапи:

- 1 етап - підготовчий;

- 2 етап - оцінка стійкості роботи ОГД;

- 3 етап - розроблення заходів, які підвищують стійкість роботи ОГД в умовах надзвичайних ситуацій.

На першому етапі розробляються керівні документи, які визначають склад учасників досліджень та організовується їх підготовка. Основними документами для організації досліджень стійкості роботи ОГД є: наказ керівника підприємства щодо проведення дослідження; календарний план основних заходів з підготовки до проведення досліджень; план проведення досліджень.

На другому етапі проводиться безпосереднє дослідження стійкості роботи об'єкта. В ході дослідження визначаються умови захисту робітників та службовців від вражаючих факторів, проводиться оцінка уразливості виробничого комплексу від різних вражаючих факторів, оцінюється характер можливих

пошкоджень від вторинних вражаючих факторів, вивчається стійкість роботи системи забезпечення та кооперативних зв'язків з іншими об'єктами, з'ясовуються вразливі місця в системі управління виробництвом. Кожна група оцінює стійкість відповідних елементів виробничого комплексу та робить необхідні розрахунки.

На третьому етапі підводяться підсумки проведених досліджень. Групи спеціалістів за підсумками досліджень готують пропозиції з захисту робітників та службовців і підвищенню стійкості елементів виробництва які досліджуються. Група комплексних досліджень на основі доповідей інших груп складає загальний план, в якому визначаються:

- можливості щодо захисту робітників і службовців в захисних спорудах;
- загальна оцінка стійкості об'єкта, найбільш слабкі ділянки виробництва;
- практичні заходи, терміни та обсяги робіт, які виконуються при повсякденній діяльності та при загрозі НС;
- порядок та приблизні строки відновлювальних робіт при різних ступенях руйнування.

За результатами досліджень розробляються плани, в яких визначаються відповідні заходи, необхідні кошти на їх проведення, терміни і відповідальні особи за їх виконання.

Здійснивши аналіз стану охорони праці в відділенні АТ «Ощадбанк» можна зробити висновок, що він повністю відповідає нормам технічної безпеки, визначених Законом України «Про охорону праці», системою стандартів безпеки праці, санітарними нормами та правилами, що регулюють безпеку праці.

Відділення має свою внутрішню нормативну базу з питань охорони праці у вигляді положень, правил, інструкцій, наказів та технічної документації, що були створені на спираючись на відповідні нормативно-законодавчі акти.

Регулярно проводяться інструктажі, роз'яснювальні роботи, які спрямовані на запобігання виникненню небезпеки під час роботи.

Розташування робочих місць працівників в основному відповідають вимогам, зазначених в нормативних актах. У кожному кабінеті знаходяться вогнегасники, а також приміщення обладнанні пожежними оповіщувачами.

З метою покращення умов праці та зниження впливу шкідливих факторів в банку слід провести наступні заходи:

- надати працівникам перерви для відпочинку від постійної роботи з комп'ютерами та забезпечення неодноманітної, цікавої роботи;
- надавати працівникам банку рекомендації для самостійних занять по зниженню зорового перевантаження працівників, для зняття розумової та м'язової втоми;
- покращити обслуговуючі приміщення для працівників банку, зокрема обладнати відповідні місця для паління, які були б безпечними з точки зору пожежної безпеки та ін.

ВИСНОВКИ

При складанні висновків дипломної роботи було досліджено:

1. Теоретично-методологічні аспекти сутності, значення, розвитку депозитної політики комерційного банку та операцій з залучення ресурсів на сучасному етапі розвитку ринку фінансових послуг та економіки в цілому;

2. Основні проблеми та недоліки сучасного стану депозитної політики в Україні та світі та запропоновані шляхи вирішення цих проблем у працях українських та іноземних науковців;

3. Фінансовий стан комерційного банку (на прикладі АТ «Ощадбанк») за період з 2014 по 2016 роки у рамках комплексного аналізу фінансового стану;

4. Показники оцінки депозитної політики комерційного банку АТ «Ощадбанк» за 2014-2016рр. у контексті комплексного аналізу фінансового стану комерційного банку;

5. Показники оцінки основних ризиків, що пов'язані із проведенням банківської діяльності та їх вплив на стан депозитної політики комерційного банку;

6. Показники оцінки стану власного капіталу комерційного банку АТ «Ощадбанк» за період з 2014 по 2016 роки у рамках комплексного аналізу фінансового стану комерційного банку;

7. Альтернативні сценарії інноваційного розвитку депозитної політики та операцій з залучення ресурсів, відповідно до сучасного стану ринку фінансових послуг, що запропоновані у наукових роботах українських та світових фінансистів.

За результатами дослідження сучасного стану депозитної політики та операцій з залучення ресурсів в Україні та окремому комерційному банку були зроблені наступні висновки:

1. На сьогоднішній день депозитна політика комерційного банку – є основним напрямком діяльності будь-якого банку, і тому, сучасна економічна наука пропонує широке тлумачення поняття «депозитна політика», постійно довершуючи сутність даного значення відповідно до вимог реальності;

2. Як і будь-яке економічне явище депозитна політика має свої перешкоди та недоліки, і тому, постійним питанням серед фінансистів є питання удосконалення механізмів життєдіяльності операцій з залучення коштів, пошук нових альтернативних можливостей та поліпшення вже існуючих алгоритмів проведення депозитної політики у відповідності до реалій сучасного ринку фінансових послуг;

3. Фінансовий стан депозитної політики та операцій з залучення ресурсів є головним чинником визначення економічного стану комерційного банку;

4. Оцінка фінансового стану депозитної політики дозволяє виявити рівень фінансового розвитку комерційного банку, пов'язаного з формуванням джерел капіталу банку, а відповідно і ступінь його фінансової стабільності в процесі розвитку;

5. Аналіз та оцінка депозитної політики комерційного банку та основних ризиків, що пов'язані із операціями залучення коштів, дозволяє визначити рівень конкурентоспроможності банку, рівень довіри клієнтів до установи банку, рівень якості пропонованих послуг, методи протидії та мінімізування впливу банківських ризиків на депозитну політику комерційного банку, а також визначити основні напрямки покращення роботи банку у сфері залучення ресурсів;

6. При проведенні банківської діяльності необхідно постійно проводити моніторинг стану депозитної політики для своєчасного реагування на будь-які зміни у цій сфері;

7. При проведенні депозитної політики необхідно своєчасно реагувати на зміни у світовій та державній економіці, відстежувати інноваційні течії, що пов'язані із депозитною політикою, впроваджувати у свою діяльність новітні ідеї

для задоволення попиту та потреб власних клієнтів, а також для залучення нових клієнтів;

8. Аналіз стану депозитної політики комерційного банку АТ «Ощадбанк» дає змогу сказати, що банк активно нарощує обсяги депозитного портфелю, ефективно використовуючи механізми залучення грошових коштів та раціонального розподілу власних та залучених ресурсів;

9. Аналіз стану власного капіталу комерційного банку АТ «Ощадбанк» дає змогу сказати, що рівень власних коштів банку відповідає вимогам нормативно-законодавчих актів Національного банку України та є стабільним критерієм діяльності даного комерційного банку.

На основі отриманих висновків щодо стану депозитної політики в Україні та аналізованому комерційному банку пропонуються наступні заходи:

1. Заради підвищення рівня конкурентності серед банків на ринку фінансових послуг пропонується послабити жорсткий контроль Національного банку України, що виявляється у нормативно-законодавчих актах, за діяльністю окремих комерційних банків у сфері проведення депозитної політики та операцій з залучення ресурсів;

2. Підвищити рівень самостійності окремих комерційних банків, що також має позитивний вплив на розвиток інновацій у сфері банківської діяльності, що у свою чергу, впливає на рівень відповідності пропонованих банками послуг потребам сучасного фінансового ринку та попиту серед користувачів;

3. Впроваджувати нові види продуктів та послуг, що відповідають основним течіям технологічно-фінансового розвитку та реаліям сучасного стану ринку фінансових послуг, у сфері депозитної політики комерційного банку, що значно вплине на рівень конкурентоспроможності, а також на рівень отриманого прибутку окремим комерційним банком від розширення депозитного портфелю та залучення нових клієнтів (у даній дипломній роботі розглядається такий інноваційний вид депозиту як коммітірований ощадний рахунок);

4. Проводити постійний аналіз та моніторинг потреб сучасного користувача банківськими послугами, що дає змогу окремим комерційним банкам швидко реагувати та змінювати власну депозитну програму відповідно до напрямку розвитку ринку фінансових послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000р. [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – Вип.5;
2. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001р. [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – Вип.29;
3. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» від 01.01.2002р. [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – Вип.1;
4. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012р. [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – Вип.50;
5. Цивільний кодекс України: станом на 30 жовтня 2015р. – Х.: «Право», 2015. – 440с. – (Бібліотека офіційних видань).
6. Інструкція НБУ «Про безготівкові розрахунки» від 21.01.2002р. №22 [Текст] // Офіційний вісник України. – 2004. – Вип.13;
7. Постанова НБУ «Положення про порядок відкриття здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними, фізичними особами» від 03.12.2003р. №516 [Текст] // Законодавчі та нормативні акти з банківської діяльності. – 2004. – Вип.2;
8. Постанова НБУ «Про порядок відкриття, використання та закриття розрахунків у національній та іноземній валюті» від 12.11.2003р. №492 [Текст] // Законодавчі та нормативні акти з банківської діяльності. – 2004. – Вип.2;
9. Інструкція НБУ «Методика розрахунків економічних показників діяльності банків України» від 12.05.2015р. №315 [Текст] // Офіційний вісник України. – 2015. – Вип.82;
10. Огляд банківського сектору [Текст] // Національний банк України. – 2016. – Вип.1;

11. Основні засади грошово-кредитної політики на 2017 рік та середньострокову перспективу [Текст] // Національний банк України. – 2016;
12. Банківські операції / [Ковальчук К.Ф., Вишнякова І.В., Савчук Л.М., Сокиринська І.Г.]. – К.: ЦУЛ, 2013. – 326с. – (Центр учбової літератури).;
13. Герасимович А.М. Аналіз банківської діяльності [Підручник] / А.М. Герасимович, М.Д.Алексєєнко, І.М.Парасій-Вергуненко та ін.; за ред. А.М.Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2004. – 599с.;
14. Аванесова Н.Е. Депозитна політика комерційного банку: теоретико-методологічні засади [Текст] / Н.Е.Аванесова, Ю.О.Арестова // МНУ ім. В.О. Сухомлинського. – 2015. – Вип.8. – С.916-918;
15. Васильєва Т. Інновації в маркетингу депозитних послуг [Текст] / Т. Васильєва, І. Діденко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2016. – Вип.4. – С.56-63;
16. Дребот Н.П. Фонд гарантування вкладів в Україні: діяльність і перспективи розвитку [Текст] / Н.П. Дребот // Вісник УБС. – 2015. – Вип.2(23). – С.27-34;
17. Карчева І.Я. Сучасні тенденції інноваційного розвитку банків України в контексті концепції Банк 3.0 [Текст] // І.Я. Карчева // Фінансовий простір. – 2015. – Вип.3(19). – С.299-305;
18. Костогриз В.Г. Депозитна політика банків України: проблематика сьогодення [Текст] / В.Г. Костогриз // Вісник УБС. – 2015. – Вип.1(22). – С.54-59;
19. Матвійчук Н.М. Розвиток інновацій у сучасній банківській сфері України [Текст] / Н.М. Матвійчук, Н.Ю. Бурлачук, Ж.В. Гарбар // Молодий вчений. – 2015. – Вип.5(20). – С.40-42;
20. Меренкова О.В. Інноваційні технології банківської діяльності як елемент сучасного економічного мислення [Текст] / О.В. Меренкова // Сучасна картина світу: Природа, суспільство, людина: збірник наукових праць. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – С.186-194;

21. Макаренко Ю.П. Проблеми формування депозитного портфелю банків в умовах нестабільної депозитної бази та шляхи їх вирішення [Текст] / Ю.П. Макаренко // Економічна наука. – 2016. – Вип.1. – С.15-18;
22. Олексенко М.В. Депозитна політика комерційного банку України на сучасному етапі [Текст] / М.В. Олексенко // Вісник БУМБ. – 2011. – Вип.4(16). – С.166-169;
23. Стойка В.С. Теоретичні підходи до визначення поняття «депозитна політика» та особливості її формування в комерційних банках [Текст] / В.С. Стойка // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2014. – Вип.3(44). – С.114-116;
24. Тищенко О.І. Аналіз депозитів фізичних осіб у банках України [Текст] / О.І. Тищенко // Економічний аналіз. – 2013. – Том 14/2. – С.36-42;
25. Ткаченко Н.В. Міжнародна практика побудови систем страхування депозитів [Текст] / Н.В. Ткаченко // Фінансовий простір. – 2014. – Вип.4(16). – С.235-244;
26. Трудова М.Є. Інноваційні перспективи розвитку в банківській сфері України [Текст] / М.Є. Трудова // Економіка і суспільство. – 2016. – Вип.3. – С.485-490;
27. Чеканова Д.В. Удосконалення системи гарантування вкладів на прикладі досвіду країн ЕС [Текст] / Д.В. Чеканова // Управління розвитком. – 2014. – Вип.11. – С.27-30;
28. Банки и банковское дело: [сб.науч.тр./науч.рук. И.Т. Балабанова]. – СПб.: Питер, 2013. – 256с.;
29. Кинг Б. Банк 3.0: Почему сегодня банк – это не то, куда вы ходите, а то, что вы делаете / Кинг Бретт – М.: «Олимп-Бизнес», 2014. – 520 с.;
30. Скиннер К. Цифровой банк / К. Скиннер – М.: ООО «Манн, Иванов и Фебер», 2015. – 390 с.;
31. Сондлер Ф. Банковские услуги как вода [Текст] / Ф. Сондлер // Путеводитель по новейшим финансовым технологиям. – 2017. – С.534-541;

32. Палафокс Ф.М. Почему я не хочу идти в банк [Текст] / Ф.М. Палафокс // Путеводитель по новейшим финансовым технологиям. – 2017. – С.145-151;
33. Актуальні тенденції у сфері банківських інновацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://coinspot.io/world/aktualnye-tendencii-v-sfere-bankivskih-innovacij/> – Назва з екрану;
34. Аналіз банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.banking.uabs.sumdu.edu.ua/imagines/department/banking/discip/abd/Tema2.pdf – Назва з екрану;
35. Аналіз фінансової стійкості банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.library.if.ua/book/59/4118.html – Назва з екрану;
36. Інновації для банків майбутнього [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ubr.ua/finanses/banking-sector/10-innovacii-dlia-bankov-budushego-352547 – Назва з екрану;
37. Класифікація банківських інновацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: p-for.com/book_127_glava_13_2.2_Klasifikacija_bankivs.html – Назва з екрану;
38. Ліквідність та платоспроможність комерційного банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua/document/dowland – Назва з екрану;
39. Банківська справа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://groshi-v-credit.org.ua> – Назва з екрану;
40. Депозитна політика банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/20080215/bankivska_sprava/depozitna_politika_banku – Назва з екрану;
41. Депозити в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.vashbankir.com – Назва з екрану;
42. Відсоткові ставки за депозитами [Електронний ресурс]. – <http://bankografo.com> – Назва з екрану;
43. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.oschdbank.ua – Назва з екрану;

44. Офіційний сайт рейтингового агентства Fitch Ratings [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.fitchratings.com/site/pr/1015170 – Назва з екрану;
45. Офіційний сайт рейтингового агентства Moody`s Investors Service [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.moody.com – Назва з екрану;
46. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua – Назва з екрану;
47. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minfin.com.ua – Назва з екрану;
48. Статистика Фонду гарантування вкладів фізичних осіб [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.fg.gov.ua/statystyka – Назва з екрану;
49. Сутність інноваційних стратегій комерційного банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nauka.kushnir.mk.ua/?p=32498 – Назва з екрану;
50. Топ-10 банків України за депозитами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.forinsurer.com – Назва з екрану;

Додаток А

Зведений звіт про фінансовий стан АТ «Ощадбанк» за 2014-2016рр.

Таблиця А.1

Звіт про фінансовий стан АТ «Ощадбанк» за 2014-2016рр.

Показник	Рік, тис.грн.		
	2014	2015	2016
1	2	3	4
АКТИВИ:			
Грошові кошти та рахунки у Національному банку України	4532863,00	5632365,00	10438941,00
Кошти в банках	7985265,00	17775189,00	31150549,00
Фінансові інструменти, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибуток або збиток	4252179,00	10095933,00	17148763,00
Кредити, надані клієнтам	70236315,00	65462189,00	65946584,00
Інвестиції, наявні для продажу	26561770,00	47441862,00	65009361,00
Інвестиції, утримувані до погашення	6890726,00	7195975,00	12640713,00
Інвестиції в дочірні та асоційовані компанії	24800,00	24800,00	24800,00
Основні засоби та нематеріальні активи	3374366,00	3945327,00	271521,00
Відстрочені активи з податку на прибуток	80180,00	299817,00	0,00
Інші активи	603293,00	80672,00	1440173,00
ВСЬОГО АКТИВІВ	124541757,00	159133011,00	210607214,00
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ:			
Кошти банків	22176386,00	16557088,00	4639317,00
Рахунки клієнтів	56265913,00	94269726,00	33418838,00
Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	19339635,00	29498132,00	7039869,00
Інші запозичені кошти	5451113,00	7200519,00	1001614,00
Інші зобов'язання	438433,00	1731009,00	2807088,00
Субординований борг	1656729,00	2536133,00	374063,00
Всього зобов'язань	105328209,00	151792607,00	194867027,00
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
Акціонерний капітал	30153460,00	30153460,00	35108980,00
Резерв переоцінки будівель	1237084,00	1193252,00	1820998,00
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу	-1241604,00	-800037,00	576751,00
(Непокритий збиток)/нерозподілений прибуток	-10935392,00	-23206271,00	-21766542,00
Всього власного капіталу	19213548,00	7340404,00	15740187,00
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ І ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	124541757,00	159133011,00	210607214,00

